

1814
1828

ZBIÓR
PRAW POLSKICH
I
W. X. LITEWSKIEGO

O d

Roku 1347 Séymu Wislickiego,
aż do Roku 1786.

Podług

Sławnych Heyneccyusza i Höpfnera Pra-
wników porządku ułożony

p r z e z

Fr. B. Piekarskiego,

Sądu karzącego Dep. Kraków, i Radom. Prezesa,
Członka Dozorów Szkoły Głównéy Krakowskiéy, Szkół
Departamentowych i Towarzystwa Rolniczego Depar-
tamentu, Komisarza Burs i Fundacyów przy Szkole
Głównéy będących.

Za pozwoleniem Zwierzchności.

W KRAKOWIE

W Drukarni Akademickiéy Roku 1815.
Dr Bronisław Wieczorkiewicz
Profesor Uniwersytetu Warszawskiego

Zbiory specjalne

139354

K-212/83

JAŚNIE WIELMOŻNEMU
HRABI POMIAN
ŁUBIEŃSKIEMU
MINISTROWI SPRAWIEDLIWOŚCI
STAROŚCIE NAKIELSKIEMU,
ZAGOYSKIEMU, KAWALEROWI
ORDERU ORŁA BIAŁEGO, ORŁA
CZARNEGO, LEGII HONOROWÉY,
S. STANISŁAWA ETC. ETC., ETC.

J A Ś N I E
WIELMOŻNY MINISTRZE!

Kiedy Szalę sprawiedliwości w równy wadze utrzymując, i aby wskazany Prawem drogi niezboczyła nieustannie czuwasz, kiedy ustanowienie porządku, Urzędów, spokojność, bezpieczeństwo Osób, i majątków Ciebie dzień i noc zatrudnia, a w skutku się uzupełnia, Ubogi, i Pan w oczach Prawa równi, pod Opieką Trybunałów spoczywają --- Nie dosyć Ci się zdało dla Ojczyzny pracować, idąc śladem Poprzedników, w Historii Narodu sławnych, zleceniami, dopomożeniem poddaniem Materyałów potrzebnych, do oświecenia Publicznego przyczyniasz się.

Gdy-

Gdyby, skuteczna pomoc *Jaśnie Wielmożnego Pana* i mnie udzielona nie była, dziełko spoczynekby w prochach kończyło, dobroczynnością *Twoją* wydobyte, racz iako Hołd mego naygłębszego uszanowania i winnégó wdzięczności przyjąć od

Jaśnie Wielmożnego Pana

nayniższego Sługi
Piekarski.

Kraków dnia 1. Listop. 1812.

Obowiązek dobrego Obywatela jest usługiwać krajowi ile możliwości, a przeto przykładać się do dobra publicznego. — Te pobudki przywiodły, do podjęcia się funkcyi deputackiej, przecież dotąd się uspokoić nie mogę czyli nic wiadomością nie zgrzeszył. — Uczyć się Prawa sądząc; jest to bezbożna nauka, lepiej uysć za nieuczonego, niż się wdać w niebezpieczeństwo z tego sądzenia.

KRASICKI w Podstolim.

PRZED.

PRZEDMOWA.

Każdemu prawie Polakowi Zbiór Praw w ośmiu Tomach rozrzuconych nietytny, dla tego, że Xiegi nietylko tak nazwane Prawa, lecz Historyę Narodową, Dzienniki Sęymów, Traktatów i materje prywatne obéymując nie jednego obszernością od czytania odstrasza, a Naukę Prawa Narodowego, chociaż podobną przecie trudną, i wiele czasu zajmującą czynią.

Widzieli te niedogodności Prawnicy, i ludzie pracowici, stąd Inwentarze Praw, iako to: Paweł Szczerbic do Roku 1603. — Woyciech Madaliński do Roku 1632. — Dzieło iego doprowadził Jan Dziegielowski do Roku 1643. — Teodor Zawadzki do Roku 1697. — Marcin Ładowski do Roku 1683. — Jego dzieło Biskup Krakowski Załuski do Roku

ku 1726 doprowadził. — Augustyn Kotłuszki do Roku 1697. — Mikołaj Zalasowski do Roku 1699. — Stanisław Kożuchowski do Roku 1726. — X. Arnolf Żeglicki do Roku 1736. a przez X. Teodora Wagę dopełniony. — X. Teodor Ostrowski od Roku 1764. aż do 1782. różnym porządkiem wydali. — Lecz cóż, kiedy ściśle Materye w Woluminach objęte, chcąc w krótkości Czytelnikowi przedstawić, wszystko ogólnie wypisywali, nie bacząc, że do Prawnictwa Nauki, nie Historii Narodowej, Interesów prywatnych, świeckich i duchownych, Komissyi granicznych, Przywilejów Miastom, Miasteczkom służących, lecz samego Prawa cywilnego potrzeba. A tak znowu nieznałomemu Praw, i dopiero uczyć się zaczynającemu Obywatelowi, Naukę zmudną, długą, nieporządną, żadnego Systematu nie mającą podsuwano.

Niedogodności pomienione, bardziéj jeszcze w oczy wpadają temu, który się nad Prawami Polskimi chce dłużéj zastanowić, i iak Sędziemu, Obrońcy, należy uczyć.

Lat blisko dwadzieścia sześć w Sądach cywilnych urzędując widziałem, i doświadczałem téj niedogodności, i ży-

czy-

czyłem sobie kiedyżkolwiek zaradzić. — Prawa tedy Koronne i Wielkiego Xięstwa Litewskiego od Roku 1347 Séymu Wislickiego aż do Roku 1786. podług porządku Materyi uczonego a stawnego Prawnika Heyneccyusza i jego Poprawcę Höpfnera zebrałem. Nie jest to doskonała Nauka Prawa, lecz początki, które przeczytawszy zaczynający, ogólne o Prawodastwie będzie miał wyobrażenie, zechce się w całej obszerności tekstu doskonalić, póydzie do źródła.

Wiadomo, że w Zgromadzeniach wielkich, iakimi były Séymy Narodowe, trudno ściślego, do Ducha Praw i Nauki stosownego szukać porządku. — Stąd iedno Prawo kilka Materyi obymowało, aby tę niedogodność ułatwić, tyle razy w Zbiorze niniejszym powtarzane były Prawa, ile materyi w sobie zamykały, a to tak dla uczynienia zwięzku i Chronologii Praw, iako nudnemu zawsze odsyłaniu zapobiedz.

Dawni Prawnicy Roki Statutu, Konstytucyi powoływali. W Zbiorze starałem się każdemu lata dodać, a tak, gdyby powołanie Karty, Voluminu mylne było, Rok dołożony zaraz objaśnił.

Statut czyli Volumen I. bardzo rzadki, stąd Herburta edycya w Za-

mościu 1597. Łacińska w Zbiorze powoływana była, gdzie niegdzie i Statut cytowany.

Konstytucye np. 1726, 1764, 1768, 1775, 1778 aż do 1786 oddzielnie drukowane były, a te potem XX. Piarowie do Woluminów dotęczali, stąd dwoiaki powołanie, iedno oddzielnie drukowanych Konstytucyi, drugie w Woluminach obiętych.

Statut Litewski miał różne edycye, lecz że w Zbiorze, Rozdział, Artykuł był powoływany, chociaż się w różnych wydaniach Karta niezgodzi, przecie Rozdział i Artykuł mając, łatwo Prawo znajdzie.

Dwoiakiego w Zbiorze używałem Języka Łacińskiego i Polskiego, gdy Statut a zatém i Herburt w Oryginale Łacińskim, reszta w Języku Polskim pisana, a ta różność i mnie usprawiedliwia.

O Formach Rządu Polskiego, z którego Prawodactwo wy płynęło, obszernie w Prawie politycznym Narodu Polskiego przez X. Wincentego Skrzetuskiego S. P. w Warszawie 1787. wydany znajduję się objaśnienia, które gdy Prawnik odczyta ducha stanowiącego

cego Prawa łatwiej iak ia umiał wyłomaczyć dóydzie.

„ Jest już Polska, a raczěj nigdy „ ona bydz nieprzestała. Tak iest — „ iesteśmy Polska, i iesteśmy nią z mo- „ cy Praw, które mamy od Natury, od „ Spółczeństwa, od Przodków naszych „ z mocy tych Praw najsświętszych, „ które świat cały uznaje, których uży- „ wa cały Naród ludzki, iak rękoyami „ bytu swojego. “

Hujus Operis duae sunt partes: prima agit de Jure Personarum, altera de Jure rerum.

Cum in omni scientia praecognita praemitti soleant, ita hic etiam prius dicenda ea, quae ad illustrandum hoc opus prodesse possunt.

CAPUT I.

De Legibus Regni.

Z Przedmowy do Praw Kazimierza W. Fol. 1. Tom. 1. okazuje się, iż w niedostatku Prawa krajowego, Rzymskie Prawo uważane i zachowane być w Sądach powinno.

1. Posteriora Statuta prioribus derogant. Statt. Herb. Latt. Fol. 473. Sigism. Cracov. 1543. Ao.

2. Secundum Leges in Correctura Prutenica collectas, omnia equestris Ordinis negotia, tam intra quam extra Prussiam judicari debent. Fol. 549. Proœmio ad Jus Correctum Prussiae Vol. VI.

3. Koronne Prawa w Litwie, in subsidium obligant. Statt. Litt. Roku 1786. w Wilnie drukowany na końcu — Titt. Coaequatio.

4. Ustanowienie Praw Wexlowych R. 1775. Fol. 191. Vol. VIII.

5. Jus Subsidiarium, którym Elementa Juris Cambialis Jana Gottlieba Heineccyusza, w czym ustanowionym Prawom Wexlowym nie są przeciwne, Sądy primae et secundae Instantiae w decydowaniu Sporów Wexlowych używane być mają Sęym postanowił.

6. Uchwalono, że wszystkie Prawa pro futuro nie pro praeterito obligant, a zatem Wexle przed Prawem dane, do Komisyi skarbowej Sądów należeć mają.

Nunc venimus ad ipsum Jus.

CAPUT II.

De Nobilibus et Nobilitate.

7. Dignitates Nobilibus dentur. Herb. Kar. 140. Vladis. Jagello 1433. Fol. 141. Sigis. Aug. Petricov. 1550. Ludovicus 1374. Casim. III. 1454. Senat. Rēgi. Petricov. 1503. Alexand. Radom. 1505. Sigis. Cracov. 1510.

8. Si impositseccionato ob meritum dignitas data sit, intra medium annum poseccionem quaerat Fol. 143. Herb. Sigis. Cracov. 1510.

9. Infames sunt, et Bona ipsis confiscantur, quicunque officium vel dignitatem

tem contra Statutum acceptam moniti non dimittunt. Herb. 143. Sigis. Cracov. 1510.

10. Si improperaverit Nobilis Nobili, asserendo eum esse Filium Meretricis, et statim non negat, aut non probat, 60 Marcis puniatur. Herb. 298. Cassim. Vislic. 1365.

11. Qui vituperat Nobilem, et postea negat, jurabit se non dixisse. Fol. 299. H. Jagello Cracov. 1423.

12. Szlachectwo traci, kto bierze na się Sprawy Stanowi Rycerskiemu nieprzyzwoite. Vol. II. 1550. puncto 28. pag. 596. Sigis. Aug. Petricoviae.

13. Abbas sit Nobilis Fol. 34. Vol. II. pag. 599. puncto 49. 1550. Zygm. Aug. w Piotrkowie.

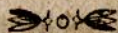
14. Ktoby się Szlachcicem czynił, a nim nie był, Dobra swoje traci, połowę do Kwarty, a połowę Delatorowi. A impossefionatus w Grodzie albo Trybunale ma odpowiadać, i przekonany, pół roka ma Wieży siedzieć. Jednak ktoby kogo niewinnie obwinił, taki według Statutu ma być karany, i tam ma być przekazany, kędy pozwanego niewinnie wyzwał. §. 39. pag. 1272. Vol. II. 1589.

15. Miasta i ich Obywatele Dóbr Ziemskich szlacheckich sub amissione eorum nabywać nie mogą. §. 31. pag. 14. 1611. Rok. Vol. III.

16. Komu nieszlachectwo zadane, objicienti reconventionaliter, nieszlachectwa zadać nie może, aż się sam wywiedzie. L. 44. Kar. 805. Roku 1633. Vol. III.

17. Ktoby Szlachcicowi nienaganionemu bez żadnych dowodów nieszlachectwo zadał, a obwiniony, nie tylko pokrewnymi, aleby się i dyspozycjami wywiódł, taki pona Colli puniendus. A ktoby się miéyskimi Handlami, Szynkami bawił, i Magistraty miéyskie sprawował, Szlachectwo traci, i Dobra jego i dzieci jego podczas takich zabaw spłodzonych Jure Caduco uprosić można. Vol. III. R. 1633. Kar. 806.

18. Obywatele tych Woiewództw, gdzie Akta popalone, powinni podać Genealogie swoje intra decursum trium annorum ad Acta cum manifestatione de combustis Actis, przeciwko której Genealogii do lat sześciu i miesięcy sześć, wolno będzie każdemu przeciwko Genealogii zanieść protestacją co gdy się stanie, ten, czyja będzie Genealogia kwestyonowana, przez dwóch de linea

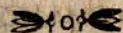
nea paterna, przez dwóch de linea materna próbować się powinien. Gdyby zaś przez lat sześć i miesiący sześć Genealogia do Akt podana, kwestyjonowana nie była, iuż iey in dubium vocare nie może, ale producens Genealogiam, lub Sukcessor iego tę Genealogią duobus testibus de linea paterna, et duobus de linea materna zaprzysiądz ią powinien. L. 38. Fol. 539. Roku 1658. Vol. IV.

19. Bez wyvodu żadne nie nobilitują Dekreta Fol. 182. ani wpisanie się w Registr popisowy. 1764.

20. Otrzymujący indygenat, in Persona przysięgę coram Rege et coram Ordinibus Regni wypełnić powinien, i o possefsyą rzetelną starać się, i ią obiać maia, czego ieżeli nieuczynia, ipso facto od Indygenatu odpadaia. 1662. Fol. 38. Titt. o Indygenach przyszłych Séymów. Vol. IV.

21. Ktoby komu nieszlachectwo niesprawiedliwie zadał, ma wieży siedzieć 20 Niedziel, i stronę przeciwną Sowito nawiazać. Statt. Litt. Roz. 3. Art. 19. Kar. 80.

22. Ten, który zada nieszlachectwo Szlachcicowi po szluszny, i prawnym wywodzie iego, gdyby się sam nawza-
iem

iem niewywiódł z Szlachectwa swego, pœna Colli podlegać ma. R. 1633. Fol. 34. Vol. III. Titt. o Wywodzie Szlachect.

23. Szlachectwo tracą, którzy się Szynkiem, Łokciem, albo Rzemiosłem bawia, i dzieci w tym stanie spłodzone iuż nie są Szlachta, a dobra ich terrestria połowa do Skarbu, a połowa Delatorowi. 1609. Fol. 901. 1550. Fol. 6. 1633. Fol. 33. o Wywodzie Szlachect. 1677. Fol. 13. Vol. III.

24. Ktoby się ex plebeis ważył do stroiu kleynotów, sukien iedwabnych albo droższych, także Soboli, Rysiów, Marmurków, pupków, iedwabnych Pasów używać, takowy Mieszczanin bogatszy 1000 Grzywien, a uboższy 200 ad cuiusvis delationem, per medium delatori, et per medium Fisco sine appellatione zapłacić powinien. R. 1613. 1620. 1655. Fol. 37. Titt. Lex sumptuaria Vol. IV.

25. Extranei Bona terrestria acquirere non possunt, si adquirent, medietas Fisco, medietas delatori cedat. pag. 1510. §. 49. R. 1601. Vol. II.

Nobiles aut fiunt per Privilegium Principis, aut nascuntur ex Justis Nuptiis,

ptiis, ad intelligendum quid requiratur
ad justas nuptias sequitur

CAPUT III.

D e N u p t i i s.

26. Illegitimi, neque in Bona, neque in Nobilitatem succedunt. §. 36. pag. 97r. 1578. Vol. II.

27. Za przyznaniem Białégłowy, iakoby illa consentiente rapta, iezeli się pokaże, że gwałtem była wzięta, gwałt nieprzestaie być gwałtem. §. 34. Fol. 68r. R. 163r. Vol. III.

28. Po ślubie proles nata semper est legitima Fol. 336. et in Bona tam paterna quam materna succedit — non vero e contra Proles bezślubnie nata. Wszyscy jednak ci, którzy Tranzakcyami, lub Dekretami po Rodzicach, lub Krewnych przy dobrach są zostawieni, i teraz ich przy wszelkich Prawach i prerogatywach zostawuiemy. Fol. eod. 336. R. 1768.

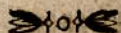
29. Oyciec i Matka nie dzieciom z musu nie iest dać obligowana, gdyby jednak Oyciec po śmierci Żony swoihey a respective dzieci Matki, bez uczynionego iakiego zapisu posiadał, ma to dzie-

dzieciom oddać, ale do liczby nie iest obowiązany. Stat. Litt. 3. Ar. 40. Kart. 105.

30. Wdowa po śmierci Meża nie może iść prędzéy za Mąż, iak w sześć miesięcy, co gdyby zrobiła, wiano traci, a niemali wiana tedy dzieciom pierwszego Meża, albo iego bliskim winy płaci 12 rubli groszy. Stat. Litt. R. 5. Art. 13. Kar. 234.

31. Gdy stanie rozwód, iezeli Mąż znaleziony będzie winnym Żona zostanie na oprawie od niego opisaney, iezli Żona winna tedy wniesienie i oprawę swą traci. — Jezeliby zaś rozwód był dla szlusznych przyczyn, a Małżeństwo by się, in invincibili ignorantia impedimentorum znaydowało, wniosek przy Żonie, a przywianek przy Meżu zostać powinien. Stat. Litt. Roz. 5. Art. 20. §. 1. 2. Fol. 238.

32. Ktoby sobie Krewną wziął w Małżeństwo, połowica Dóbr iego cedit Fisco, a na połowicy dożywocie mają po ich śmierci bliscy Krewni biorą, a dzieci za bękarty poczytuia się. Ona także swoje wniesienie traci, a gdyby imiona miała, połowica na Skarb idzie. A kto by miał z pierwszą Żoną naprzeciw temu Prawu poiętą dzieci, a drugąby swoią Kre-

Krewną poiań, takowy dobra swoje traci, i dzieci za iego żywota odbierają, a Żony takowéy dobra dzieci z pierwszym Mężem spółdzone, za iéy życia biorą, a gdyby dzieci nie było, tedy bliscy Krewni, mają ich iednak chować do śmierci, dając im odzieżę, i żywność, przystoyną, według stanu i możliwości imienia. Gdyby iednak te osoby dały o sobie sprawę, że sie stało *ex ignorantia invincibili impedimenti cognationis*, majątności nie tracą, i dzieci spółdzone pro legitimis reputantur. Stat. Litt. Roz. 5. Art. 22. §. 1. 2. 3. Fol. 240.

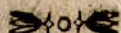
Dum filiae in Matrimonium elocantur, datur ipsis Dos, hinc

CAPUT IV.

De Dote.

33. Dotes non inscriptae, nullae sint. Fol. 147. Herb. Joan Albr. Petricov. 1496.

34. Dotalitia, fuga, vel crimine viri non vitiantur. Fol. 147. Herb. Kazim. W. w Wislicy 1368.

35. Dotalitia nec perlucris super viro obtentis subsunt. H. Fol. 148. Sigism. Petricov. 1523.

Demandatio executionis rei iudicatae sine perlucrasunt idem. Herb. Fol. 204.

36. Dotalitium debet ad successores primi Mariti devolvi. Fol. 149. Her. Sigism. Petricov. 1523.

37. Virgo dotata a Patre nil plus petat a Fratribus, nec Fratribus succedat, sed contentetur dote ei tradita. Her. Fol. 150. Kazim. W. w Wislicy 1368.

38. Fratres Uterini etiam in Bona Patrimonialia succedunt Sororibus dotatis. Fol. 150. Her. Kazim. W. w Wislicy 1368.

39. Raptor Jure convictus sit infamis, rapta vero si consentiat, dote perdat. Fol. 151. Herb. Jan. Olbra. Petricov. 1496. Sigism. Cracov. 1532.

40. Jeżeli Oyciec Siostrom posagu nienaznaczy, Bracia powinni z dwóch Macierzyńskiéy wziąć linię, i naydaley w Rok i 6 Niedziel po śmierci Oycowskiéy posag naznaczyć. §. 12. Fol. 1212. 1588. Vol. II.

41. Dobra w posagu zawiedzione i zapisane, albo przez przezyski wzięte, tak-

także Dobra na Wyderkaff zapisane, zawsze są na skupie, i nieobracają się nigdy w prawo dziedziczne wieczne, i longissimi temporis non obstat praescriptio. §. 14. Kar. 1213. Roku 1588. Vol. II.

42. Siostry niewyposażone z tych Dóbr, które Bracia albo Bratunkowie zadłużeni do Kredytorów utracili, mają być od Kredytorów i Possektorów według Prawa wyposażone, w czym wszystkim Dylacya na Ewiktora iść nie ma. Prócz tego mieszkaniem od Kredytorów w Dobrach póki za mąż niepójdą opatrzone być mają. Panie wienne, gdy pierwsze niż Kredytorowie mają na dobrach Prawo, mają się zostać w posesysyi, a po śmierci Sukcesorowie są na skupie. §. 26. pag. 1219. R. 1588. Vol. II.

43. Dosad Uxorem ejusque haeredes spectabit, contra dote ita fruetur ad vitae tempora, ut praestare debeat successoribus Mariti Cautionem de restitutione ejus post mortem suam. Jus Correctum Prussiae. Fol. 550. §. et dotis. Vol. VI.

44. Marito, dotis, contradotis, vel alio nomine Uxori inscribere non licet, ultra dimidium valorem Bonorum suorum, in quibus inscriptionem fieri vult.

Si

Si quae nullam dotem a Marito inscriptam habet, quartae partis Bonorum Mariti defuncti percipiet, donec ad secundas nuptias convolaverit. Fol. 549. In Jure Terre. Nobili Prussiae Correcto Titt. 1. de Successionibus Vol. VI. A. 1598.

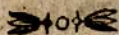
45. Żona nie może nikomu przywianku swego zapisywać prócz swego wniosku. Stat. Litew. Roz. 5. Art. 2. §. 2. Kart. 226.

46. Jeżeli Mąż Żonie res mobiles zapisze, iako Stado, Zboże, i inne rzeczy, ma horum liberam dispositionem, i przy nię się, a nie przy dzieciach te rzeczy zostać mają. Stat. Lit. Roz. 5. Art. 2. §. 3. Kar. 226. 227.

47. Nad przywianek, nad posag, i prócz rzeczy ruchomych, nie więcej zapisywać nie wolno. Stat. Lit. Roz. 5. Art. 2. §. 4. Kar. 227.

48. Według opisu albo Testamentu Oycowskiego Córki mają być wyposażone, albo według tego, co pierwsza Siostra wzięła; a gdzieby Summy naznaczonej nie było, a nie mógłby Brat tak wielkie Summy po nię dać, iak po pierwszey dano, wolno mu wszystkimie dobra oszacować, i z nich czwartą część Siostróm dać, i tą czwartą częśćią

ścią równie podzielić. Gdyby jednak Brat rozumiał, że czwarta część więcej wynosi, niż posag pierwszemu Siostrze dany, wolno mu czwartą część zatrzymać, a tyle dać, co pierwsza Siostra wzięła. Stat. Lit. Roz. 5. Art. 3. §. 1. 2. Kar. 228.

49. Gdyby Brat posagu nie zapłacił i imiona stracił, wolno swego posagu u dzierżących dochodzić. R. 1588. Vol. II. Titt. o Posażeniu Sióstr. Stat. Litt. Roz. 5. Art. 3. §. 3. Kar. 461.

50. Gdy który Oyciec za Mąż swą Córkę wyda, a po śmierci Oycowskiejaby Córka u Braci o posag dopominałaby się, tedy takowym Córkom za życia Oycowskiego wydanym, bliscy, żadnego posagu dać niepowinni, gdyż Oyciec wiedział, jaką miłość i opatrność o dobrym dzieci swych miał czynić. Stat. Lit. Roz. 5. Art. 4. §. 1. Kart. 229.

51. Żonę, gdy Mąż umrze, przy posagu i przy przywianku zostawa, a inne dobra, na których posagu i przywianku nie miała, potomstwu, albo bliskim powinna ustąpić. — Jagiełło Cracov. 1423. H. Kar. 281.

52. Wieniec 30 grzywien opłacon bywa. Cons. Cracov. 1505. Her. K. 230.

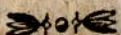

53. Dziewki nie mające Rodziców, a idące bez woli Braci i Krewnych za Mąż, równie posag i dobra tracą. Gdyby ich jednak Bracia wydać niechcieli, mogą iść za Mąż z wolą Krewnych, i z wiadomością Urzędu. Vlad. Jagiełło 1423. H. K. 276. Stat. Lit. Roz. 5. Art. 9. §. 1. 2. Kar. 231.

54. Ktobykolwiek dziewczkę za Mąż wydając, z Meżem ię postanowienie uczynił, opisując się, że po ślubie małżeństwa u Opiekuna dochodzić nie będzie, i natoby dał rekojemstwo, to nie waży, i swego dochodzić może. Vlad. Jagiełło 1423. K. 278.

55. W Koronie lata 12 Roku dziewce przyznawaia. Vlad. Jagiełło Cracov. H. K. 286.

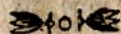
56. Gdyby Wdowa poszła za Nieślzalcica bez wiadomości i rady Krewnych, Posag i dobra Oyczyste, Macierzyste i Spadkowe traci, i te imiona, mają przyysć na dzieci pierwszego Meża, albo na bliskich Krewnych, przecie takowey Wdowie Krewni odłożyć Sumę mają za te imiony, po połowicy, wiano jednak wszystko traci, i niepowinni go bliscy Krewni odkładać. Stat. Lit. Roz. 5. Art. 12. Kar. 234.

57. Gdyby Żona pozwoliła na jakikolwiek zapis, albo przedanie Dóbr, na których miała oprawę wiana swego, traci wiano z dóbr onych, ale jeżeli Mąż ma dobra insze, albo część jaką wszystka Summa w tymże wianie opisana zostawa, i ma być zachowana. R. 1577. Vol. II. Fol. 314. Titt. o umnięszczeniu wiana.

58. Gdyby Żona bezpłodna umarła, tedy iéy wiano, a nieprzywianek ma się wrócić do Rodziców, którzy ją wyprawowali a nie będzieli Rodziców do Braci. — A gdyby umarłszy miała Siostrę nie wyposażoną, i za Mąż nie wydaną, tedy takie wniesienie, nie na Braci, ale na Siostrę nie wyposażoną przypada. A jeżeliby Bracia to wniesienie Siostry, sobie wziąć cheieli, powinni Siostrze nie wyposażonéy, czwartą część z całego Oyczystego majątku naznaczyć. Jeżeliby Siostry za Mąż nie wydanéy nie było, tedy ten wniosek nie Siostry, ale Bracia biorą. Stat. Litew. Roz. 5. Art. 19. §. 1. 2. 4. Kart. 237.

59. Dla Córek czwartą część wyznaczona z całego Oyczystego majątku być powinna, a tą czwartą częścią Siostry, czy będzie jedna, czy więcej dzie-

dzielić się powinni. Stat. Litt. Roz. 5. Art. 19. §. 2. 3. Kart. 237.

60. Gdy stanie rozwód, jeżeli Mąż będzie znaleziony winnym, Żona zostanie na oprawie od niego opisanéy, jeżeli Żona winna tedy wniesienie, i oprawę swą traci. Jeżeliby zaś rozwód był dla słusznych przyczyn, a małżeństwo by się, in invincibili ignorantia impedimentorum stało, wniosek, przy Żonie, a przywianek przy Mężu zostać powinny. Stat. Litew. Roz. 5. Art. 20. §. 1. 2. Kart. 238.

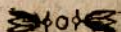
Extra Matrimonium liberi nati sunt illegitimi.

CAPUT V.

De Liberis illegitimis

61. Illegitimi neque in bona, neque in Nobilitatem succedunt. §. 36. pag. 971. R. 1578. Vol. II.

62. Szlachcic z nałożnicą mieszkając, i potomstwo z nią splodziwszy, gdyby ją za Żonę pojął, potomstwo per subsequens Matrimonium, nie może Nobilitate gaudere, ani dziedziczą, ani im Ojciec od dzieci i od krewnych nie zapisać nie może. Rok 1578. Fol. 334. Titt.

Titt. de illegitima Prole. Vol. II. Stat. Litt. Roz. 3. Art. 28. §. 2. pag. 86.

63. Za bękartą ma być rozumiany, jeżeli się go Oyciec wyrzeczy, i za swego nieuzna, byle tego z gniewu nie uczynił, i byle go już w domu za swego niechował, tóż się ma rozumieć o Matkach, byle tak iak i Oycowie dopiero za drugim Meżem tego nie zadawały. Stat. Litt. Roz. 3. Art. 28. §. 3. 4. Kar. 86.

Nobiles aliquando Tutelae vel Curatelaе subsunt.

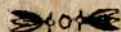
CAPUT VI.

De Tutelis et Curatelis.

64. Frater Fratris minorennis Bona ne alienet, debita vero Fratris ex Comuni solvat. Fol. 177. Her. Vladi. Jagello.

65. Si Fratri seniori in causa aliqua silentium impositum, nec junior hanc causam renovare potest. Fol. 179. Her. Kazi. W. 1368.

66. Minorennēs, cum venerint ad annos discretionis, possunt agere praescriptione non obstante cum illis, a quibus putarent sibi esse praejudicatum, sed

sed tantum pro suo interesse. Fol. 283. H. Kazi. W. 1368.

67. Tutor nihil perpetuum de hereditate puerorum disponet, sic neque illam limitabit. Fol. 508. H. Kazi. W.

68. Pater Liberis ac Uxori Tutores dare potest. Fol. 509. Her. Vladi. Jagello.

69. Tutores ad Calculum tenentur. §. 78. pag. 692. R. 1565. Sigism. Aug. Vol. II.

70. Opatrując to, aby potomstwo szlacheckie od Rodziców swych w młodych latach zostawione, ku szkodzie nieprzychodziło przez niedóżyżnienie Opiekunów i przez Statut, że liczba nie ma być czyniona iedno z czynszu, a z stada, gdyż daleko są większe pożytki z gruntów, i innych rzeczy pozostałych niżli z czynszu a z stada, przeto uchwałą Séymu tego postanawiamy, aby od tego czasu i na potem zawsze opiekun każdy tak zapisany, iako i przyrodzony biorąc do rąk swych Bona Pupillorum, wzięwszy do siebie dwóch bliższych przyjaciół ex linea paterna dostateczne Inwentarze dóbr i dochodów wziętych poczynił, a potem, ze wszystkich pożytków, dochodów, tak z gruntów, iako rzeczy innych po Rodzi-

dzicach pozostałych, albo po innym jakimkolwiek jure naturali per successio-nem przypadłych, vel alio quocunque jure Pupillo servientes liczbę przed samemi temi quorum interest wedle Inwentarzów czynił. — A którzyby też chcieli, iżby im przed Sądem Ziemskim liczbę czyniono, wolno im będzie do Sądu Ziemskiego Opiekuny wedle Prawa o liczbę pociągnąć. Vol. II. Fol. 692. R. 1567.

71. Per venditionem Bonorum ad Pupillos spectantium sine Decreto Magistratus Dominium non transfertur, vel, si adsit Decretum, sed causae, ob quas Bona Pupillorum vendere licet, non adsint. Sunt autem causae sequentes quatuor:

1) Solutio Dotis. 2) Si Pupillis alimenta necessaria comparari non possint. 3) Damna ex Usuris, aut Obligationibus provenientia. 4) Liquidorum Debitorum Solutio. Fol. 554. §. 9. Titt. III. de Tutelis. Jure Corre. Prus. Vol. VI. A. 1598.

72. Si plures adsint Tutores, et si unus tantum Tutelam administret, Pupillis eorumque haeredibus omnes conjunctim et ipsi et Bona eorum in solidum

dum obligata erunt. Fol. 554. §. 10. Titt. III. de Tutelis. Corre. Prus. Vol. II.

73. Pupilli, antequam annum 25. expleverunt, nisi ex iis causis, ex quibus et Tutores Bona sua alienare possunt. Fol. 554. §. 13. Titt. III. de Tutelis in Jur. Corr. Prus. Vol. VI.

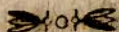
74. Tutores praeter dolum et culpam latam nihil amplius praestare tenentur. Fol. 555. §. 17. Titt. de Tutelis. Jur. Corr. Prus. Vol. VI.

75. Pupillus Tutori, ob male administratam Tutelam, actionem instituere potest intra tres annos et tres menses, praescriptione non obstante. Fol. 555. §. 19. Titt. III. de Tutel. Jur. Corr. Prus. Vol. VI.

76. Mulieres in aliena cura et tutela semper sint. Uxores tamen cum Maritorum consensu Tutore adhibito liberam disponendi facultatem habeant. Fol. 555. §. 20. Titt. III. Jur. Corr. Prus. Vol. VI.

77. Nie mający lat 24. a przynajmniej 20. nie mogą Summ zaciągać, zapisów czynić, kart dawać, towarów brać na Kredyt, pod przepadkiem Summ i towarów. Fol. 223. 1768.

78. Transakcyje między Opiekunami i Pupillami starszemi i młodszemi Bracmi.

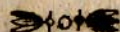

emi, w których się podęyscie znayduie, choćby in omni forma et cum omnibus Solennitatibus uczynione były, sunt nullius valoris. Fol. 223. 1768.

79. Minorennibus po zmarłych Rodzicach i Krewnych, a Wdowów po Mężach attenta proximitate Krewnych, i pignus responsionis mających, Ziemstwo i Grody Opiekunów i Kuratorów przydać mają, inaczey Król ich przyda, którzy corocznie Kalkulacye w Grodzie lub Ziemstwie piérw Juramento czynić mają, za nadgroda dziesiątego grosza czystéy Intraty. Constit. 1773. 1775. Kar. 69.

80. Kiedy kto zagranicę wyiedzie, powinien Administratora Dóbr zostawić, a gdyby nie zostawił, albo gdyby Oyca żyjącego odiachał, a Oyciechy potém umarł, Urząd Ziemski Kuratora tym czasem naznaczyć powinien. Stat. Lit. Roz. 3. Art. 16. §. 3. Kar. 77.

81. Opiekunom i Rodzicom, dochodzenie niedorosłych Panien gwałtem wziętych ma służyć juxta Constitt. de eliberatione Captivorum. A. 1607. Kar. 848. Titt. de Raptu, a ta Konstitucya extat R. 1588. Kart. 462. Titt. o pýmaniu. Vol. II.

82. Oyciec i Matka z musu nie dzieciom nie iest dac obligowana. Gdyby jednak Oyciec po śmierci Żony swojej, a respective dzieci Matki bez uczynionego iakiego zapisu imienia posiadał, ma to dzieciom oddać, ale do liczby nie iest obowiazany. Roz. 3. Art. 40. Kar. 105. Stat. Litt.

83. Gdyby Oyciec umarł niezostawwszy Testamentem dzieciom Opiekunów, tedy Opieka należeć będzie Stryom, albo bliskim, a nie Matce. Synowie jednak przy Matce zostawać powinni, ani ich Opiekunowie brać nie mogą do lat siedmiu, póki czas nie będzie do Szkół ich dawać, a Córki przy Matce zostać mają, póki za Mąż nie póyda. Opiekunowie iednak takim dzieciom wszelkie opatrzenie i wychowanie według dziedzicznych imion dawać powinni. Statt. Litt. Roz. 5. Art. 2. §. 4. Kart. 233.

84. Troiacy są Opiekunowie Testamentowi. Jagełł. H. 289. Przyrodzeni 1565. O Opiekunach Fol. 100. Bracia rodzeni 1588. Titt. O posażeniu Sióstr Kar. 461. Przydani 1588. de minorennibus complicibus Kar. 466. Vol. II.

85. Oyciec mając swoje dzieci w Opiece rachować się z ich imion nie iest obli.

obligowany. Dziecinnych jednak imion alienare nie może, a gdyby alienaret, dzieci na dzierżącym dochodzić mogą. Stat. Lit. Roz. 6. Art. 2. §. 1. 2. Kar. 242.

86. Opiekunami mają być kogo Oyciec Testamentem naznaczy, a jeżeli Oyciec nienaznaczy, Brat najstarszy, nie będzie starszego dorosłego Brata, tedy Stryiowie, także starszy z nich, a jeżeliby Stryiów rodzonych nie było, tedy inși bliscy po mieczu, także jeden z nich starszy, a gdzieby Opiekunów po mieczu nie było, tedy po Matce Wuiowie, i inși Krewni mają być Opiekunami, a nie stanieli po kądzieli Krewnych męskiego rodzaju, tedy mają być Opiekunami i Białogłowy po mieczu starsze i dzieciom najbliższe, nie stanieli Białogłowy po mieczu, tedy Białogłowy po kądzieli opiekować się mają. Wszakże mają być takowe, któreby i Mężów i dobrą osiadłość mieli. A gdzieby Mężowie także chcieli na się opiekę wziąć, i natoby się za wezwaniem Urzędowym oświadczyli, jeżeli dóbr żoninych nie stanie, w przypadku pokrzywdzenia i na Mężowskich Dobrach dzieci swoiemy krzywdy patrzeć mogą. Opiekunowie mają być osiedli tam, gdzie

gdzie Opiekę sprawują, wyjąwszy Opiekunów Testamentowych których Oyciec naznaczył. Stat. Litt. Roz. 6. Art. 3. §. 1. 2. Kar. 243.

87. Opiekunowie być mają kogo Oyciec naznaczy. Vlad. Jagel. H. K. 289. A gdy Oyciec Testamentem nienaznaczy, tedy Brat starszy 1588. Vol. II. Kar. 461. Gdzie tego nie masz, następują do Opieki Stryiowie, Wuiowie. Vlad. Jagel. 1423. H. K. 276.

88. Osoby duchowne Opiekunami być nie mają, okrom te, któreby imienia swe w tym powiecie miały oyczyste, macierzyste, i iakokolwiek nabyte, a nie kościelne. Stat. Lit. Roz. 6. Art. 3. §. 4. Kar. 244.

89. Za pracę mogą sobie brać Opiekunowie dziesiątą część dochodów. Stat. Lit. Roz. 6. Art. 4. §. 2. Kart. 245.

90. Pupilli o dziedzictwo, albo o inną rzecz nie mają u Prawa odpowiadać, ale czekać aż do lat przyyda, byle dawności strona powodowa nieprzemilczała iak do lat przyyda. Kazi. W. 1368. Her. Kar. 287.

91. Minorennes powinni odpowiadać:
1) Gdy ich będzie kto chciał z zastawy wykupić, tedy Opiekunowie mają wziąć pie-

pieniądze. Kazi. W. 1368. Her. Kar. 287. R. 1588. Vol. II. Kar. 466. Gdyby jednak dzieci o zastawę pozwane były, a Opiekunby pokazał, że te dobra dzieciom wiecznie należą, sprawa do lat ma być odłożona.

2) Gdyby Oyciec za kogo ręczył, i jeszcze za życia swego był o to pozwany, tedy dzieci pozwane, to, co Oyciec ręczył zapłacić powinny.

3) Gdyby Oyciec za swego żywota miał Prawo dziedzictwa a niedokonawszy umarł, tedy dzieci przez Opiekuna powinny będą odpowiadać. — A jeżeli iedno pozwany był, a przed rokiem za pierwszymi pozwy przypadłemu umarł, tedy taka rzecz ma być odłożona do lat *dziesięcinnych*.

4) Dług Oyca powinny dzieci zapłacić.

5) Gdyby Oyciec wybiwszy kogo z imienia ludzi, gruntów spokojnego dzierżenia, a potem umarł.

6) O zbiegi i ludzie oyczyste, tak za życia Oyca, iak za Opiekunów zbiegłe. Stat. Litt. Roz. 6. Art. 8. §. 1. 2. 3. 4. 5. 6. Kar. 247.

92. Gdy Oyciec Dobra komu sprzedawszy umrze, dzieci powinny tego kto do-

dobra kupił zastępować. Zwyczaj Ziemi Krakow. 1505. H. Polski. Kar. 288.

93. Gdyby Brat starszy imiona Braci młodszych qua Opiekun dzierzył, tedy tak o imienie, iako i o cokolwiek pozwany odpowiadać powinien, nieczekając lat Braci młodszych. — Także Brat starszy doszedłszy lat swoich zupełnych, nie wymawiając się Bracią młodszą o wydział imion między krewnymi powinien będzie usprawiedliwić się, i dział równy z Prawa skazany postąpić. — I gdzieby co z Prawa albo z działu Brat starszy upuścił, Bracia młodzi dorosłszy lat, nie na bracie, ale na tym do kogoby tę rzecz upuścił mają dochodzić, byleby dawności ziemskiej nieprzemilczeli. — Brat iednak starszy iuż swojej części dochodzić nie może. Stat. Litt. Roz. 6. Art. 9. §. 2. 3. Kar. 248.

94. Wolno także Bratu starszemu nie czekając Braci swęj niedorosłęj, o każdą rzecz dochodzić prawem na winnym, a co dóydzie z Bracią dzielić się powinien. Stat. Litt. Roz. 6. Art. 9. §. 4. Kart. 248.

95. Opiekun nie może graniczyć. Kazi. W. w Wislicy 1368. H. Polski Kar. 248. Stat. Litt. Roz. 6. Art. 10. Kar. 249.

96. Opiekun, gdyby iakie krzywdy Sasiadom poczynił, na iego imienach odprawa ma bydź czyniona. Stat. Litt. Roz. 6. Art. 14. Kar. 252.

In Jure nostro multae reperiuntur Constitutiones de Personis Spiritualibus hinc

CAPUT VII.

De Clericis.

97. Po śmierci Opata, Biskup mieć powinien staranie o rządzie Kościoła. Prowenta mają bydź w mocy Zakonników, ktoby inaczej otrzymał Opactwo niż uczy Konstytucya, mają się na niego ściągać kary contra Cortesianos. A. 1538. 1540. Statt. §. 34. 1588. Kart. 1221. Vol. II.

98. Dzierżaw Świeckich, Duchowni trzymać nie mają. Kart. 1605. §. 24. 1607. Vol. II.

99. Bona Terrestria a Statu Equestri alienari non possunt in alias quam in Equestres Personas. Excipiuntur Spirituales, qui Bona patrimonialia lub też quaesita trzymają. A ktoby do klasztoru wstąpił przed rokiem (gdzie rok Nowicyatu) albo przed dwiema laty (gdzie

(gdzie dwa roky Nowicyatu) przed Professya wolno mu będzie dobra alienować in rem stanu szlacheckiego, post expirium tego czasu wolno będzie proximioribus consanguineis, albo ci gdyby niechcieli albo nie mogli, każdemu innemu z stanu szlacheckiego takowe dobra, według Taxy, którą sąd ziemski cum duobus ex proximioribus consanguineis czynić ma sub nexu Jura-menti, Summe ad Acta odłożywszy occupare et retinere, iakoby do nich per successionem były devoluta. — Na tych zaś którzy post factam professionem sukcessya przypadać będzie, wolno Bona adquirunt, sed ea alienare non possunt, administracya manet penes proximiores consanguineos, oni zaś medietatem proventus, alteram medietatem consanguinei ad sustentanda onera publica acquirunt. Leg. 10. Fol. 855. Vol. III. A. 1635. Her. 287. A. 1527.

100. Libris Beneficiorum dowodzić na Dobra szlacheckie nie będą Duchowni, krom samych Poświętnych i Dzieśiecin. L. 18. Fol. 859. A. 1535. Vol. III.

101. Wstępujący do Zakonów po skończonym Nowicyacie, zarazaby Wyrok przed Aktami, czyli Grodzkimi, czyli

czyli Ziemskiemu czynili in rem sukcesorów, i aby się nieważyli Intrat wybierać, onemi rozrządzać, ani się Substancją po Rodzicach opiekować, choćby był natu major, albo unicus Succesor, ani też części na siebie spadającą pretendować, ale tylko dziesiątą częścią z części na nich spadającą kontentować się. Kar. 63. 1764.

102. Gdyby Superior Personam non sui Juris przyjął do klasztoru, bez pozwolenia tego kogo interest, do ziemstwa zapozwany Superior, z dóbr lub Wyderkaffów kościelnych 1000 grzywien ma być karany. A. 1764. Kart. 264.

103. O posagach Mniszek do klasztoru, to się ma rozumieć, co i o Zakonnikach z tym dokładem, że expeditio muliebris do klasztoru nie ma być dawana in paratis Summis, lecz comparatis supellectilibus, a portio substantiae Mniszkom tylko ad vitae tempora ma służyć zwracaniem się potem ad successores sanguinis. Kar. 351. 1764.

104. Fundacyom bona exempta insubjecta et litigiosa, pretextu Dekretów i przewodów in foro illegitimo otrzymanych applicari nie mogą i wolno ich dzie-

dziedzicom dochodzić. 1676. Fol. 13. Vol. III.

Tam Nobiles, quam Collegia Clericorum habent suos Subditos, quos Cmethones vocant; hinc

CAPUT VIII.

De Cmethonibus.

105. Si Cmethonibus alterius villae aliqua violentia illata, non Cmethones, sed Domini villarum illarum agere debent. Fol. 260. Her. Consuetudo.

106. Nikt u chłopu bez woli Pana czyia ziemia, gruntu kupować ani nymować nie może, a jeżeli kupi albo nymie, pieniądze traci, i ten człowiek czyia ziemia nie oddawszy pieniędzy grunt swój odebrać powinien. Statt. Litt. Roz. 9. Art. 27. §. 1. Eol. 304.

P A R S II.

De Jure Rerum.

TITULUS I.

De rerum Divisione ex acquirendo earum Dominio.

107. **A** Festo S. Adalberti usque ad congregationem omnium frugum in alterius bonis sine voluntate ejusdem venari non licet. Fol. 264. Her. Jagello Cracov. Wartae 1423.

108. Extranei Bona Terrestria adquirere non possunt, si adquirant, medietas Fisco, medietas Delatori cedat. Fol. 1510. §. 49. A. 1601, Vol. II.

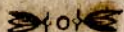
109. Miasta i ich Obywatele Dóbr ziemskich szlacheckich sub amissione eorum nabywać nie mogą. Kar. 14. §. 31. A. 1611. Vol. III.

110. Per venditionem Bonorum ad Pupillos spectantium sine Decreto Magistratus Dominium non transfertur, vel si adsit Decretum, sed causae, ob quas Bona Pupillorum vendere licet, non adsint. Sunt autem causae sequentes quatuor: 1) Solutio Dotis. 2) Si Pupillis aliter alimenta necessaria comparari nequeant. 3) Damna ex usuris aut Obligationibus provenientia. 4) Liquidorum Debitorum solutio. Fol. 554. §. 9. Titt. III. de Tutelis in Corre. Jure Prussiae 1598. Vol. VI.

111. Zaiące na cudzym gruncie niż z polą zbierą, szczwane bydź nie mają pod winą 3 grzywien. Jagell. Cracov. 1423. Pol. H. K. 541.

112. W którym kto powiecie dóbr nie ma, choć w inszym ma — w tym powiecie pro impossessione reputandus. Stat. Litt. Roz. 7. Art. 18. Fol. 267.

113. Gdyby rzeka na iednę stronę nieznacznie przysypowała, ten przyczynek, ma bydź tego, czyy jest grunt, a gdyby rzeka gwałtem kedy niegdy poszła, koryto staréj rzeki ma bydź granicą, i gdyby w tym korycie był iaki pożytek, każdy po połowie ma używać. A gdyby kto umvślnie rzekę przekopał, ma mu bydź rozkazano, aby rzekę na stare

stare mieysce puścił. Stat. Litt. Roz. 9. Art. 20. §. 1. 2. Kar. 298.

114. Na cudzym gruncie grobli sypać nie wolno, prócz tego na swoim nawet gruncie młynów stawiać, i stawów tak robić nie wolno; żeby przez to sąsiedzkie grunta zalewane bydz mogły, albo żeby w młynie mleć nie można, i ktoby tak zrobił bez opowiedzy Pana czyy grunt zatopiony, wodę zniżyc szkodę nadgrodzic, i 12 Rubli groszy gwałtu ma zapłacić. Stat. Litt. Roz. 9. Art. 21. §. 1. 2. 3. Kart. 299.

115. Kto Skarb znajdzie na swoim gruncie, illi totus cedit, kto na cudzym, połowę sobie wziąć, a połowę Panu gruntu oddać powinien. Tak też i na zastawnéy ziemi na połowę rozdzielić się mają. Stat. Litt. Roz. 9. Art. 30. §. 1. 2. Kar. 305.

116. W cudzym gruncie polować nie wolno, i coby zabił, sowito zapłacić powinien, nawet gdyby zwierza ranił, a zwierzby w cudzy grunt uciekł, iść za nim nie może. — Za Wilkiem iednak i Lisem ze Psy w cudzy grunt wolno wiachać, byle szkody niezrobić. Stat. Litt. Roz. 10. §. 1. 2. 3. 4. Art. 1. Kar. 307.

Si

Si adquirimus modo Derivativo, adquirimus Jus alterius, idque vel Consentiente altero vel non. Non Consentiente altero adquirimus per Praescriptionem.

TITULUS II.

De Praescriptione.

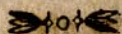
117. Fratres, qui divisi sunt, et in hac divisione per tres annos steterint ad Judicium non provocantes, a repetitione seu vindicatione partis haereditatis fratris sui legitimi excluduntur. Fol. 146. H. Casi. M. 1368.

118. Frumentum mutuatum intra 4 annos repetatur. Fol. 182. Her. 1368. Kazi. W.

119. Ab inscriptione intromissionis omnis Praescriptio acquirit initium. Fol. 221. Her. Consuetudo. Vol. II. Fol. 940. 1596.

120. Mercator per biennium Debitum in Regestris ejus inscriptum a Nobili non repetens, amplius illud repetere non potest. Fol. 278. Her. Sigis. Cracov. 1540.

121. Contra Moniales a facta Professione religionis intra 20 annos de haere-

reditate non agentes praescribitur. Fol. 288. Her. Sigism. 1519. Petricov.

122. In Obligationibus, 30 annorum praescriptio observanda nisi quis obligationem renovet. Fol. 308. Her. Kazi. W. 1368. 1423.

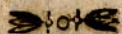
123. Mulier maritata decennio praescribit. Fol. 334. Vidua sexennio 334. Fol. Her. 1368. Kazim. W.

124. Praescriptio tempore belli non currit, item Captivis factis per Tartaros praescriptio non nocet. Fol. 334. Her. 368. Kazi. W. Fol. 18.

125. Viris trium annorum praescriptio currit, et qui emit villam, nec majorem partem ejus solvit, si per 3 annos et 3 menses quiete possideat, Contractus amplius rescindi nequit. Fol. 335. H. Kazim. W. 1368. Fol. 19.

126. Emptor villae contra propinquos Creditoresque Vendentis triennio, ex tribus mensibus praescribit. Fol. 335. Her. Kazi. W. 1368.

127. Qui per tres annos et tres menses contra possesorem haereditatis non agit, ab omni Jure se sentiat cecidisse. Fol. 337. Her. Kazi. W. w Wislicy. Fol. 18.

128. Si quis sepem in alieno fundo ponat, intra biennium praescribit 432. Fol. H. Kazi. W. Fol. 19.

129. Virgo Orphana post desponsationem sui, tribus annis et totidem mensibus praescribit contra Tutorem suum. Fol. 520. Her. Kazi. W. 1368.

130. Praescriptio a tempore mortis Regis usque ad annum a die electi Regis non currit. §. 4. Kar. 924. A. 1576. In Comitibus Coronatt. §. 56. pag. 1234. R. 1588. Vol. II.

131. O Dobra nullo Jure adempta wolno sie upominać. §. 7. pag. 1013. R. 1581. Vol. II.

132. Actioni ratione Proventuum et utilitatum, ex beneficiis provenientium, et ratione aliarum injuriarum decennio praescribitur. Kar. 1603. §. 13. Ao. 1607. Vol. II.

133. In Bonis immobilibus contra Ecclesiam est 60 Annorum. — *Exceptio*: Si praescriptioni renuntiatum, item exceptis fundis Ecclesiae adjacentibus, vulgo *Poświętne* nuncupatis, w tych miejscach gdzie są kościoły, i z samemi kościołami. Vol. III. Fol. 797. Titt. o Preskrypcyi Dóbr szlach. §. 26. r. Vol. Eod. III. Fol. 933. Deklaracya mocą téj usta-

ustanowiono, aby prawo wyższe, etiam ad praeteritos casus obliget.

134. Z przyczyny spustoszenia i popalenia Akt przez Woyny, wolno każdemu, gdyby kiedy ob defectum muni-mentorów szkodował, znalazłszy potem, gdzie Dokumenta, wolno mu kiedykolwiek non obstante praescriptione krzywdy dochodzić. L. 91. Fol. 952. R. 1667. Vol. IV.

135. Ad rem mobilem usu capiendam requiruntur tres anni et tres dies.

136. Item: Si quis rem immobilem, nec vi, nec clam, nec precario, non alieno sed suo nomine pacifice, sine cuiusquam interpellatione triginta annis possederit, Justusque Titulus et bona fides adfuerit, rem illam acquirit. — Si vero sine bona fide et justo Titulo 40 annis rem immobilem possederit, pacifice et sine cuiusquam interpellatione, actioni vindicationique amplius locus non erit. Idem intelligendum de hypotheca nisi intra 15 annorum decursum renovetur. Fol. 555. §. 1. 2. Titt. IV. de Praescriptionibus in Jure Corre. Prussiae Vol. VI.

137. Jure Regni Privilegia triennio et tribus mensibus praescribunt 1368. Kazi. W. w Wislicy 1368. *Szcerbic Fol.*

144. *Łaski K. 23. Tego iednak Prawa w Statucie Vol. I. znaleźć nie można.*

138. Jako wolno upominać się Dóbr do Stołu Królewskiego, wolno też będzie Dóbr swoich każdemu dochodzić bezdawności. A. 1588. Kar. 460. Który się z imionami Panom dla obrony oddali. 1569. Fol. 195. Vol. II.

139. Dobra w posagu zawiedzione i zapisane, albo przez przezyski wzięte, także Dobra na Wyderkaff zapisane zawsze są na skupie, i nieobracaia się nigdy w prawo dziedziczne wieczne, et longissimi temporis non obstat praescriptio. §. 14. Fol. 1213. 1588. Vol. II.

140. Praescriptio aliter non interrumpitur, nisi agendo in Jure. Statt. Litt. Roz. 3. Art. 45. §. 1. pag. 107. Her. fol. 337.

141. Ktoby na iakich Dobrach miał dług zapisany, a te dobra byłyby sprzedane, a Wierzyciel przez 3 lata o ten dług nieupominał się u kupca, tedy już ten Wierzyciel, nie na tych Dobrach ale na istcu ma tego długu patrzeć. Gdyby iednak Wierzyciel dawności nieomieskawszy Emptorem pozwał, Emptor dług na dobrach zapisany zapłacić powinien, a Ewikcyą ma ad Venditorem. Statt. Litt. Roz. 7. Art. 10. §. 1. 2. Fol. 260.

142. Dług pożyczony zawsze na istcu dochodzić można, i na potomkach iego, ani się dawnością wymawiać mogą. Stat. Litt. Roz. 7. Art. 12. Kar. 261.

143. Każda Possefsya ruchoma i nieruchoma, duchowna i świecka Prawu Kaduku podlegać mająca od 50 lat prawnie niezakwestyonowana, iuż ani Przywileiem Królewskim, ani jurydycznym Processem wzruszona bydź nie ma. Przywileie iednak do 5. Paździer. 1778 na Kaduki wypadłe, po przyzwoitym in Foro competenti rozsądzeniu, podług Praw dawniejszych utrzymane bydź mają. Gdyby iednak Polski Obywatel cujuscunque conditionis bez Sukcesorów w osmych Gradusie odumarł majątku swego, takowa puścizna do szafunku królewskiego należy. — Co zaś do Kaduków po Cudzoziemcach potwierdzone jest Prawo 1768 o Kadukach. 1778. Fol. 955. Vol. VIII. Titt. Kaduki.

Si consentiente altero, per Donationem, per Testamenta. — De Testamentis alio loco — de Donationibus modo —

TITULUS III.

De Donatione.

144. Bez konsensu Rzeczypospolitéy, żadnych funduszów i zapisów in rem Stanu Duchownego sine Consensu Ecclesiae, czynić nie wolno sub nullitate. Fol. 350. i 275. Gdzie zaś Stanowi Duchownemu titulo Reemptionis, aut Obligationis przez Dziedziców dobra są zainwadyowane, te są zawsze na skupie, praecisis quibusvis reparationibus et praetensionibus fundi, z tym dokładem, żeby Duchowni — choćby i autentyczne mieli Dokumenta, aby przysięgali, że im nad wyliczoną Summę nie dziedzic nie przypisał, a gdyby tego niewykonywali, od téy presuperaty nad realnie wyliczoną Summę odpadać powinni. Kar. 350. 1764.

145. Jeżeli Mąż Żonie res mobiles zapisze, iako Stado, Zboże i inne rzeczy, ma horum liberam dispositionem, a przy niéy się, a nie przy dzieciach zostać mają. Statt. Litt. Roz. 5. Art. 2. §. 3. Kar. 226—227.

146. Ktoby komu Dobra po swéy śmierci zapisał, a gdyby ten komu zapisał piérwéy umarł, tedy zapisujący
zno

znowu komu inszemu te Dobra zapisać może. Jeżeli zaś komu zapisano żyw był, a zapisujący komu innemu przecie tę rzecz zapisał, tedy pierwszy zapis subsistit, a drugi nie wart. Statt. Litt. Roz. 7. Art. 5. §. 1. Fol. 257.

147. Rezygnacye, Donacye, Reformacye, i tym podobne transakcyje bez przytomnego surrogatora zeznane ważne być mogą. 1778. Fol. 68. Vol. VIII.

Si adquirimus rem alienam, alter alienat, igitur ut nos adquirere possimus, alter debet habere jus alienandi.

TITULUS IV.

Quibus alienare licet vel non.

148. Frater fratris minorennis Bona ne alienet, debita vero fratris ex communi solvat. H. 177. 1447. Kazi. Jagiel.

149. Si quis in fraudem alicujus in aliquo delicto inscripsisset Bona sua, debet cum sex testibus jurare, quod id non in fraudem et non occasione objecti delicti fecerit. Fol. 208. Her. Sigis. Cracov. 1507.

150. Uxor vero nihil inscribat sine amicis. Fol. 546. H. Consuetudo Ter. Cracov. 1505.

151. Duchowni Dóbr alienować nie mogą, sine consensu quorum interest, usum do swego żywota dawać mogą. §. 35. Kar. 1221. Ao. 1588. Vol. II.

152. Wolno jednak z Dóbr ziemskich fundacye robić de nova radice, ale przy rezygnacyi in facie judicii terrestris tacto pectore zeznać powinien, że sub fide honore conscientia Deum testatur, że fundacyą czyni de nova radice z Dóbr swoich własnych i że żadnych za nie niewziął pieniędzy, i że ją czyni sine ullo condictamine, et non in fraudem hujus legis, ale ex puro zelo et ex mera liberalitate, co ma być przy rezygnacyi w akta inserowane. Jezliby zaś kto ubogiemu Kościołowi farnemu we wsi darował na podratowanie sztuki gruntu, pro contraventione temu Prawu nie ma być poczytane. L. 10. Fol. 856. R. 1635. Vol. III.

153. Bona Terrestria ultra dimidium valoris eorum non possunt reemptionibus onerari, Bona zaś in vim reemptionis obligowane, aby zawsze w posesyji dziedziców zostawały, a dziedzice tylko aby $\frac{7}{100}$ od sta płacili. Zawsze zaś Summę na Wyderkaff zapisaną, pozwawszy na 12 Niedziel przed wykupnem do Gro-

Grodu, Summe złożyć, albo in Capitulo, albo apud loci Ordinarium, i dobra swe eliberować. In extenuationem retentorum censuum potest et debet dari Spiritualibus intronissio. L. II. Fol. 856. R. 1635. Vol. III.

154. Per venditionem Bonorum ad Pupillos spectantium, sine Decreto Magistratus, Dominium non transfertur, vel si adsit Decretum, sed causae, ob quas Bona Pupillorum vendere licet, non adsint. Sunt autem causae sequentes quatuor: — 1) Solutio dotis. 2) Si Pupillis alimenta necessaria aliter comparari non possint. 3) Damna ex usuris, aut obligationibus provenientes. 4) Liquidorum debitorum solutio. Fol. 554. §. 9. Titulo III. De Tutelis in Jur. Corr. Prufs. 1598. Vol. VI.

155. Gdyby plenarie Convictus in elusionem executionis — transfuzją lub donacyą fortuny, o którą rzecz idzie czynił, na ow czas, nowa adquisitio Juris do Exekucyi bynajmnięj przeszkadzać nie ma. Kar. 200. R. 1764.

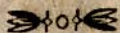
156. Dopóki kto w Palestrze Trybunalskięj zostaje, cęsy i transfuzji na Dobra nabywać nie będzie mógł, ani Dobr in lite będących a litigantibus kupować, i transakcyje sunt nullitatis —
prócz

prócz tego strona transfuzją czyniąca, ad delationem cujusvis wraz z nim ma podpadać karze siedzenia więzy Niedziel 6 i zapłacenia delatorowi 2000 grzywien. Fol. 216. Ao. 1764.

157. Deputat pod czas funkcyi żadnego nie może nabywać Prawa, ani też Dóbr sprzedawać lub zastawiać, pod karą odpadnienia od tego Prawa, i pod karą więzy 12 Niedziel, i 2000 grzywien delatori ad iudicandum. Fol. 211. 1764.

158. Miasta Legatów i Zapisów na domach i kamienicach ad causas pias sub nullitate czynić nie mogą. Fol. 275. R. 1764.

159. Bez konsensu Rzeczypospolitéy żadnych funduszów i zapisów in rem stanu duchownego sine consensu Ecclesiae nie wolno sub nullitate Fol. 350. Fol. 295. Gdzie zaś stanowi duchownemu titulo Reemptionis aut Obligationis przez dziedziców Dobra są zainwadowane, te są zawsze na skupie, praecisis, quibusvis reparationibus fundi, z tym dokładem żeby Duchowni, choćby i autentyczne mieli Dokumenta, aby przysięgali, że im nad wyliczoną Summę nie dziedzic nie przypisał, a gdyby tego niewykonali, od téy presuperaty nad
D real.

realnie wyliczoną Summę odpadać po-
winni. Fol. 350. 1764.

160. Fundacyom Bona exemta in-
subjecta et ligitiosa praetextu Dekretów
i przewodów in foro illegitimo otrzy-
manych applicari nie mogą, i wolno dzie-
dzicom dochodzić. Ao. 1676. Fol. 13.
Vol. V.

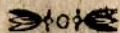
161. Ani Królowi Dóbr o któreby
się Prawo nieskończyło, nikt zapisywać
nie ma. A. 1565. Titt. rzeczy zapisane
Fol. 90. Vol. II.

162. W Koronie tylko bezpotomni,
wolny szafunek dóbr swoich mają. Sigis.
1511. Fol. 18.

163. Młodzi Szlacheckiey, lat do-
statecznych nie mającący, długi przegra-
niem w karty; podstępnych, i nad Wa-
lor wziętych Wexlów, za nieważne po-
czytane. Summy iednak po 1768 Roku
istotne lub towary za roztrząśnieniem
w Komisyi skarbowey, et praevio Ju-
ramento na wielość Summy i wartość
towarów, do tego tylko czasu oddane
i zapłacone być mają. 1776. Fol. 45.

164. Reasumowana Konstytucya nie-
oddalenia dóbr ziemskich do stanu świe-
ckiego w roku 1768. Fol. 350. ustano-
wioney i dołożono, że po Testamencie
ręczne legata valoru mieć niepowinny,

in

in rem stanu duchownego nastąpienie.
Dekreta przeciwko Prawu 1768. pro fa-
vore duchownych zapadłe, do Compe-
tens Forum odesłane. — Constitt. 1776.
Fol. 382. Titt. Transakcyje Potestamen-
towe.

165. Obiaśniono Const. 1775, wktó-
réy powiedziano że małoletni są inhabi-
les dawania Wexlów. Teraz Prawo sta-
nowi, że kto nie ma lat 24. nie może
dawać Wexlów, i takowe zawsze kafsó-
wane być mogą, i Kredytor Prawem
Wexlowym windykować Summy nie
może.

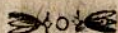
166. Zabroniono Szlachcie po'seysye-
dziedziczne mającym dawania Wexlów
na ukaziciela, tylko trzeba imię i prze-
zwisko Kredytora wpisać i to pod nie-
ważnością i kafsacyą Wexlów. Aby zaś
nieoszukano Prawa, nakazano, żeby
Wexle na ukaziciela dane przed dniem
1. Marca 1779 oblatowane były Rok
1778. Vol. VIII. Fol. 956. Titt. Obia-
śnienia Prawa Wexlowego.

Toż samo Prawo 1780. Fol. 979 Vol.
VIII. potwierdzone.

167. Gdyby kto będąc pozwany
z gruntu o krzywdy, albo o iakie insze
rzeczy, a Possefsor nieskończywszy Pra-
wa komu inszemu to imię ustąpił, non

D 2

ob.

obstante cessione, odprawa Sądowa na tym imieniu czyniona być ma. Statt. Litew. Roz. 4. Art. 73. Kar. 196.

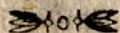
168. Zona nie może nikomu przywianku swego zapisywać — prócz swego wniosku. Statt. Litt. Roz. 5. Art. 2. §. 2. Kar. 226.

169. Jeżeli Mąż Żonie res mobiles zapisze, iako Stado, Zboże, i inne rzeczy, ma horum liberam dispositionem, i przy niéy się, a nie przy dzieciach te rzeczy zostać mają. Stat. Litt. Roz. 5. Art. 2. §. 3. Kar. 226. i 227.

170. Nad przywianek, nad posag i prócz rzeczy ruchomych, żonie nie więcéy zapisywać nie wolno. Stat. Litt. Roz. 5. Art. 2. §. 4. Kar. 237.

171. Nikt, u chłopu bez woli Pana czyia ziemia, gruntu kupować ani nymować nie może, a jeżeli kupi, albo nymie pieniądze traci, i ten człowiek czyia ziemia nie oddawszy pieniędzy, grunt swój odebrać powinien. Statt. Litt. Roz. 9. Art. 27. §. 1. Kar. 304.

172. Chłop mający w Pańskiéy puszczy bartnie, nie może iéy zagranicznemu chłopu ustąpić, a jeżeli zrobi, Pan według ważności ma go karać, a to drzewo Panu czyie było, ma być powró-

wrócone. Statt. Litt. Roz. 10. Art. 6. Kar. 311.

Uti non omnes alienare, ita non omnes quasdam res acquirere possumus, sic, acquirendorum Praediorum, non nisi Nobiles sunt capaces — sed non soli Nobiles, et Rex habet sua Praedia — hinc

TITULUS V.

De Domaniis, seu de Bonis Regalibus.

173. Qui pecuniam dat in Obligationem Bonorum Regalium, ipsam amittat. Fol. 52. Her. Kazi. III. 1454.

174. Si necessitas urgeat, ut Bona oppignorentur, haec oppignoratio tantum in Generalibus Comitibus fieri potest, et tantum sub conditione extenuationis, alias qui pecuniam dederit, et pecuniam et honorem amittat. Fol. 52. Her. Alex. Petricov. 1504.

175. Qui litteras super Bona Regalia amiserit, debet in anno post amissas litteras protestationem facere, secus non obtinebit renovationem, neque probationis viam habiturus est perpetuo. Fcl. 269. Her. Alexand. Petricoviae 1532.

176. Gdyby kto dał Summę na Królewszczynę przepada, a gdyby przez dział, taż Summa naznaczona mu była, a potemby one Summę na Królewszczynie utracił, ma się wrócić do nowego działu, nieuwazając na żadną Preskrypcyą, a gdyby w oney Królewszczynie, większe nad inne brał pożytki, ma mu się wszystko w działę potrącić. §. 4. pag. 611. 1565. Sigis. Aug. Vol. II.

177. Dożywocie na Dobrach Magnae Procuracionis byż nie może. §. 8. Kar. 612. R. 1562. i 1563. Sig. Aug. Vol. II.

178. Po Statucie Alexandra (Roku 1504. zapadłym) żadne Summy na Dobrach Królewskich, zapisane byż nie mogły. §. 18. Kar. 613. R. 1562 i 1563. Sig. Aug. Vol. II.

179. Gdyby kto imię królewskie komu sprzedał, a toby imię na skarb było odebrane, ten co sprzedał, obligowany iest Summę którą wziął kupcowi oddać, a gdyby Summa wyszczególniona nie była, tedy Possefsor ma przysiąść, za iak wielką Summę tę Dobra dostał. §. 15. 16. Kar. 614. R. 1562. Sig. Aug. Vol. II.

180. Gdyby nie Grodowy Starosta w czym był przesądzon tedy przezyski, nie na królewski grunt, ale na Starosty

sty osiadłość ściagać się mają. §. 42. Kar. 620. R. 1562 i 1563. Sigis. Aug. Vol. II.

181. Na Dobra ad mensam regiam, albo do Ekonomii należące, dane przywileie, nullius sunt valoris, i ktoby na dobra ad mensam regiam należące Przywilej otrzymał, subiacet pœnis na koronne ekonomie w Konsty. 1590. descriptis. — L. 9. Kar. 853. Roku 1635. Vol. III.

182. Ktoby o Przywilej iakikolwiek na Dobra Magnae Procuracionis upraszał, pœna peculatus ma byż karany, a kto na cła, na zupy, i insze Dobra Stołu Królewskiego otrzyma, 10000 grzywien, parti et Judicio per medium ma byż karany. L. 4. Fol. 925. R. 1638. Vol. III.

183. Wolno iednak Starostom i Administratorom królewskim na 10. grosz czynszu, albo na 10. snopek przywilej otrzymać. Vol. IV. Kar. 2. — §. których to etc.

184. Po zmarłym Possefsorze w Dobrach Rzeczypospolitęy nowemu Possefsorowi przez urząd skarbowy ma byż oddana Possefsya. — Co się znajdzie intra hoc tempus nim się tenutario po śmierci pierwszego dostanie, to wszystko

stko do Kwartę ma być oddano. L. 17. Fol. 11. R. 1641. Vol. IV.

185. Żadna Białogłowa nad dwie Królewszczyny, czyli Starostw, czyli Dzierżaw post decelsum Maizonka swego trzymać nie może. L. 10. Fol. 839. Rok. 1662. Vol. IV.

186. Kto za życia Possefsora Przywilej na Starostwo otrzyma, otrzymujący etiam post obitum Possefsoris est incapax Wakansu. L. 15. Kar. 61. R. 1699. Vol. VI.

187. Lustratorowie Dóbr królewskich niepowinni wyciągać intraty z leśnych towarów i innych handlów. 1764. Kar. 41.

188. Ad expensas fundi nie ma się inkludować w lustrowaniu reparać budynków, do intraty się nieściągać, ani utrzymanie nadwornych milicji i Kozaków, i expens od czystej intraty nie ma się odtrącać. 1764. Kar. 41. §. z której 7.

189. Według zrobionej od Lustratorów Taryfy, Possefsorowie, a nie poddani płacić mają. 1764. Kar. 42.

190. Ktoby się wazył Lustracybroń, przysięgi niewypelniać, i tej kwarty, tudzież quadrupli do skarbu niewypłacić według Taryfy, Starostwo czyli

Kró-

Królewszczynę gdzie był renitens ma tracić. 1764. Kar. 42.

191. Ktoby się być sędził Lustracyą obciążonym, po uczynionym i to w przeciągu 4 Niedzieli Manifestie, będzie mu wolno na tej Komisji ekonomicznej agere. Gdyby zaś intra spatium tych 4 Niedzieli żadnej reklamacji, o preaggrawacyą przez Lustratorów nie uczynił, tedy takowa Lustracya, in suo robore ma zostać. Nimby zaś przeszło do roztrząszenia tej preaggrawacyi według Taryfy uczynionej, ratami wyznaczoną kwotę płacić powinien. 1764. Kar. 43.

192. Taryffa 1764. do pięciu lat ma trwać, po którym czasie nowa Lustracya będzie. 1764. Kar. 44.

193. Novi Donatarii i Cessionarii Królewszczyn, albo in solidum ius mający, każdy skoro tylko otrzyma Przywilej, albo vigore consensus regii cefsya, a Mężowie albo Żony in Jure communicativo pozostali, ad summum intra spatium 12 Niedzieli w Kancelaryi koronnej list imieniem królewskim donoszący Podskarbiemu wielkiemu i komisji skarbowej koronnej o wyszłym Przywileju lub konsensie ad cedendum otrzymać powinni, i za oddaniem tego do tej-

téż Komisyi i pokazaniem kwitu na Duplę wyplaconą, list podawczy na dworzanina odebrać mają, i przez tego tylko dworzanina podanie w Przywileiu wyrażonéy królewszczyny intrumisyą prawną znaczyć będzie. Kto tego zaniedba, i Dupli w przeciągu tych 12 Niedziel nieopłaci, królewszczyna pro vacanti ma być ogłoszona. Gdyby zaś kancelarya dupli przyjąć niechciała, albo komisyja skarbową, za oddaniem sobie listu imieniem królewskim z kancelaryi koronnéy i pokazaniem kwitu z dupli wyplaconéy, listu podawczego do obięcia dóbr dać rekurowała, na ten czas rekwiruiący; praevia manifestatione in elapsu tych 12 Niedziel facta ma prezentować i reponować officiose list wspomnionéy kancelaryi koronnéy, i Duplę także, a po takowéy repozycyi, wolno będzie wziąć do tychże królewskich Dóbr uprzywileiowanych officiosam intrumissionem przez Wóznego i dwóch Szlachty. Fol. 32. R. 1764. Obostrzeżenie Prawa Dupli i Kwarty.

194. Przywileie na królewszczynę z pod pieczęci pokojowéy wyszłe kassują się. Fol. 73. Titt. Dobra Stołu królewskiego A. 1764.

195. Privilegia sunt nulla in alienationem stołu królewskiego data. Fol. 74. 1768.

196. Przywileie, gdyby w rok do Metryk koronnych po odebraniu ich podane nie były, za nieważne poczytuia się. L. 8. Fol. 89. A. 1768.

197. Dobra propter crimen laesae Majestatis do stołu królewskiego przyłączone być mają, i nikomu dawane być nie mogą. Statt. Litt. Roz. 1. Art. 6. §. 1. Kar. 6.

198. Ktoby wiecéy z dóbr królewskich trzymał niż uprosił, ten wszystko co uprosił traci. Stat. Litt. Roz. 1. Art. 19. L. 1. Fol. 20.

199. Względem królewskich i szlacheckich Prawo iść ma. Stat. Litt. Roz. 1. Art. 20. §. 1. Kar. 21.

200. W Koronie Król obiecuie wszystkim jednym Prawem w sporach o dobro Królewskie Sądzić. 1588. Confed. Gener. Vol. II.

201. Król Bona litigiosa przyjmować nie ma. A. 1565. Fol. 90. Titt. Rzeczy zapisane. Vol. II.

202. Konsensus ad cedendum Starostw, czyli Królewszczyn za Przywilejami posiedzonych 25 i dwa Woytostwa, bądź w koronie, bądź w Xięstwie Litewskim

sa obiecane, nieublizając nic Przywilejom już wyszłym i Prawom już zapadłym oraz osobom, już za dawniejszymi Przywilejami in possessione do życia będącym. 1778. Fol. 19.

Ad Theoriam de Praediis rusticis pertinet Theoria de limitibus.

TITULUS VI.

203. Si tenutarius occasione limitum damnum alteri dederit, ita debet puniri, sicut alius Nobilis, et tenetur respondere Jure Terrestri Her. Fol. 48. Kazim. w Nieszowie. Opoki Fol. 94.

204. In limitibus imprimis rivulus, vel fluvijs, tanquam naturalis limes observetur. Si fluvijs sine ministerio hominis alveum mutaverit, primaevus alveus erit limes, si vero cum Ministerio hominis, novus alveus haereditates limitabit. Her. Fol. 177. Kazim. Wislicy 1368.

205. Limites Bonorum, Signa, Testimonia Senum, et alia possibilia indicia faciunt. Her. Fol. 267. Sigis. Petricov. 1538.

206. Rex ad dislimitanda Bona mensae regiae dabit duos Officiales et unum
Succ-

Succamerarium. Fol. 267. Her. Kazim. in Nieszowa Fol. 93.

207. Si litterae antiquatae et incertae comperiantur, in limitibus, non secundum litteras sed testimonia Senum judicandum. Her. Fol. 270. Sigis. Petricov. 1519. 1532.

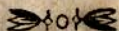
208. Commisiones non dabuntur, nisi in causa granitierum, divisionis, et de consensu partium. Her. Fol. 270. Ao. 1519.

209. Qui scopulos disjecerit, tenetur suis sumptibus conducto Succamerario, novos intra 8 septimanas, a die avisationis novos erigere soluta etiam poena. Her. Fol. 447. Sigis. Petricov. 1523.

210. Qui sua privata autoritate novos scopulos erigit, contra ipsum ita agitur, ut contra violentum scopulorum disjectorem. Her. Fol. 447. Sigis. Petricov. 1523.

211. Qui signa tria, vel tres scopulos, circa limites ostendit, ille admittitur ad probationem, si vero neutra pars, signa aliqua ostendit, actor admittitur ad probandum. Her. Fol. 448. Jagello Cracov. 1423.

212. Si citatus, nec in primo, nec in secundo termino comparuerit, tunc actor

actor cum adjudicatione actoratus ad campum remittatur. Her. Fol. 476. Sigis. Petricov. 1523.

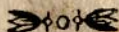
213. Tutor nihil perpetuum in hereditate disponet, sic, neque illam limitabit. Her. Fol. 508. Kazim. W. w Wilslicy.

214. Podkomorzy w swojej sprawie viciniorem Camerarium et non quempiam surrogare debet. L. 31. pag. 1503. R. 1601. Vol. II.

215. Ktoby chciał iakimkolwiek sposobem komisyje graniczne legitime odprawione inwalidować, ma być 5000 grzywien skarany. L. 36. Fol. 712. R. 1661. Vol. IV.

216. W granicznych sprawach świadkowie Juramentum corporale złożyć powinni, pod nieważnością świadectw. L. 45. Fol. 75. Rok. 1670. Vol. V.

217. In causa finium regundorum ad ductum faciendum eum admittet, qui vel tres scopulos, vel alia tria signa, vel qui notabilia signa ostendet. Si neutra pars notabilia signa ostendet, si fuerit rivus, ille pro litite decernendus, si neque rivus fuerit, qui per decennium se in pacifica possessione fuisse docebit, si neque hoc docere potuerit, iudicium secundum circumstantias ad ductum

ctum actorem vel reum, secundum suam conscientiam adhibita prius moderatione admittet, et percepto prius, si necessarium judicaverit ab eis juramento. L. 18. 19. 20. Fol. 572. Titt. VII. de finibus regundis in Jure Corre. Pruss. Vol. VI.

218. Sprawy graniczne w ziemstwie tanquam in prima instantia peragi debent, Sąd zaś ziemski non intrando in cognitionem téżże sprawy, ani przepisując reguły na grunt cum praefixione termini condensorialis granitialis, et optione conducendi Geometrae jurati, ssyłać mają, a tam Urząd Podkomorski, bądź to sam Podkomorzy, bądź Komornik, niedopuszczając Appellacyi żadney in praeliminariis causae, praevia additatione collateralium et attentis Documentis, sprawę tę finaliter ma osądzić, mapę, jeżeli potrzebna będzie na gruncie uformowaną podpisze, a od takowego Sądu a definitiva Sententia sprawa ma iść do Trybunału. Trybunał, jeżeliby tego Dekretu nie mógł aprobować, inszego Podkomorzego a nie Komornika naznaczy. — A gdyby na takowey powtórney kondescensyi Dekret pierwszy approbowany został, ta decyзия transit in rem judicatam, i strona, kto.

która chce taki już Dekret wzruszać pœnis Convulsionis Decretorum ma być ukarana. Fol. 220. 1768.

219. Zaczynający kwestyą o Granice przez Sąsiada posydowaną żadną miarą violenter do gruntów, czyli lasów pretendowanych zabierać się nie ma, ani szkód żadnych czynić sub pœna siedzenia wieży Niedziel 4. 1000 Marcium, et responsione za takie szkody i wiolencye, etiam ante decisionem causae granitialis ostendendae, a strona posydująca grunt czyli las w sporze będący, po przysądzeniu go drugiey stronie oddać cum calculo powinna będzie. Kar. 221. A. 1768.

220. Między Dobrami królewskimi a ziemskimi Król Komisarzów назнача ma, a ktoby co extraordinarye otrzymał nieważno. 1633. Vol. III. Titt. o Różnicach.

221. W Koronie Komisarz, gdy podpisał list obwieszczaący nie stanie, nie przybędzie, 100 grzywien płaci, oprócz choroby zaprzysięga. 1588. Vol. II. Titt. o Komisyjach.

222. Komisarze przy Podkomorzym albo Komorniku oney ziemi mogą być z Kancellaryi назначeni, chociażby w onym Powiecie lub Woiewodztwie

żadney osiadłości nie mieli, na rozeznanie krzywd poddanych królewskich. A ięzliby Komisarz podpisałwszy Innotescencyą na termin nie przybył — 100 grzywien płacić powinien, wyjąwszy chorobę, na którą przysięgać powinien. An. 1588. Titt. o Komisyjach i Komisarzach Fol. 459. Vol. II.

223. W sprawach granicznych między dobrami królewskimi o Komisarzy w Kancellaryi królewskiej prosić potrzeba. Roz. 4. Art. 83. §. 1. Fol. 202. Komisyje zaś na gruncie z Kancellaryi bez trudności mają być wydawane. Fol. 459. R. 1588. Vol. II. R. 1633. Fol. 40. Vol. III. Titt. o Różnicach etc.

224. Opiekun nie może graniczyć. Kazi. W. R. 1368. H. Fol. 288. Stat. Litt. Roz. 6. Art. 10. Kar. 249.

225. Komisarze J. K. Mci na rozeznanie granic między dobrami królewskimi i szlacheckimi przy Podkomorzym albo i Komorniku choć nieosiedli w tym powiecie назначeni być mogą. Fol. 459. 1588. Vol. II. i Fol. 7. R. 1550. §. aby też coraz — Vol. II.

226. Podkomorzowie albo ich Komornicy 3 grzywny od kazdych granic brać mają. Jan Albracht w Piotrkowie. 1596. Kar. 233. Vol. II.

227. W Koronie co za dochód Podkomorzemu innym będącym przy nim. Fol. 312. R. 1576. Titt. o Podkomorzyn. Vol. II.

228. Podkomorzowie graniczne kontrowersye i dowody stron w koronie, do Sądu ziemskiego odnosić powinni. Fol. 312. Roku 1576. Titt. o Podkomorzyn. Vol. II.

229. W sprawie samego Podkomorzego granicznę bliższy Podkomorzy, albo Komornik, albo Urzędnik Sądowy przysięgły swę ziemi lub swego powiatu ziachać powinien. 1588. 1601. o Surrogacyach Podkomór. Kar. 737. Vol. II.

230. Gdyby pozwany przysięgł, iż o pozwie niewiedział przez zrobione granice nic nie traci. Sigis. w Piotrkowie. H. Polski. 962.

231. Świadcami w rzeczach ziemskich Krewni byź nie mogą. R. 1576. Kar. 300. Vol. II.

232. Komisyje graniczne przez Komisarzów oboięy strony et ad Comparitionem obydwóch strón z Duktami, Reduktami, Inkwizycyami obostronnemi, lub iednostronnemi od obydwóch strón przyietemi expedyowane, po wysypaniu kopców za przysiężone, czyli

ugo-

ugodzone, lub przez decyzyą oboięy strony Komisarzów determinowane, za niewzruszone byź mają, które zaś, mimo wiadomości drugięy strony, wydane, gwałtownie wyexpedyowane, a przeto zaskarżone, albo rozpisowe, lub też kontumacyne, takowych ważność zawiesiwszy pod rezolucyą Competentis Fori ultimarum Instantiarum są odesłane. 1776. Fol. 39.

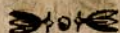
233. Co się tycze spraw granicznych od ziemstwa do Podkomorskich Sądów odesłanych, gdyby strona oppugnę zrobiła, supersesysą Podkomorzy uczyni, i uda się o pomoc woyskową, post definitivam sententiam stronie uciążonęy przed sypaniem kopców appellacyi dopuści, a to pod nieważnością Dekretu. 1784. Fol. 25.

234. Gdy kto od Sądu Podkomorskiego appelle, grunta do końca rozprawy ma ten posiadać, komu Podkomorzy przysądzi, nie ma iednak Possessor aż do rozprawy tego gruntu pustoszyć. Stat. Litt. Roz. 9. Art. 7. §. 2. Kar. 288.

235. Gdyby granice między dwóma powiatami leżały obydwą mają ziachać Podkomorzowie, a gdyby się na iedno niezgodzili, mają te sprawę odesłać do

E 2

Sądu

Sądu głównego, a Sąd główny do Komisarzów. Stat. Litt. Roz. 9. Art. 8. §. 1. 2. Kar. 289.

236. Kopiec ieden drugiego nie ma być bliżey, iak pięć sznurów włócznych, o krom tego, gdzieby się zakrzywiona granica przydała. Stat. Litt. Roz. 9. Art. 9. §. 2. Kar. 290.

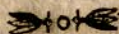
237. Od kopca naróżnego ma brać Podkomorzy 24 grosze Litewskie od szrednich kopców 12 groszy. Stat. Litt. Roz. 9. Art. 9. §. 2. Kar. 290.

238. Komornicy w małych sprawach, gdzie idzie o włokę gruntu albo mniej przez Podkomorzych posełani być mają. Stat. Litew. Roz. 9. Art. 10. §. 2. Kar. 291.

239. Od Komornika appellacya idzie do Sądu głównego. Stat. Litt. Roz. 9. Art. 10. §. 2. Kar. 291.

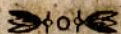
240. Gdyby rzeka na iednę stronę nieznacznie przysypowała, ten przyczynek ma być tego czyy jest ten grunt. A gdyby rzeka, gwałtem inedy poszła, koryto staréy rzeki ma być granicą, a gdyby w tym korycie był iaki pożytek, każdy po połowicy ma używać. A gdyby kto umyślnie rzekę przekopał, ma mu być rozkazano, aby rzekę na sta-

sta-

stare miéysce puścić. Stat. Litt. Roz. 9. Art. 20. §. 1. 2. Kar. 298.

241. Gdyby kto na cudzym gruncie posiał, żaden tego zboża pożawszy zwozić nie może, ale się piérwéy w Urzędzie rozprawić, czyy grunt jest, a gdy się pokaże, że grunt cudzy, ten czyy grunt to zboże wiaść powinien, a gdyby zboże przed zakończeniem sprawy zgniło, albo go ukradziono, ten co go siał zapłacić powinien. A ktoby, nierozprawiwszy się to zboże zwiózł na stronie 6 Rubli groszy Podkomorzemu, 3, i Urzędowi także Rubli grosze oddać powinien, a zboże stronie albo zawiąską oddać, albo według Statutu zapłacić powinien. Gdyby kto na swoim gruncie siał, a drugiby oto pozwał, że na cudzym sieie, a tegoby nie dowiódł, ma takowy sam zakład, to jest, 12 Rubli groszy Urzędowi i stronie zapłacić, a grunt i zboże przy tym co siał zostaje się, a gdyby pogniło, już tego przeciwna strona płacić nie ma, bo on sam powinien opatrzyć, żeby szkoda zboża nie była. A gdyby pokradziono na przeciwnéy stronie ma tego poszukiwać. Tóż się ma rozumieć o sianożęciach. Jeżeliby kto po zapowiedzi przez 12 Niedziel niepozwał, temu co siał wol.

wolno zboże zebrać, a będzieli w tym czasie pokradziono, tedy téy szkody na stronie przeciwnéy szukać ma. Statt. Litt. Roz. 9. Art. 22. §. 1. 2. 3. 4. Kar. 300.

Intuitu Bonorum immobilium varia Possessoribus competunt Jura et obligationes, praecipua sunt Jus Patronatus et obligatio praestandi Decimas.

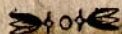
TITULUS VII.

De Jure Patronatus.

242. Beneficia Juris Patronatus Regii, lub Regnicolarum, gdyby kto in praepjudicium Kollatora uprosił, Dobra na Króla traci, a sam proscibitur. R. 1496. Vol. I. Fol. 264. v. 20. §. et similiter si quispiam —

243. Nietylko sub pœna exilii impetrantis, ale też Parentum et Propinguarum ejus. R. 1505. Fol. 303. v. 25. Vol. I. §. Ne quispiam.

244. O tymże. Przeciwno Kortezanom apud Sedem Apostolicam beneficia upraszaiącym sobie, cum pœna in Persona et bonis una cum Consanguineis. Ao. 1505. Vol. I. Fol. 386. Titt. de impetrantibus Beneficia.

245. Jus Patronatus, — nisi expresse inscribatur, in Privilegio Juri Regii reservatur. Vol. I. R. 1510. Fol. 373. Titt. Quomodo literae.

246. Circa Jus Patronatus, między Zygmuntem I. a Klemensem VII. Papieżem stanęła Cocordata. R. 1525. Vol. I. Fol. 449. Titt. Concordata.

247. Wspomniona Concordata opiewa, iż Beneficia które w Lutym, Kwietniu, Czerwcu, Sierpniu, Październiku, Grudniu zawakowały, na te kollatorom Prawo prezentowania Papież pozwala, przeciwnie zaś w miesiącach sześciu wakujące, sobie zostawuje do prezentowania. Vol. I. Fol. 450. 451. R. 1525.

248. Jura Patronatus dane duchownym osobom cassantur, ani na potem takie mają być dawane. R. 1550. Vol. II. Fol. 595. §. a iż wiele.

249. Jura Patronatus, tak w Koronie iak i w W. X. Lit. Królowi, iako directo Domino et Patrono z Prawa dawnego służą, i w téy preeminencyi niepowinien mieć nikogo inszego. R. 1641. Vol. IV. Fol. 12. Titt. Jura Patronatus.

250. De Jure Patronatus Prawa wszystkie w Statucie i in Volumine Legum wyrażone, insistendo pactis Conventis do

do skutecznęj exekucyi przywieść obiecano. *Salvis Abbatibus Pruthenicis.* R. 1699. Vol. VI. Fol. 58. Titt. Jus Patronatus.

251. Wszystkie Prawa i Statuta, któremi Jura Patronatus Regii są warowane, tak w Koronie iako i w W. X. Litt. osobliwie Statut Albrychta R. 1496. Alexandra 1505. Zygmunta Augusta 1550. Konstytucyą 1641. et pactis conventis i ostatnim Traktatem 1717 ubezpieczone Statut. także de Cortesanis 1538. 1540. postanowiony, Konstytucyą 1641. reasumowany odnowiono, i według opisanja iego, aby pœnæ irremissibiliter extendantur postanowiono. Opactw i innych Beneficia Duchownych z prezentacyi J. K. Mci nikomu bez prezenty i nominacyi J. K. M. dzierzec niepozwolono, i do Exekucyi to Prawo WW. Ministrom Status i Hetmanom przywodzić, ad amovendos usurpatores et cohibendos abusos Nunciaturæ, gdy tego będzie potrzeba ludzi dodać, nie posłusznych dawniejszym Prawom itęj Konstytucyi osoby iako też dobra cum praejudicio Patronatus Regii uzurpowane sekwestrować, facta factis opponendo zlecono, i Poselstwo do Oyca S. o te praejudicia et gravamina, świadcząc

re-

rewerencyą Zwierzchności Stolicy Apostolskiej naznaczono. R. 1726. Vol. VI. Fol. 407. Titt. Poselstwo.

252. Jus Patronatus na Biskupstwa, Opactwa i Beneficia utriusque Ritus J. K. Mci Stanisław August inviolabiliter manu tenere przyrzekł Ar. Pact. Cavent. §. Jus Patronatus Fol. 8. Vol. VII. Fol. 202. Podobnie i Prawa Królów Polskich nominowania do Kardynałstwa strzedz obiecał. *Tamże*

253. Jus Patronatus Królom Polskim na Archimandrye odnowiono, i administracya tychże post demortuos Przewielebnym Metropolitom Ruskim przyznana, z obowiązkiem doniesienia o wakansach, i zalecenia osób stanu szlacheckiego. Konst. 1768. Fol. 266. Titt. Odnowienie. Vol. VII. Fol. 746.

254. Jus Patronatus Grekom Nieunitom i Dyssydentom ex possessione Bonorum onychże służące, stwierdzone, z kondycyą, aby tylko Xieży katolickich do Kościołów i Cerkwi — Rzymskich prezentowali, nawzajem Katolicy, Greków Nieunitów lub Dyssydentów prezentować mają Kościołom Dyssydenckim suae Collationis. Trakt. 1768. Fol. 62. §. 14. Vol. III. Fol. 585.

255. Jus Patronatus Possessorum
Dóbr Pojezuickich ostrzeżone. Konst.
1775. Fol. 125. Titt. Rozrządzenie. Vol.
VIII. Fol. 267.

TITULUS VIII.

De Decimis.

256. Dziesięciny Pan Bóg sobie zostawił, na znak powszechnego Państwa swego, i rozkazał je dawać na pożywienie sługom swoim. R. 1458. Vol. I. Kar. 194. v. 1.

257. Których, ktoby oddawać nie chciał w kłatwie być ma. Vol. I. Fol. eod. — A jeżeliby kto za dziesięciny dłuższy niż rok trwał w kłatwie, Dobra jego w Sekwestrze u Starosty być mają aż nadgrodzi. *Tamże*

258. O Dziesięciny kompozycja pierwsza między Królem Kazimierzem, a Boddantą Biskupem Krakowskim i Szlachta stała się przez Arcybiskupa Gnieźnieńskiego R. 1369. Potwierdzona — R. 1433. Vol. I. Kart. 96. Treść ię taka.

259. Raptores decimae praedialis admonitione praemissa excommunicantur, Excommunicatus jeżeli do sześciu
Nie-

Niedziel w uporze trwać będzie, tedy i poddani wykleci być mają. Tóż i o Zonie ma się rozumieć, jeżeli dziesięcine w niebytności Męża porwać każała. Vol. I. Kar. 96. 97.

260. Dziesięcine w Dobrach swoich, ktoby chciał kupić, ma targ uczynić przed S. Jakóbem, inaczej wolno ją sprzedać komukolwiek. Fol. 97. 103. Titt. de Decima.

261. Wytykana ma być w Dyecezyi Krakowskię w Oktawę S. Jakóba, alias wolno każdemu kopy swe do domu wozić zostawiwszy na polu dziesięcine. Fol. 100. Vol. I. Titt. de tempore decimandi.

262. Tak z pol iako i z ogrodów ma być płacona zupełnie prócz rzepy maku, kapusty, cybuli, czosnku i tym podobnych. Na cokolwiek tylko motyką się kopie w ogrodzie z tego dziesięcina nie idzie. — Na konopie orząc kmię całym pługiem, ma dziesięciny dawać cztery wiązanie konopi, a od połowice plugu dwie. Vol. I. Fol. 100. Titt. decimas.

263. Dziesięciny niepłaciła Ziemia Łukowska, Lubelska, Sieciechowska przez lat 30, a to dla spustoszenia przez Orde i Litwę. R. 1433. Kar. 99. Vol. I.
264.

264. Dziesięciny z rol pónnych u długiego pola i Czorsztyna ku Myślinicom, kmiecie płacić mają z włóki, po sześć groszy Praskich na każdy rok. Fol. 100. Dziesięcina w gonitwę płacona byđz ma od zastawnika, gdyby sam orał pole zganiając kmiecie, a roboty swe rościągając. Fol. 101. Z nowych kopanin, temu płacona byđz ma, na kogo z starych pol przedtym przypadała. Ale ieżli z boku od starych pol kmiecie będą posadzeni, tedy Zwyprowadzonych pol dziesięcina Biskupom przychodzić ma. Fol. 101. Vol. I. Titt. de decimis per progresum.

265. Dziesięciny aby Biskupowi Kujańskiemu z Prufs płacone były Król Zygmunt I. nakazał. Ao. 1528. Vol. I. Kar. 483.

266. Decimam in Diocesi Cracoviensi extradere obligatus ex decimante advehere frumenta ad horrea tenetur, si vero quis decimas debccuparet, vel rapere praesumeret violenter, pœna *piętnadziesta* per Iudices quaerulantibus Clericis solvenda condemnatur. Casi. M. A. 1352. insancito. Diocesi Cracoviensi dato, et hucdum in Originali Cracoviae afservato.

267. Konstytucya 1635. z Bulli Urbana Papieża VIII. ustanowiła:

1) W Dobrach królewskich dziesięcina wytyczna.

2) Co do Dóbr szlacheckich powiedziano że powinna byđz kompozyta, a dawne Kontrakty i Kwity potwierdzone, i to wszystko ściągają się tylko do Dyecyzji, gdzie są dziesięciny.

3) Gdyby biorący dziesięcinę niezgodził się, Biskup z dwóma Kanonikami Urodzoną Szlachtą, powinien na opłatę pieniężną zamienić dziesięcinę snopową, mając wzgląd na spustoszenie i ubóstwo ludzi.

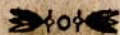
4) O pieniężne dziesięciny Sąd bez Appellacyi w ziemstwie, a o wytyczną, Appellacya idzie do Trybunału.

5) Gdyby Xiądz niechciał odebrać oznaczonych pieniędzy, Szlachcie ie w Grodzie złożyć.

6) Wolno iest Szlachcie wytyczne dawać dziesięciny, ieżeli zechcą.

Vol. III. Fol. 857. R. 1635.

268. Prawo o dziesięcinach podług Konstytucyi 1635, aby in executione zostawało, autoritate Conventus postanowiono, i któryby Dekret, przeciwko wzwyż wspomnionemu Prawu stał,

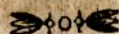
nał, ma nullitati subjacere. Vol. V. R. 1678. Kar. 560.

269. W sprawach o dziesięciny For. Sądów iedynie ziemskich ostrzeżono salva appellatione do Trybunału. — Evocantes do Sadu Duchownego od dziesięcine 1000 grzywien zapłacą.

W sprawach o dziesięciny przez Appellacye do Trybunału wyszłych i ex Registro mixti sądzonych, Marszałkowi służą dwie kréski in casu paritatis Votorum. — Sprawa o dziesięcinę z osobą sądową ziemską, do bliższego należy ziemstwa. R. 1768. Kar. 247. Titt. o dziesięcinach. Vol. VII. Fol. 729.

270. Dziesięciny od Dysydentów Katolikom warowane, gdzie ab antiquo należały, równie i o kompozytach rozumiéy. Trakt. 1768. Fol. 48. §. 7. Vol. VII. Fol. 577.

271. Bullę Urbana VIII. względem dziesięcin (to iest aby Szlachta, gdzie snopowéy płacić niechce, pieniądze podług kompozyty z Plebanem przez Biskupa approbowaną bydź mianéy, dawała dziesięcinę) skutecznie zalecono. 1775. Fol. 49. Titt. subsidium. Vol. VIII. Fol. 150.

Zobacz Xiążkę pod Tytułem: Documenta ad causas decimales in Polonia. Cracov. 1798. Typis Universitatis.

Rozprawę uczoną Czackiego o Dziesięcinach. w Warszawie 1801.

TITULUS IX.

De Servitutibus.

272. Drogi do kościoła, młyna i przewozu nie mają bydź bronione. R. 1576. Kar. 304. Vol. II. Titt. o wydaniu.

273. Ryb łowienie na rzece warcie nie wolne, tylko samym brzegów téżże rzeki dziedzicom i possefsoiom. 1776. Fol. 918. VIII.

274. Na cudzym gruncie sypać grobli nie wolno, prócz tego na swoim nawet gruncie młynów stawiać, i stawów tak robić nie wolno, aby przez to sąsiedzkie grunta zalewane bydź mogły, albo żeby w młynie mleć nie można, i ktoby tak zrobił bez opowiedzi Pana czyy grunt zatopiony, wodę zniżyć, szkody nadgrodzić, i 12 Rubli groszy gwałtu ma zapłacić. Stat. Litt. Roz. 9. Art. 21. §. 1. 2. 3. Kar. 299.

275. W cudzym gruncie polować nie wolno, coby zabił sowicie zapłacić powinien, nawet gdyby zwierza ranił, a zwierzy w cudzy grunt uciekł, za nim nie może. Za wilkiem jednak i lisem ze psy w cudzy grunt iachać można, byle szkody nie zrobić. Stat. Litt. Roz. 10. §. 1. 2. 3. 4. Art. 1. Kar. 307.

276. Kto ma w czyiemy puszczy ieżora, sianożęcie, barcie, wolno mu drew z téy puszczy wziąć do swych Łazien i koryta na ryby udzielać. Co sianożęcie, mają wolno na styrtę albo na stok, albo odrynę uczynić, albo ogrodzić. A bartnikom należy wołyk albo łubia, na łazbień, i na insze potrzeby co bartnikom na ich potrzeby bartnickie przynależy, tyle im potrzeba będzie wziąć, co może na sobie zanieść, a nie wozem wywieść. Stat. Litt. Roz. 10. Art. 2. §. 2. Kar. 309.

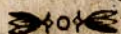
277. Chłop mający w Pański puszczy bartnie, nie może iéy zagranicznemu chłopu ustąpić, co ieżeli zrobi, Pan według ważności ma go karać, albo drzewo Panu, czyie było, ma być przywrócone. Stat. Litt. Roz. 10. Art. 6. Kar. 311.

ków po Cudzoziemcach, potwierdzone jest Prawo 1768: o kadukach. Fol. 15. 1778.

324. Po Matce, Syny i Córki do różnego idą działu. Stat. Litt. Roz. 5. Art. 14. §. 1. Kar. 234. Jagello Cracov. 1423. Her. Kar. 278.

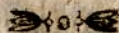
325. Gdyby Żona bez płodna umarła, tedy ięw wiano, a nieprzywianek ma się do Rodziców, którzy ją wyprawowali wrócić, a nie bedzieli Rodziców do Braci. A gdyby umarłszy miała Siostrę niewyposażoną, i za mąż niewydaną, tedy takie wniesienie nie na Braci ale na Siostrę niewyposażoną przypada. A iesliby Bracia to wniesienie Siostry, sobie wzięść chcieli, powinni Siostrze niewyposażonéy, czwartą część z oyczystego całego majątku naznaczyć. Jesliby Siostry za Mąż niewydanéy nie było tedy ten wniosek nie Siostry, ale Bracia biorą. Stat. Litt. Roz. 5. Art. 19. §. 1. 2. 4. Kar. 237.

326. Dla Córek czwarta część wyznaczona z całego oyczystego majątku bydź powinna, a tą czwartą Siostry czyli będzie iedna, czy więcéy dzielić się powinny. Stat. Lit. Rozd. 5. Art. 19. §. 2. 3. Kar. 237.

327. Gdyby ubogi, ubogą pojął, a potemby się majątku dorobili, a Mążby umarł, nierosprawiający majątności Zapisem albo Testamentem, tedy ze wszystkiéy majątności ma być wydzielona trzecia część, a dzieciom dwie części, któreby z nim miała, a jeżeliby dzieci nie miała, tedy przy wszystkiéy majątności zostać ma. A jeżeliby Żona bez potomstwa umarła, a nikomuby tego nie zapisala, tedy po iéy śmierci połowica majątności na iéy Sukcesorów, a połowica na mężowskich spada. Tóż się ma rozumieć o Żonie, gdyby piérwéy Męża umarła. Stat. Litt. Roz. 5. Art. 21. §. I. 2, Fol. 238.

328. Sukcesyi, która dopiero ma spadać na drugiego, i póki ten, po kim spada żyw, nikomu zapisywać nie można, i takowy zapis nieważny. Na kogoby iednak spadek po zmarléy ręce przypadł, w ten czas iak się podobą na innego wolno swego Prawa ustąpić. Stat. Litt. Roz. 7. Art. 4. §. I. 1550. Fol. 4. §. a iż wiele. Vol. II.

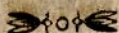
TITULUS XIV.

De Jure Pignoris.

329. Si Judaeus super Bona immobilia pecuniam dederit, Judaeo et pecunia, et litterarum pignus abjudicari debet. Her. Fol. 237. Sigis. Fol. 166.

330. Bona terrestria ultra dimidium valoris eorum non possunt reemptionibus onerari, Bona zaś in vim reemptionis obligata, aby zawsze w posesysyi dziedziców zostawały, a dziedzice tylko aby 7 od 100 placili. Zawsze zaś nullo obstante praetextu wolno będzie Summę na Wyderkaff zapisaną pozwawszy na 12 Niedziel przed wykupnem do Grodu Summę złożyć, albo in Capitulo, albo apud loci Ordinarium, i dobra swe eliberować. In extenuationem retentorum censuum potest et debet dari Spiritualibus Intronsio. Lib. II. Fol. 856. Rok. 1635. Vol. III.

331. Kontrakty zastawne i obligacye interpretationi Trybunałów non subsunt, i Possessores obligatorei, do rachowania się, aby pociągani nie byli, ale też aby Pretensyi do dziedziców względem non correspondentiae, aby nieuzurpowali sobie, chybaby addyta-

ment lub reparacya kontraktem wero-
wane, lub Processem Decretis et Jura-
mentis ewinkowane salvis Decretis et
Transactionibus anterioribus. To się
zaś nie ma ściągać do tych, którzy per
solum Processum in Contumaciam dobra
trzymają, gdyż taki ad Calculum tene-
tur. Fol. 437. §. 94. 1726. Vol. VI.

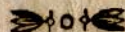
332. Pod Prawo expulsi podszy-
wający się, nietylko reiundere damna,
ale pœnis duplicatis Constitutione eadem
praescriptis, aby był skarany. Fol. 438.
§. 97. R. 1726. Vol. VI.

333. Dos ad Uxorem ejusque haere-
des spectabit, contra dote ita fruetur
ad vitae tempora, ut praestare debeat
Successoribus mariti Cautionem de re-
stitutione ejus post mortem suam. Si-
gis. Petricov. 1523. Fol. 37. Her. Fol.
149.

334. Kto ma pierwszy zapis tego po-
tius Jus super Bonis oneratis, choćby
i pośledniyszym Processem, i choćby
kto inszy piérwéy Proceſs otrzymał do
pośledniyszego zapisu. 1588. Fol. 467.
Vol. II. Titt. o wieczności.

335. Przy wykupnie człowiekowi o-
siadłemu pieniądze aresztowane byđż
nie mają, wyiawszy żeby miał mniészą
maietność. Confret. Cracov. 1505. Her.

pag

pag. 523. 1576. Fol. 30. Titt. O Aresztowaniu pieniędzy. Vol. II.

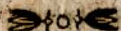
336. Kontrakty zastawne niezabe-
spieczone poſseſsya tylko dla Prowizyi
wymyślone, in vim debiti simplicis po-
czytane po $\frac{5}{100}$ prowizyi zyskują 1773.
1775. Fol. 68.

337. Zastawnicy i per Potioritates
Poſseſsorowie od rachowsnia się z pro-
wentów uwolnieni 1776. Fol. 43.

338. Konstytucye 1726. 1776. de Po-
ticritatibus, i o warunkach Poſseſsorów
zastawnych nienaruszone byđż mają,
niezważając na rezolucyą rady nieusta-
iácéy hoc in puncto wypadłą. 1778. Fol.
949. Vol. VIII. n. 2.

339. Zaległe Prowizye od S. Jana
1768 aż do S. Jana 1774 po $\frac{5}{100}$ płacone
byđż mają, oprócz Kontraktów zasta-
wnych, istotną i niewątpliwą poſseſsya
stwierdzonych. 1773. 1775. Kar. 68.

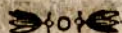
340. Gdyby kto imię w której Sum-
mie dzierżał, a drugiby się z długiem
swym odezwał, iż także Summa iemu
na tym imieniu zapisana, albo z prawa
skazana iest, a onby od roku w zapisie
opisanego, albo od skazania urzędowe-
go dawności ziemskiéy 10 lat niezamil-
czał, a toby imienie obydwóch Summ
stało, tedy ten, co ma większą Summę
mniejszy

mnieyszą zapłacić, albo ma ją komu innemu to imię w oboiędzy Summie zastawić, i pieniędzmi się podzielić, a gdyby imienia za te długi nie stało, tedy, kto będzie miał pierwszy prawny i słuszny zapis, ten ma przy imieniu zostać, a ci z ostatniami zapisami mają Summ na istcu dochodzić. Stat. Litt. Roz. 7. Art. 2. §. 1. 2. Fol. 261.

341. Gdyby kto komu dobra zastawił na rok, a tenby go w rok nie wykupił, tedy zastawnik ma zastawę dzierżec aż do drugiego roku, według zapisu jego nato danego. Gdyby co komu zapłacił, zastawił, a niewykupiwszy umarł Sukcesorowie takowego listu w liście opisanego patrzeć nie mają, ale kiedykolwiek pieniądze złożą, zastawnik ustąpić się powinien. Stat. Litt. Roz. 7. Art. 14. §. 2. Kar. 264.

342. Gdyby kto mając imię zastawne, znowu komu inszemu w większej Summie zastawił, dziedzic, gdy go chce wykupić,łożywszy mnieyszą Summę, którą wziął, od pierwszego dziedzictwo odbiera, a ten drugi zastawnik co do reszty Summy na istcu ma dochodzić. Stat. Litt. Roz. 7. Art. 20. §. 1. Kar. 268.

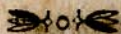

343. Gdyby kto rzecz pod tą kondycją zastawił, że jeżeli za rok niewykupi, że rzecz przepada po upłynionym roku zastawnik przy imieniu wieczyście zostaje. Gdyby jednak ten, co imię zastawił przed rokiem na wykupno imienia zapisanym umarł, Sukcesorowie, choćby on rok minął, mogą go wykupić, i odłożywszy pieniądze, zastawę wziąć. Stat. Litt. Roz. 7. Art. 7. Kar. 268.

344. To samo o rzeczach ruchomych ma się rozumieć tylko po upłynionym roku, ten, co rzecz ruchomą posiada, aby ją wieczyście nabył, ma się Urzędowi opowiedzieć. Stat. Litt. Roz. 9. Art. 27. Kar. 271.

345. Jeżeli rzecz nie na upad zastawiona, ten, jeżeli na termin zastawiający niewykupi, tedy zastawnik, o Urzędowe ma się dopraszać rzeczy sprzedanie, i z tych pieniędzy swoją Summę odbierze, a resztę dziedzicom oddać ma. Stat. Litt. Roz. 7. Art. 28. Kar. 271. §. 1. Kazi. W. w Wislicy 1368. Her. Kar. 523.

346. A gdyby Terminu do wykupna nie było, Urząd ma termin do wykupna 4 Niedziele naznaczyć, a jeżeli nie wykupi, rzecz ma być urzędownie sprzed-

sprzedana, i ma sobie ex hac pecunia satisfacere, a reszte wrócić powinien. Stat. Litt. Roz. 7. Art. 29. Fol. 271.

TITULUS XV.

De Jure possessionis.

347. Expulsus ad maximum intra mensem debet Judicium adire ut restituatur, Judicium in restitutione eius debet tantum quaerere, quis ante mensem in possessione fuerit. Her. 397. Sigis. Cracov. 1543.

348. W Woiewodztwach Kiiwskim, Braclawskim i Czerniechowskim taka jest Konstytucya. Na Dobra też dziedziczne zaraz po uspokoieniu wojny, byle kto Jus haereditatis pokazał, a tego dowiódł, że był in possessione iako haeres immediate przed zaczęciem téy wojny roku 1648. nie ma byź do pokazywania inszych dyspozycji necesitowany. L. 15. pag. 449. Rok. 1654. Vol. IV.

349. Expulsus ante omnia restituendus, niewchodząc w żadną kognicyą Jurium, ale tylko quaerendum, quis fuit ante mensem possessor i expulsor wieża ska-

skarany byź powinien, i szkody powrócić. Fol. 59. §. 9. R. 1669. Vol. V.

350. Nulli licebit Bona alterius sine auctoritate Judicii occupare sub cuiusvis praetensionis praetextu, sub amissione illius praetensionis cuius causa Bona fuerunt occupata. Quod extendendum non est ad praetensiones ex Contractibus Obligatores et Locatores exortos. Tenutarius enim, cui tempus extenuationis effluxit, nec non obligatorius Possessor, cui pecunia in Castro reposita, in termino solutionis Bonis cedere tenentur. — Dein vero, si possessor contra haeredem vel haeres contra possessorem habeat praetensiones, in competenti Foro praecisa appellatione agere debet, quae causae ante alias sumi debent.

351. Ad illegitimam occupationem non pertinet illa occupatio Bonorum, quae fit ad praescriptum Chyrographi aut transactionis in actis publicis robatae. Fol. 101. §. 13. 1768.

352. Nikt zebrana kupą Dóbr zaieźdzać nie ma, ale Via Juris Exekucyą adhibitis etiam Copiis militaribus otrzymywać ma, a gdyby kto zuchwale, niemawszy ieszcze doskonale przewidzianego Processu, swawolną zebrałszy ku-

kupę, violenter do Possefsyi zabierać się chciał, iako też i ten, który prawnie należący Tradycyi niedopuszsza, dopiero, gdyby się na woyskową pomoc Dekretem nakazaną chciał targnąć, ultra delictum facti, gdyby się iaki zabój stać miał, pœna selsionis turris in fundo 12 Niedziel i 2000 gtzywien ma bydz karany. Fol. 281. 1768.

353. Kto trzyma Dobra, ten służbę woïenną służyć ma. Sigis. 1545. Her. 530. 446.

354. Bona Convicta, ad tenorem Konstytucyi 1726 proportionate in negotio etiam principali, ac proventibus, seu provisionibus retentis tradowane i spokojnie posiadane bydz maia. 1778. Fol. 8.

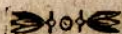
355. KaŹda possefsya ruchoma i nieruchoma, duchowna i świecka Prawu kaduka podlegać mogąca od 50 lat prawnie niezakwestyonowana, iuŹ ani Przywileiem królewskim, ani Jurydyczném Processem wzruszona bydz nie ma. Przywileie iednak do 5. Pazdz. 1778 na kaduki wypadle, po przyzwoitym in Foro competenti rozsądzeniu, podług Praw dawniejszych wstrzymane bydz maia. 1778. Fol. 15.

356. Gdyby kto z kupą swawolną naiechał spokojną possefsyą i Officyalista bez Dekretu Executionis tradować odwaŹył się takowy ma siedzieć in fundo, wieŹą 12 Niedziel i 2000 grzywien zapłacić, gdy zabójby się stał, tę sprawę ma Sąd z Urzedu wziąć rozpoznać, pod karą na sędziów przepisaną siedzeniem wieŹy 4 Niedziele i 1000 grzywien, a strona nieupominająca się 12 Niedziel wieŹy in fundo i 2000 grzywien zapłacić winna.

357. Pod zaiazd niepodciągają się dobra zastawne, dzierŹawne, z obligacyi i transakcyi⁴ roborowanych pochodzące, iak Prawo 1768. w Artykule 13. mówi 1784. Fol. 19. 20. 21. 22.

358. Gdyby kto nieprawnie i zuchwale z zebraną kupą expedycją Dekretu ziazdowego od iakiegokolwiek Sądu wyznaczonego przeszkadzać waŹył się, na ten czas Sąd ziazdowy może woyskowy komendy wezwać, która aktowi ma afsystować, do exekucyi wyroku wcale niewdaiąc się.

359. Tradycyą kondyktową robiący, a maiać dowiedzioną, 4 Niedziele wieŹy siedzieć, i 1000 grzywien kaŹda osoba płacić winna. 1784. Fol. 24.

360. Gdyby kto Possessora o imię pozwał, a Possessorby powiedział, iż niejednemu iemu to imię służy, pozwywający wszystkich uczestników pozwać powinien, którym zapis służy. Stat. Litt. Roz. 7. Art. 9. Kar. 260.

361. Gdyby strony powodowey albo pozwany prawo, o rzecz albo imię przez dawność wątpliwe było, zawsze przy posessyi onęy rzeczy albo imienia, zatem który dzierży Dekret ma być dany, i do dowodu przypuszczony. H. Polski 522. Jagell. 1423.

362. Gdy kto od Sądu Podkomorskiego appelluje, i grunta do końca rozprawy ma ten posiadać komu Podkomorzy przysądzi, nie ma jednak posessor aż do rozprawy tego gruntu pustoszyć. Stat. Litt. Roz. 9. Art. 7. §. 2. Kar. 288.

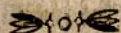
Nunc agendum de Jure ad rem.

Jus ad rem oritur ex obligatione, hinc

TITULUS XVI.

De Obligationibus.

363. Neque lusor, neque fidejussor obligatur. Her. 272. Kazi. W. 1368.

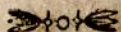

364. Ktoby dobra iakie trzymał, na któreby Prawo kto inszy, przewodził, ma czynić z nim pro deportatione citationum niż rok 1. 6 Niedziel wywdzie, wyiawszy gdyby kto niewiedział o przewodzie prawnym, o co ma przysiądz. Salvo tamen Jure Fœminarum et Pupillorum de Praescriptionibus sancito. L. 27. pag. 1219. A. 1588. Vol. II.

365. Kto ma na Dobrach piérwszy zapis, tego potius Jus, wyiawszy, gdyby kto był triennalis posseffor, albo de Jure Prawo iego znalazłoby się nieważne. Prioritas zapisu ma się rachować od onego aktu, gdy będzie in proprio foro aktykowany. §. 28. pag. 1220. An. 1588. Vol. II.

366. Rezygnacye, Donacye, Reformacye, i tém podobne transakcye, bez przytomnego Surrogatora zeznane, ważne być mogą. 1776. Fol. 68.

367. Wexle przed dóyściem roku 24. wieku swego, iakoliteż ukazicielowi bez wyrażenia imienia i przezwiska Kredytora Summe powierzającego dane, prócz Kupców i Mieszczan są zniesione, rozumiejąc to wszystko od Publikacyi Prawa tego, non praejudicando dawniejszym, z tym przydatkiem, aby Wexle na ukaziciela dane, przed dniem

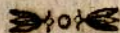
5. Paździer. oblatowane były przed dniem 1. Marca 1779. Kar. 17. Roku 1778.

368. Wszystkie Wexle dotąd wydane, i manifestami zaskarżone, w Jurydykcyach przyzwoitych pozwane, w Walucie rozważone i decydowane będą. Na potem zaś między samą Szlachtą ażeby dawane nie były pod nieważnością, postanowiono. Branie iednak od Bankierów i Kupców Wexlów osobom Szlacheckiego Stanu pozwolono. 1780. Fol. 31.

369. *Ubespieczenie Summ Ziemiańskich i Poiezuickich.*

Summy umieszczone na Dobrach dziedzicznych w Aktach Grodzkich i Ziemskich zapisane, aby swoje miały ubezpieczeństwo Jure antelatori podług Prawa 1588. Fol. 1219. Vol. II., nizeli Summy nie dawno pobrane po zgasyłym Zakonie Jezuitów ustanowiono.

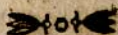
370. Summy zaś przez Komisyą rozdawniczą i sądową rozrządzone, lub przysądzone, ale nie podniesione, przy lokacyach, iezeli bezpieczne zostawione. Dekreta i Exekucye ich zapadłe, utrzymywane, a Komisyi Edukacyinę od-

odbierać, i bezpiecznie lokować pozwolono. Consti. 1776. Fol. 860. Vol. VIII.

371. Contractibus Antecessorów Succesores obligantur. Jezeli iednak w Kontrakcie, Vadia, sowitości, nakłady, i winy, i insze obowiązki dołożone były, iezeli Antecessor po upłynionym Roku Kontraktu niewypełnił, i oto był pozwany, a potem umarł, Sukcesorowie to wszystko ex Bonis defuncti zapłacić powinni, iezeli zaś nie był pozwany, i dopieroby Sukcesorowie oto pożywni byli, Sukcesorowie szkód, nakładów, zarek, win, i inszych obowiązków w tym liście opisanych płacić nie powinni, gdyż nikt za nikogo cierpieć nie ma, rzecz iednak samę Principalem, o którą Kontrakt zapłacić powinni. Jezeli iednak od Rodziców dóbr żadnych niewzieli, z swoich własnych płacić niepowinni, okrom gdzieby Rodzice Prawa na iaki spadek odumarli, tedy dzieci doszedłszy tego spadku, powinni Rodzicielskie długi płacić, bo posiega Dobra powinien nosić i brzemienia. A gdyby Reces dzieci od Sukcesyi uczyniły, kto weźmie sukcesyą ten długi płacić powinien. Stat. Litt. Roz. 7. Art. 18. §. 1. 2. 3. 4. Fol. 265.

Obli.

Obligationes oriuntur vel ex pacto, vel ex laesione, vel ex lege. Pacta seu Contractus alii re, alii verbis, alii literis, alii consensu capiunt substantiam.

TITULUS XVII.

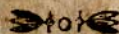
Quibus modis contrahitur obligatio.

Hic pertinet Mutuum.

372. Filii familias, si mutuo acceperint pecuniam, Parentes eam solvere non tenentur, nec ullus Contractus cum Filiofamilias in Patria potestate constituto intus valet. Her. Fol. 240. Kazi. W. Wislicy.

373. Gdzie o 60 albo 300 grzywien, albo o większą Summę idzie, albo temu któryby nie był w Królestwie, takowemu, na zapłacenie Długu 18 Niedziel idzie. Kazi. w Wislicy 1368. Her. Fol. 528.

374. W Koronie przyznanie pożyczanych przed Urzędem ma być uczynione, a gdyby kto komu pieniędzy bez urzędowej o zeznania pożyczyl, a byłby oto dłużnik do Prawa pozwany, przysięgę uczyniwszy w tym, iako nie
jest

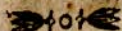

jest dłużnym, zostaje wolnym zwyczaj ziemi Krakowskiej. Her. Pol. 308. 1505.

375. Żołnierzom począwszy od Kapitana aż do żołnierza, pieniędzy i towarów pod przepadkiem, po ogłoszeniu gdy wojsko stanie, i w pół roku powróceniu, pożyczać się nie ma. 1773. 1775 Fol. 51.

376. Ubespieczając długi, Grody mają mieć osobne Protokoły do zapisywania iedynie długów osób tego Woiwodztwa ziemi lub powiatu, choćby nie w własnym powiecie lub Prowincyi, na urzędowy zapis lub ręczną Kartę, albo Wexel zaciągniionych in spatio roku, 6 Niedziel, pod utratą Summy. Długów zaś zagranicznych czyli Wexlów przez Polaków zaciągniionych, pod nieodzyskaniem Summ, zapisanie ma być w Protokole osobnym Komisyi skarbowej koronowej. 1773. 1775. Kar. 65.

377. Prowizye odtąd od Zapisów, Wexlów, Kart ręcznych, i wszelkiego gatunku Transakcyi płacone być mają po $\frac{5}{100}$ pod karą 500 grzywien na Kredytorów wyciągających więcej a dłużnik któryby na terminie według dokumentu niezapłacił po $\frac{7}{100}$, aż do zapła-
H cenia

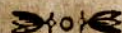

cenia Summy. W któręy sprawie dwie kondemnaty convincunt, a stawiającemu Debitorowi żadna dylacya nie ma bydź przypuszczona. Zaległe zaś Prowizye od S. Jana 1768. aż do S. Jana 1774. po 5 płacone bydź mają, oprócz zastawnych Kontraktów istotną i niewątpliwą possefsyą stwierdzonych. 1773. 1775. Kar. 68.

378. Prowizye minorenium tudzież pod ewikcyą podpadających Summ aż do wzrostu minorenium i opatrzenia ewikcyi po $\frac{5}{100}$ iść mają. 1773. 1775. Fol. 68.

379. Prowizye duchowne po pół czwarta od sta na potém od Summ kościelnych i funduszowych płacone bydź mają, także po tyleż zaległe od takowych Summ od roku 1768. aż do S. Jana 1774.

380. *Wexle* przed dójściem roku 24. wieku swego iako też ukazicielowi bez wyrażenia imienia i przezwiska Kredytora Summę powierzającego dane, prócz Kupców i Mieszczan są zniesione, rozumiejąc to wszystko od ogłoszenia Prawa tego — non praejudicando dawniejszym z tym przydatkiem, aby *Wexle* na ukaziciela dane, przed dniem 5. Paździer. 1778. oblatowane były przed dniem

dniem 1. Mar. 1779. Kar. 17. Roku 1778.

381. Wszystkie *Wexle* dotąd wydane, i manifestami zaskarżone w Jurydykcyach przyzwoitych poznane, w walucie rozważane i decydowane będą. Na potém zaś między samą Szlachtą, ażeby dawane nie były pod nieważnością zniesiono i ustanowiono, Branie jednak od Bankierów i Kupców *Wexlów*, Osobom Szlacheckiego Stanu pozwolono. 1780. Kar. 31.

382. Dług pożyczony zawsze na istcu dochodzić można, i na potomkach iego, ani się dawnością wymawiać mogą. Stat. Lit. Roz. 7. Art. 12. Fol. 261.

383. Gdyby kto komu pieniędzy pożyczyl, i umarł Dłużnik Sukcesorom defuncti we wszystkim satisfacere powinien. Stat. Litt. 7. Arty. 15. Kar. 264.

384. Bez listu wyznanego nikt nie ma pożyczać nad 10 kóp groszy, a kto-by większą summę pożyczyl bez listu, pieniądze traci, i ten co wziął pieniądze, pozwany, niepowinien więcę oddać tylko 10 kóp groszy, i to za przysięgą onego kto tych pieniędzy Prawem dochodzi. Stat. Litt. Roz. 7. Art. 26. Kar. 271.

COMMODATUM.

385. Karta, na pożyczane pieniądze, albo na rzecz ruchomą dana, choć przed Aktami zeznana nie jest, moc prawa mieć powinna. A ktoby się zapisu zaparł, a stronaby mu dowiodła, że to jest iego zapis, ma obowiązki według zapisu wykonać, i za karę 6 Niedziel więzy siedzieć. Stat. Litt. Roz. 7. Art. 7. §. 1. Kar. 258.

DEPOSITUM.

386. Karta na pożyczane pieniądze albo na rzecz ruchomą dana choć przed Aktami zezna nie jest, moc Prawa mieć powinna. A ktoby się zapisu zaparł, a stronaby mu dowiodła, że to jest iego zapis, ma obowiązki według zapisu wykonać, i za karę 6 Niedziel więzy siedzieć. Stat. Litt. Roz. 7. Art. 7. §. 1. Kar. 258.

P i g n u s.

387. Si aIudaeo Christianus pignus suum absolverit, usurasque non persolverit, eadem, si infra mensem non derit

derit illis usuris accrescant usurae. Her. Fol. 237. Sigis. Cracov. Fol. 166.

388. Kmeto pro Domino suo non oppignoretur. Fol. 260. Herb.

899. Zastawnik który jest w possejsyi służbę ziemską zastępować będzie powinien. Stat. Litt. Roz. 2. Arty. 4. Kar. 41.

390. Karta na pożyczane pieniądze, albo na rzecz ruchomą dana, choć przed Aktami zeznana nie jest, moc Prawa mieć powinna. A ktoby się zaparł, a stronaby mu dowiodła, że to jest iego zapis, ma obowiązki, według zapisu wykonać, i za karę 6 Niedziel więzy siedzieć. Stat. Litt. Roz. 7. Art. 7. Kar. 258.

391. Gdyby kto imię w którę Summie dzierżał, a drugiby się z długiem swym odezwał, iż także temu Summa na tym imieniu zapisana, albo z Prawa skazana jest, a onby od roku w Zapisie opisanego, albo od skarżania urzędowego dawności ziemskię 10 lat niezamileżał, a toby imienie obudwóch tam stało, tedy ten, co ma większą Summę, mnieyszą spłacić, albo mają komu innemu to imię w oboię Summie zastawić, i pieniędzmi się podzielić, a gdyby imienia za te długi nie stało, tedy kto

kto będzie miał pierwszy prawny i słuszny zapis, ten ma przy imieniu zostać, a ci z ostatnimi zapisami mają Summ na istcu dochodzić. Stat. Litt. Roz. 7. Art. 12. Kar. 261.

392. Jeżeli rzecz nie na upad zastawiona, téy, jeżeli na termin zastawiający nie wykupi, tedy zastawnik, ma się o Urzędowe dopraszać sprzedanie, i z tych pieniędzy swoje Summę odbierze, a resztę dziedzicowi odda. Stat. Litt. Roz. 7. Art. 28. Kar. 271. §. 1. Kazi. w Wislicy 1368.

393. Si pignus casu pereat, Domino perit. Zastawnik iednak powinien przyjąć, że tych rzeczy na swój pożytek nie obrócił. Jeżeli Gospodarzowi przy tych rzeczach co zginęło, praesumitur esse casus, i Zastawnik praestito ut supra Juramento ad nihil obligatur. Jeżeli gospodarskiego nic nie zginęło, praesumitur esse culpa, et obligatur ad reparationem damni. Stat. Litt. Roz. 7. Art. 30. §. 1. Kar. 272.

394. Osiadłego nie można aresztować. A. 1576. Vol. II. Fol. 934. Excepta Masoviae.

TITULUS XVIII.

De Verborum Obligationibus,

hinc

De Fidejussione.

395. Lusor taxillis, si non solvit amissam quantem, nec eam amplius solvere obligatur, idem de fidejussore sentiendum, fidejubens pro lusore ex ea ad nihil tenetur. Her. Fol. 272. 273. Kazi. W. 1368. Fol. 25. 28.

396. Fidejussor Convicto debitore judicialiter, det ejus pignus Creditori. Fol. 169. Her. Kazi. W. 1368.

397. Villanus non pignoretur pro fidejussione Domini. 170. Her.

398. Fidejussioni verbali Anno et 6 Septimanis praescribitur. Her. Fol. 171.

399. Sylvam alienam excidens, poterit capi ad fidejussoriam Cautionem. 436. Her.

400. Kontrakty słowne o dobra dziedziczne nie są ważne, i zakłady albo zadatki nie mają miejsca, owszém gina. R. 1576. Vol. II. Kar. 311. Tit. o Kontrakcie słownym.

401. Nie ma być nikt pozwany do Sądu o Kontrakt słowny, któryby nie był zapisem urzędowym umocniony, a mianowicie o dobra dziedziczne. Ex-cepto Masoviae. 1576. Kar. 311. Vol. II.

402. Poddany bez woli Pana swego nie może za nikogo więcej ręczyć nad 4 kopy groszów, chociażby za różnych ręczył, tedy tak ma ręczyć, żeby téy Summy nieprzewyższyć. Stat. Litt. Roz. 9. Art. 28. Fol. 304.

TITULUS XIX.

De litterarum Obligationibus.

403. Qui alieno nomine falsas recognitiones facit, poena Statuti de invasione domus expressa puniatur. Her. Fol. 168. Sig. Cracov. 1538.

404. Qui alieno nomine in Iudicio falsas recognitiones facerent, puniantur poena de invasione domus. Statuta Fol. 209. Her. Sigis. Cracov. 1538.

405. Judaei pecuniam ad litteras ne dent, sub amissione eiusdem pecuniae, praeter pignus. Her. Fol. 241.

406. Si litteris falsitas objiciatur, ex actis vero veritas probari non posset,

set, quod acta, vel combusta, vel ab hostibus direpta sint, sufficit veritatem earum, suo et duorum Nobilium possessionatorum probare. Her. Fol. 268.

407. In Contractibus etiam Consanguinei testantur. Fol. 512. Her.

408. Gdyby strona, w kondyktowych Dekretach założonego projektu i umowy zgodney cofać się miała, i sadowéy potrzebować rezolucyi, na ten czas, ad solam illationem partium sprawa ex seriis controversiis sądzona, i rezolwowana będzie, w tych punktach, w których się strony ugodzić nie mogły. Fol. 209. Roku 1768.

409. Nikt Contractus Transactiones a se coram actis publicis. recognitos, et roboratos, albo jeszcze w akceptacyach wszedłszy nie będzie mógł Manifestatione reklamować, i ich wzruszać sub poena sessionis turris Niedziel 1c et 1000 Marcarum. Fol. 223. R. 1768.

410. Transakcyje między Opiekunami i Pupillami starszemi i młodszemi Braćmi, w których się podęyscie znajdzie, choćby in omni forma, et cum omnibus solennitatibus uczynione były, sunt nullius valoris. Fol. 223. R. 1768.

411. Transakcyje, które do Xiąg własnego Woiewodztwa lub Powiatu, na

na pierwszych lub drugich rokach pod czas pokoju, a w czasie niepokoju lub powietrza, po uspokoieniu tam gdzie są dobra jeżeli w Rok i 6 Niedziel nie są przeniesione takowe Transakcyje za nieważne poczytują się. Fol. 224. Roku 1768.

412. Ktoby listy podęyrzane pokładał w Sądzie, ma mianować 18 Szlachty osiadłych, w których przeciwnik ma sześciu obrać, a ci przysięgną, że nie fałsz, powód 14 grzywnien stronie, a Sądowi 3 zapłaci. Her. Pol. Kar. 272. R. 1588. Sig. w Krakowie Vol. II.

413. Ważność zapisów i pierwszość nie oddaty, ale od przyznania idzie. 1588. Fol. 768. Vol. II.

414. Z Metryk na Dobra dziedziczne dowód niema iść. R. 1607. Fol. 859. Titt. o Metrykach Vol. II.

415. Kto będzie miał pierwsze prawo i zapis do Dóbr, tego lepsze Prawo. 1588. Vol. II. Titt. o Ważności Zapisów.

416. Contractus de rebus immobili bus sine litteris nil valet. Stat. Litt. Roz. 3. Art. 30. §. 3. Fol. 89.

417. Zapisy Grodzkie ma ten przenosić komu służą. 1576. Fol. 298. Titt. o Pisarzu Vol. II.

418.

418. Kto ma pierwszy zapis tego potius Jus super Bonis oneratis, choćby poślednięszym Processem, i choćby kto inszy piérwéy Proces otrzymał do poślednięszego zapisu. R. 1588. Fol. 467. Titt. o Ważności. Vol. II.

419. Kontrakty słowne o dobra dziedziczne nie są warte, i zadatki, albo zakłady nie mają mieysca, i owszém gina. 1576. Vol. II. Kar. 311. Titt. o Kontrakcie słownym.

420. Nie ma byź nikt pozwan do Sądu o Kontrakt słowny, gdyby nie był zapisem urzędowym umocniony, a mianowicie o dobra dziedziczne. Except. Mazow. R. 1576. Titt. o Kontrakcie słowny. Fol. 311. Vol. II.

421. W Koronie przyznanie pożyczanych pieniędzy przed Urzędem ma byź uczynione, a gdyby kto komu pieniędzy bez urzędowego zeznania pożyczł, a byłby dłużnik oto do Prawa pozwany przysięgę uczyniwszy w tym, iako nie jest dłużnym, zostaje wolnym. Zwyczaj Ziemi Krakowskięy Her. Polski. 308.

422. Kto ma dług piérwszy na dobrach, tego ma byź lepszość prawa, tylko, jeżeliby kto piérwéy przewiódł za poślednięszym obligiem, a byłby w poses-

sef-

sefsyi przez trzy lata iuż lepsze Prawo zostaje. R. 1588. Titt. o Wążności Zapisów Fol. 467. Vol. II.

423. Wexle przed dóyściem roku 24. wieku swego, iako też ukazicielowi bez wyrażenia imienia i przezwiska Kredytora Summę powierzającego dane, prócz kupców i mieszczan są zniesione, rozumiejąc to wszystko od Publikacyi Prawa tego, non praejudicando dawnieyszym, z tym przydatkiem, aby Wexle na ukaziciela dane przed dniem 5. Paźdier. 1778 oblatowane były przed dniem 1. Mar. 1779. Kar. 17. 1778.

424. Wszystkie Wexle dotąd wydane, i manifestami zaskarżone w Jurydykcyach przyzwoitych poznane, w Walucie rozważone i decydowane będą. Na potém zaś między samą Szlachtą ażeby dawane nie były pod nieważnością zniesiono i ustanowiono brawie jednak od Bankierów i Kupców Wexlów osobom szlacheckiego stanu pozwolono 1780. Kar. 31.

425. Ktoby listy, pieczęci, albo rekę królewską fałszował taki na gardle ma bydz karany. Stat. Litt. Roz. 1. Art. 16. §. 1. Kar. 18.

426. Ktoby wypisy i pieczęci urzędowe, także Testamenta, zapisy Cero-gra-

grafy, listy na zastawy fałszował, i to ku pożytku sobie, a ku szkodzie innym czynił, ten nayprzód rzecz dla której fabrykacyą czynił traci, i prócz tego gardłem ma bydz karany. Stat. Litt. Roz. 1. Art. §. 12. pag. 18.

427. Ktoby po czyiemy śmierci listy fałszowe na iaką rzecz posiadał, ten bliższy przysiądz, iż takie listy po śmierci czyiemy z imieniem dostały mu się, a zatém to stronie pocziwości i gardłu nieszkodzi. A gdyby niechciał przysiądz, o które listy idą, i gardło traci. Roz. 1. Art. 16. §. 3. Kar. 18.

428. Gdzieby in emptione sine in quacunque alienatione osiadłości ziemskiemy, zapis ten do ziemstwa nie był przeniesiony, tedy takowy zapis żadney mocy mieć nie ma, a za nim téy rzeczy co komu zapisane odzierać nie ma, i taki zapis ma bydz nikczemny, tylko by dawności ziemskiemy ku zburzeniu tego zapisu żałobnik nieomieszkał. Stat. Litt. Roz. 7. Art. 2. §. 1. 2. Kar. 255. Sig. Cracov. 1505. Her. Kar. 207. Fol. 216.

429. Karta, na pożyczane pieniądze albo na rzecz ruchomą dana, choć przed aktami zeznana nie jest, moc prawa mieć powinna. A ktoby się zapisu zaparł,

parł, a stronaby mu dowiodła, że to jest jego zapis, ma obowiązki, według zapisu wykonać, i za karę 6 Niedziel więzy siedzieć. Stat. Litt. Roz. 7. Art. 7. §. 1. Kar. 258.

430. Gdy kto taki zapis uczynił, że iemu żonie, dzieciom i potomkom iego daie, przedaie, z takiego zapisu żona, nic sobie żadnego prawa po śmierci męża rościć nie ma. Okromi gdyby w tym zapisie dołożono było, że iemu, żonie iego zaspólne ich, albo za iéy własne pieniądze, on o imienie przedane, albo obiema wspólnie darowane było, tedy to podług zapisu zachowane bydz ma. Stat. Litt. Roz. 7. Art. 17. Kar. 265.

431. Komuby listy na rzecz ruchomą jednak nie na ważniejszą iak do 200 kóp groszy zginęły, ten ma zaraz oto uczynić przed Urzędem Protestacyą, a potem dowieść dwoma świadkami, że te listy na tę rzecz widzieli, i ma z nimi przysiądz, albo, gdyby ci świadkowie pomarli, sam ma przysiądz przy opowiadaniu urzędowym, i tę rzecz dzierzeć ma. Stat. Litt. Roz. 7. Art. 24. Kar. 270.

432. Gdyby się w iednym liście kilku opisało, a niektórzyby, nie dotrzymali słowa, tych co niedotrzymują mo-
zna

zna pozwać niepozywając tamtych co kontraktu nie łamia, bo każdy za swój występki sam odpowiadać powinien, i według opisu co na niego przychodzi dosyć czynić. Stat. Litt. Roz. 7. Art. 25. Kar. 270.

433. Bez listu wyznanego nikt nie ma pożyczać nad 18 kop groszy, a kto by większą Sumę pożyczył bez listu, pieniądze traci, i ten, co wziął pieniądze pozwany, nie powinien więcej oddać tylko 10 kóp groszy, i to za przysięgą onego, których pieniądze Prawem dochodzi. Stat. Litt. Roz. 7. Art. 26 Kar. 271.

Contractus ex Consensu capientes substantiam sunt quinque: Emptio, Venditio, Locatio, Conductio, Emphyteusis, Societas, et Mandatum.

TITULUS XX.

De Emptione, Venditione.

434. Si ab emptore haereditatis vicini ad ostensionem limitum vocati per Ministerialem tamen venire noluerint, et infra tres annos et tres menses quaestionem pro limitibus non moveant, tunc possessor ad probationem suae emptionis cum

cum testibus admittatur praescriptione-
que tanti temporis iuvabitur. Her. Fol.
512. Vlad. Jagell. 1423. Cracov.

435. Contra inscriptiones factas lo-
cus dicendi non relinquitur. Sigi. Cra-
cov. 1543. Her. Fol. 209.

436. Officium ad nullum accedat ad
suscipiendas inscriptiones excepto Rege.
Sigis. Aug. 1550. Her. Fol. 210.

437. Inscriptiones reemptionales,
commutatoriae, donatoriae, obligatoriae
ad certum tempus, et debitorum bono-
rum utendorum inter conjuges, advitali-
tates, Arendarum, aliaeque inscriptio-
nes juxta formulas in Statuto compre-
hensas fieri debent, ita, ut etiamsi bre-
viter in Actis scriberentur, debent ta-
men valere. Contra vero tales inscrip-
tiones obligationum, oppignorationum
quarumvis jam nullus locus nulli homi-
num nec Procuratoribus est reliquus di-
cendi locus, nec quispiam controversiam
atque contradictionem contra easdem in-
stituere ac facere. Her. Fol. 210—211.

438. Ktoby Dobra iakie trzymał,
na któreby Prawo kto inszy przewodził,
ma czynić z nim pro deportatione cita-
tionum, niż Rok i 6 Niedziel wyddzie,
wyiawszy gdyby kto niewiedział, o prze-
wodzie prawnym, o co ma przysiądz,
salvo

salvo tamen Jure foeminarum et pupillo-
rum de praescriptionibus sancito. §. 27.
pag. 1219. A. 1588. Vol. II.

439. Ten, który imienie przedaie,
ma tego, który kupił bronić. Jagell.
w Krakowie 1423. Her. Pols. 512.

440. Ktoby imienie przedawał na
wieczność, zapis pod nieważnością ma
bydź w Aktach swego powiatu zezna-
ny, wszakże w Kancelaryi J. K. Mci
albo na Séymie uczynić to można. Ex-
cepta Masoviae 1577. Fol. 305. Vol. II.
Titt. Przedanie wieczności imienia.

441. Jeżeli kto w Urzędzie i Kancel-
laryi J. K. Mci i Séymu koronnego wol-
nego, gdzie każdemu wolno kontrakty
swe wieczne, około imion swych opisy-
wać komu chce, uczynił, tak ważne,
jak w własnym powiecie uczynione by-
łoby. Vol. II. R. 1576. Fol. 939. Ex-
cepta Masoviae.

442. Rezygnacye, Donacye, Refor-
macye i tym podobne Transakcyje bez
przytomnego surrogatora zeznane wa-
żne bydź mogą. 1776. Fol. 68.

443. Gdzieby in emptione, sive in
quacunq[ue] alienatione osiadłości ziem-
skiej, zapis ten do ziemstwa nie był
przeniesiony, tedy takowy zapis żadney
mocy mieć nie ma, a zatem téy rzeczy

co komu zapisano odzierać nie ma, i taki zapis ma być nikczemny, tylkoby dawności ziemskiej ku zburzeniu tego zapisu żałobnik nieomieszkiał. Stat. Litt. Roz. 7. Art. 2. §. 1. 2. Fol. 255. Sig. Cracov. 1505. Her. Kar. 207.

444. Gdyby kto komu imienie sprzedał, i potem tóż imię drugiemu zapisał, kto pierwszy kupił ma odzierać, a pośledni ma pieniędzy na istcu patrzeć. Stat. Litt. Roz. 7. §. 2. Fol. 257. An. 1588. O nieważności zapisów Kar. 467.

445. Ktoby na iakich dobrach miał dług zapisany, ale dobra byłyby sprzedane, a wierzyciel przez trzy lata o ten dług nieupominał się u kupca, tedy już ten wierzyciel, nie na tych dobrach ale na istcu, ma tego długu patrzeć. Gdyby jednak Kredytor dawności nie omieszkawszy emptorem pozwał, emptor dług na dobrach zapisany zapłacić powinien, a ewikcyą ma ad venditorem. Stat. Litt. Roz. 7. Art. 10. §. 1. 2. Kar. 260.

446. Gdy kto taki zapis uczynił, że iemu, żonie, dzieciom i potomkom iego daie, sprzedaie, z takiego zapisu żona sobie żadnego Prawa po śmierci męża rościć nie ma, okrom gdzieby

w

tym zapisie dołożono było, że iemu, żonie iego, za wspólne ich, albo za ię własne pieniądze, ono imienie przedane, albo obiemą wspólnie darowane było, tedy to według zapisu zachowane być ma. Stat. Litt. Roz. 7. Art. 17. Kar. 265.

447. Nikt u chłopu, bez woli Pana, czyia ziemia gruntu kupować, ani nymować nie może, a jeżeli kupi, albo nymie pieniądze traci, i ten człowiek czyia ziemia, nieoddawszy pieniędzy, grunt swój odebrać powinien. Stat. Litt. Roz. 9. Art. 27. §. 1. Kar. 304.

448. Chłop mający w Pańskię puszczy bartnie, nie może ię zagranicznemu chłopu ustąpić, co jeżeli zrobi, Pan według ważności ma go karać, a to drzewo Panu czyie było, ma być przywrócone. Stat. Litt. Roz. 10. Art. 6. Kar. 311.

TITULUS XXI.

De Locatione, Conductione,

449. Nulli licebit bona alterius sine auctoritate Iudicii occupare sub cuiusvis praetensionis praetextu, sub amissione illius praetensionis cuius causa

I 2

Bona

Bona fuerunt occupata. Quod extendendum non est ad praetensiones ex Contractibus obligatoreis et locationis exortos. Tenuarius enim, cui tempus extenuationis effluxit, nec non obligatorius Possessor, cui pecunia in castro reposita, in termino solutionis Bonis cedere tenentur. Dein vero, si possessor contra haeredem, vel haeres contra possessorem habeat mutuas praetensiones, in competenti Foro, praecisa appellatione agere debet, quae causae ante alias sumi debent. Ad illegitimam occupationem non pertinet illa occupatio Bonorum, quae fit ad praescriptum Chyrographi aut transactionis in actis publicis roboratae. §. 13. Fol. 101. A. 1768.

450. Gdyby kto najmem Dwór albo Sad trzymał, a tym czasem co szczepów przybyło, arendarz połowicę sobie wyrwać, a drugą połowicę przy gruncie zostawić ma. Kazim. W. 1368. Her. Pol. 533.

451. Dzierżawcy, lub za Proceśsem dobra trzymający od S. Jana 1768 do S. Jana 1774 część czwartą prowentów, w proporcją utraconych intrat dziedzica szkodować mają; także dzierżawca pretensye zakładający ex asse likwidować

wać się powinien z niedoboru, czwartą część straty na siebie wytraci. Także quocunque titulo Dóbr possessor umówionéy w kontrakcie Summy pod żadnym pretekstem od dziedzica bonifikacyi wyciągać nie ma, chyba w warunkach w kontrakcie przypadkach. 1773. 1775. Kar. 67.

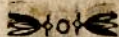
452. Służbę wojenną powinni służyć nieosiedli z pieniędzy Arendarze i Zastawnicy. Fol. 13. R. 1621. Vol. III. Titt. Zastawnicy.

453. Nikt u chłopu bez woli Pana czyia ziemia gruntu kupować, ani najmować nie może, a jeżeli kupi, albo najmie pieniądze traci, i ten człowiek czyia ziemia, nieoddawszy pieniędzy, grunt swój odebrać powinien. Stat. Litt. Roz. 9. Art. 27. §. 1. Kar. 304.

TITULUS XXII.

De Contractu Emphyteutico.

454. In evidenti utilitate directi Domini w dobrach stołowych a w królewczynach inszych Starostw, za konfirmacją jednak królewską, w dobrach zaś duchownych przez Duchowienstwo prae-

praecedente assensu Zwierzchności duchownej krajowej, prócz tego w dobrach nominationis regiae z konfirmacją królewską, w dobrach szlacheckich za wolą dziedzica, komukolwiek Emphyteuses rozdawane być mogą. Fol. 92. §. 18. 1768.

TITULUS XXIII.

De Societate et Mandato.

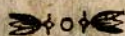
455. Procurator, licet habeat sufficiens Procuratorium, inscriptiones tamen nec novas faciat, nec de antiquis quietet, nec pecunias tollat inscriptas sine praesentia sui Principalis, seu Actoris. Her. Fol. 209. Sigis. Petricov. 1511.

Dantur Obligationes, ex quasi Contractibus hinc

TITULUS XXIV.

De Obligationibus, quae quasi ex Contractu nascuntur.

456. Ktoby myto brał, a dróg nie naprawiał, ma szkodę nadgrodzić temu, któremu się z okazji złej drogi szkoda sta-

stała. Stat. Litt. Roz. 1. Art. 29. §. 2. Fol. 29.

457. Gdyby kto komu dobra zastawił, albo zaarendował, albo przez tradycją oddał, a Posseksorby albo sam, albo przez długie swoje komu gwałt, grabież albo krzywdę uczynił, ukrzywdzony ma na imieniu, z którego krzywda uczyniona pozwać, aby Pan i Posseksor razem do usprawiedliwienia stawili się. Sąd zaś powinien exekucją z tego imienia skąd się krzywda stała uczynić, salva haereditis repetitione a Posseksore, et salva detractione Summae ex Originali Summa bonis inhaerente. Gdyby zaś większa Summa nad Summę tego zastawnika wskazana była, już tego nie na imieniu dziedzica, ale na osobie zastawnika dochodzić trzeba. Gdyby zaś poddani tego imienia krzywdę zrobili, dziedzic z imienia także odpowiada, ale tego Posseksorowi już wytrącić nie może, ale na winnych poddanych tego patrzeć ma. To się ma rozumieć, choćby kto dożywotnie zastawne imienie zastawił. Stat. Litt. Roz. 4. Art. 50. §. 1. 2. 3. 4. 5. Art. 51. §. 1. 2. 3. Kar. 174. 175. 176.

Dixi, oriuntur Obligationes ex laesione, hinc

TITULUS XXV.

De Obligationibus, quae ex delicto nascuntur.

458. Qui fures servat, et cum eis acquisita partitur, infamis. Her. Fol. 187. Kazi. W. 1368. Fol. 373. Her. Kazi. W. 1368.

459. Servi furem insequi nolentes infames. Her. Fol. 435. Alex. Radom. 1505.

460. Septimanatim servientes, vel sine litteris testimonialibus advenientes, non foveantur in civitatibus, sub poena 14 Marcarum. Her. Fol. 434. Jagello Cracov. Wartae 1423.

461. Si Cives Nobilem injuste captivent, 60 Marcis puniantur. Her. Fol. 518. Sig. Cracov. 1527.

462. Liszek młodych aby niezbierano, a kogo ci naydą, aby 10 grzywien przepadł, a liszki rozpuścił. §. 20. pag. 688. Varsav. A. 1557. Vol. II.

463. Ktoby na zdrowie, albo życie, albo niebezpieczeństwo Rodziców nastawał, tak ma być karan, iakby Gleyt kró-

królewski zgwałcił. §. 61. Kar. 978. R. 1578. Vol. II.

464. Ktoby convictus, więzy nie wysiedział, i wypadł, ma być infamis ipso Jure. Item za zabicie Szlachcica 240 grzywien, a zrusznicy 480 przy wyściu z więzy. §. 20. Kar. 1214. R. 1588. Vol. II.

465. Osądzeni in proprio Districtu, ubi crimen commissum, więżą siedzieć mają. Fol. 433. §. 74. Roku 1726. Vol. VI.

466. Jakiékolwiek bądź kondycyi, na gwałtownym dóbr zaieździe pómiany, ad instantiam cujusvis przekonany poena capitis et refusione damnorum ma być karany. Fol. 68. R. 1764.

467. Ktoby od Wiary Katolickiéj na inszą wiare przeszedł, na wygnanie wskazany być ma. Kar. 38. §. 3. et Fol. 86. §. 3. R. 1764.

468. Recens crimen Rok i 6 Niedziel. Kar. 88. 1764.

469. In recenti crimine mogą być imani, tudzież na zaiazdach, złodzieństwach, inaczey nemo nisi Jure victus captivetur. 1764. Fol. 88.

470. Czyli chłop chłopca, czyli chłop Szlachcica, czyli Szlachcic Szlachcica, czyli Szlachcic chłopca zabié, głowa idzie

idzie za głowę, kara zaś za zranienie, roztropności Sedziów zostawuie się. Fol. 94. §. 20. R. 1764.

471. Po odkryciu praktyki, ieżeli Delator ustał, sowitéy winie podlega. R. 1607. Fol. 826. Vol. II. Titt. Afseku-racya na odkrycie praktyk.

472. Kiedy kto kogo niewinnie pomówi, 100 grzywien, i na co przysięże obżałowany szkody zapłaci, a na dnie w wieży w swym powiecie Niedziel 12 siedzieć ma. R. 1565. Vol. II. Fol. 100. A ieżliby był prostego stanu, gardło traci. Roku 1588. Vol. II. Fol. 855. K. 465.

473. Pœna talionis iść nie ma, gdzie się pozwany od przysięga. R. 1588. Fol. 465. Titt. o Rzeczach Vol. II.

474. Gdzieby które dobra na skarb przypadły, a byłby na nich dług, tedy, nayprzód ma być z tychże dóbr nie-odwłocznie takowy dług zapłacony. Fol. 467. Roku 1588. Vol. II. Titt. o Kadukach.

475. Szlachcie o fałsz powołany, a pokazałoby się to nań, gardło traci, dobra zabrane, a te nikomu dawane być nie mają. Zygm. w Krakow. 1527. Her. Pol. Kar. 84.

476. Moneta exotica nie ma być udawana, sub pœna confiscationis Sum-mae et 100 Marcarum. R. 1631. Kar. 130. Titt. o Mennicy. Vol. III.

477. Ktoby Wóznego, gdy Urząd sprawuie zabił, ranił, zbił ma być ka-ran iak gwałtownik bezpieczeństwa są-dowego. R. 1578. Vol. II. Kar. 973. Titt. Woznych bezpieczeństwo.

478. Cła upornie żaden sobie nie ma ustanawiać bez pozwolenia królewskie-go pod utraceniem majątności téy, gdzie takie cło wybierał. R. 1447. Kazi. Jagell. Her. Fol. 485. Alex. 1506.

479. Sługę iawnego złodzieia albo zdraycę wolno zawsze imać, i nikt zato niepodpada pod winy, które są opisane Praw 1588. 1593. Fol. 705. Titt. o słu-gach. Vol. II.

480. O wieżę pars laesa post latum Decretum componere nie moze owszém, każdemu ex civibus agere wolno, a kto-by ią wysiedzieć pro qualitate pœnae niechciał, albo termin osiadania omie-szkał, rigory Prawa w Konstytucyach koronnych ma subesse. R. 1690. Fol. 11. Titt. Publica pœna Vol. V.

481. Nietylko siekiery zabierać, ale konie, woły, wozy, którzy do cudzych

12.

lasów iężdzą. R. 1607. Fol. 849. Titt. o Borach. Vol. II.

482. Prekonany de Crimine laesae Majestatis, cześć, gardło i imienie tra-ei. Stat. Litt. Roz. 1. Arty. 3. §. 1. Kar. 3.

483. Dzieci, rei Criminis Majestatis, ięzliby mieli co własnego nabycia, albo przed tym uczynkiem Oycę swo-iego od niego oddzieleni byli, tedy przytym zostać mają. Roz. 1. Art. 6. §. 1. Kar. 6.

484. Ktoby miał dług na dobrach zbiegłego Criminis laesae Majestatis rei powinien przysiąc, że o umyśle tego takowym z tym niewiedząc pieniądze pożyczyl. Stat. Litt. Roz. 1. Art. 8. §. 2. p. 8.

485. Gdy kto gleyt obwołany zgwał-cił, i tego co gleyt ma ranił, pół roka na dnie więzy siedzieć ma. Stat. Litt. Roz. 1. Art. 13. Kar. 14. §. 1.

486. Ktoby listy pieczęci, albo re-ke królewską fałszował, taki na gardle ogniem ma być karany. Stat. Litt. Roz. 1. Art. 16. §. 1. Kar. 18.

487. Ktoby woznego sam, albo przez kogo zbił, ranił, albo listy zdarł, popsuł, pół roka ma siedzieć. Stat. Litt. Roz. 1. Art. 24. §. 1. Kar. 23.

488. Ktoby myto brał, gdzie nato-nie ma przywileju, ma szkodę nadgro-dzić, i 12 kóp groszy winy zapłacić. Stat. Litt. Roz. 1. Art. 29. §. 5. Kar. 29.

489. Gdyby który Szlachcic o dru-gim rzeczy tyczące się sławy i podzi-wości gadał, tedy pierwszy raz, gdyby się zaparł temu o kim gadał, nie ma nic szkodzić, i zadający nie ma tego dowodzić, ale gdyby drugi raz gadał, i to mu dowiedziono, ma w więzieniu 6 Niedziel siedzieć, a ktoby więzy sie-dzieć niechciał, ma winy obrażonemu 50 kóp groszy zapłacić, a zapłaciwszy więzłą siedzieć, a gdyby znowu więzy niesiedział, znowu też winę zapłacić powinien. Stat. Litt. Roz. 3. Art. 27. §. 1. 2. 3. Kar. 94.

490. Gdyby kto w swoim lesie rą-biącego zastał, ma takiego człowieka z tym grabierzem i z drzewem do swe-go nieść domu, i temu Panu czyi lu-dzie, naydaléy trzeciego dnia dać znać, aby rekoiemstwo te grabież i ludzie wziął, a na pień wyłachał. A ten Pan albo iego Urzędnik na rekoiemstwo gra-bież i ludzie wzięwszy, na pień wyła-chać powinien, i szkodę uczynioną nad-grodzić. A ięzliby wzięwszy grabież na

na porękę na pień wyiachał, albo wyiachawszy sprawiedliwości nieuczynił, tedy wozny z dwóma Szlachtą mają tę szkodę oszacować, a uszkodzony ma szkody téj prawnie dochodzić. A kto by za obesłaniem grabieży na porękę wziąć, i na pień wyiachać i rozprawy oto przyjąć niechciał, taki swój grabież traci. Stat. Litt. Roz. 10. Art. 5. §. 1. 2. 3. Kar. 310.

491. Ktoby iakiego psa zabił od reki kiiem, albo iaką bronią, broniąc się niepociskiem, ani strzelbą, takowy za onego psa, nie płacić niepowinien. Stat. Litt. Roz. 13. Art. 13. §. 2. Kar. 396.

TITULUS XXVI.

De Obligationibus, quae quasi ex delicto nascuntur.

492. Furem vicini insequi tenentur. Her. Fol. 186. Kazim. W. 1368.

493. Dominus pro Servo satisfaciat. Her. Fol. 189. Kazi. W. 1368.

494. Si possessorius inpossessorium non statuatur, tunc respondebit actori, pro re, pro qua inpossessorius

tus

tus culpatur. Her. Fol. 202. Cons. et Temeszov.

495. Si servus inpossessorius alicui damnum dederit, Dominus debet conveniri, ut sibi ministret justitiam, et servi debent arrestari. Quodsi vero inculpati servi sint possessorii, illos actor in iudicio ex Foro competenti conveniet. Her. Fol. 434. A. 1532. Sigm. Cracov. In defectu vero justitiae ipse Dominus respondere debet. Her. Fol. 434. Sigm. Cracov. 1532.

496. Si servus inculpatus fuerit pro aliqua violentia, Dominus suus Jus ministrare tenetur. Her. Fol. 433.

497. Sylvam alienam excidens, poterit capi ad fidejussoriam Cautionem. Her. 436. Jagello. Cracov. Warthae.

498. Sprawy do Trybunału nieina-
czéy tylko przez Appellacyą mają przy-
chodzić sub pœna evocationis. Fol. 180.
R. 1768.

499. Mecenasi za naymniejszy tu-
mult, tak swój, iako i Dependentów
swoich, mają subesse pœnae 2000 Mar-
carum et sessoris turris 6 Niedziel.
Fol. 215. R. 1768.

500. Polowanie na cudzych grun-
tach i knieiach zwierza i ptastwa ia-
kimkolwiek wynalazkiem gubienie pod
utra-

utrata psów strzelcy, i narzędzia i tego grzywnien bez pozwolenia na piśmie dziedzica lub Pośsefsora, a to tylko w tydzień po S. Bartłomieju aż do 1. Marca. Zgonienie jednak psów na cudzy grunt bez strzelenia przed niemi zwiérza i odwoływania ich, wolne będzie. 1773. 1775. Kar. 69.

501. Gdyby kto komu dobra zastawił, albo zaarendował, albo przez tradycyą oddał, a pośsefsorby albo sam, albo przez sługi swoje komu gwałt, grabież, albo krzywdę uczynił, ukrzywdzony ma pozew na imieniu, z którego krzywda uczyniona wydać, aby Pan i Pośsefsor razem do usprawiedliwienia stawili się, Sąd zaś powinien exekucyą z tego imienia, skąd się krzywda stała uczynić, *salva haereditis repetitione a pośsefsore ex salva detruncatione Summae ex originali Summa bonis inhaerenti*. Gdyby zaś większa Summa nad Summę tego zastawnika wskazana była, już tego nie na imieniu dziedzica, ale na osobie zastawnika dochodzić trzeba. Gdyby zaś poddani tego imienia krzywdę zrobili, dziedzic z imienia także odpowiada, ale tego już Pośsefsorowi wytrącać nie może, ale na

win-

winnych poddanych patrzeć ma. To się ma rozumieć, choćby kto dożywotne zastawne imienie zastawił. Stat. Litt. Roz. 4. Art. 50. §. 1. 2. 3. 4. 5. Arty. 51. §. 1. 2. 3. Kar. 174. 175. 176.

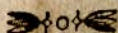
Diximus de Obligationibus, quae oriuntur ex facto proprio, fit autem saepe, ut ex alieno facto obligemur, qualia sunt facta eorum, qui in nostra potestate sunt, hinc

TITULUS XXVII.

Si cum eo, qui in aliena potestate est, negotium geratur.

502. Rodzice do płacenia długów za swoich synów dorosłych w żadnym Sądzie pociągani być nie mają. Fol. 244. Rok 1768.

503. Oyciec i Matka z musu nie dzieciom dać nie jest obligowana. Gdyby jednak Oyciec po śmierci Żony swojej, a respective dzieci matki, bez uczynionego jakiego zapisu co posiadał, ma to dzieciom oddać, ale do liczby nie jest obligowany. Roz. 3. Arty. 40. Kar. 105.

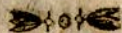
504. Transakcyje między opiekunami i pupillami starszemi i młodszemi Braciemi, w których się podéyscie znajduje, choćby in omni forma et cum omnibus solennitatibus uczynione były, sunt nullius valoris. 1768. Fol. 223.

505. Prowizye minorennium, tudzież pod ewikcyą podpadających Summ, aż do wzrostu minorennium z opatrzenia ewikcyi po 5 iść mają. 1773. 1775. Fol. 68.

506. Młodzi Szlacheckiey lat dostatecznych nie mającý długi przegraniem w karty podstępnych, i nad walor wziętości Wexlów, za nieważne poczytane. Summy iednak po 1768 istotne, lub towary, za roztrząszeniem w Komisyi skarbowey, et praevis Juramento na wielość Summy i wartość towarów do tego tylko czasu oddane i zapłacone być mają. 1776. Fol. 45.

507. Wexle przed dóysciem do lat 24 wieku swego, iako też ukazicielowi bez wyrażenia imienia i przezwiska Kredytora Summę powierzającego dane, przez kupców i mieszczan są zniesione rozumiejąc to wszystko od Publikacyi Prawa tego, non praejudicando dawnieyszym z tym przydatkiem, aby Wexle na ukaziciela dane przed dniem 5. Paźdz.

1778

1778 oblatowane były przed dniem 1. Marca 1779. Fol. 17. R. 1778.

Non solum ex factis hominum, sed etiam ex factis bestiarum nostrarum tenemur, quod fit, si nostra bestia damnum alteri dederit, hinc

TITULUS XXVIII.

Si animal pauperem fecisse dicatur.

508. Damnum patiens, jumenta ad suam domum pellere ne praesumat. Her. Fol. 245. Kazi. W.

509. Bydłem albo większym dobytkiem cudze siéby nie mają być paszone, inaczey szkodę zapłaci z winą pieniężną. Kazim. W. 1368. Her. Pol. Kar. 536. 537.

510. Kto cudze bydło zaymie powinien Panu naydaléy trzeciego dnia dać znać, aby bydło wziął na porękę, i na pole wyiachał, i co szkody będzie aby zapłacił, a gdyby wyiachać niechciał, i bydła na porękę brać, tedy ten co zajął z ludźmi i z wóznym tę szkodę otaxować, i bydła tyle zostawić, ile szkoda warta, a resztę mu wydać powinien.

K 2

Stat.

Stat. Litt. Roz. 13. Art. 3. §. 1. 2. 3.
Fol. 391.

511. Ktoby iakiego psa zabił od re-
ki kiiem, albo iaką bronią broniąc się
niepociskiem, ani strzelbą, takowy za
onego psa nie płacić nie powinien. Stat.
Litt. Roz. 13. Arty. 13. §. 2. Kar.
396.

512. Ktoby w domu miał iakie by-
dle szkodliwe, a niechciałby go wiązać,
tedy, gdyby kogo okaleczyło, tedy oka-
leczonemu ma być wydane, a gdyby
inne szkody w Sąsiedztwie czyniło,
szkody mają być nadgrozone. Także
ktoby miał konia wasniwego, któryby
był szkodzący ludziom, tedy powinien
dzwonek na nim na pochwach, albo na
nodze mieć dla tego, aby to wiedząc
nań nie naieżdżali, a ktoby bez dzwon-
ka na tym koniu iezdził, a końby kogo
okaleczył, okaleczonemu ma być wy-
dany. Stat. Litt. Roz. 13. Art. 14. Kar.
396.

TITULUS XXIX.

De Actionibus.

513. Si Actor in Iudicio Juris Theu-
tonici agit contra reum, non in eodem,
sed in suo Iudicio reconvenire debet.
Pag. 6. Her. Kazi. W. Wislicy 1368.

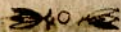
514. Actor causam suam non conti-
nuans annum et sex Septimanas, cadit
a causa. Her. pag. 8. Consuet. Terrae
Cracov.

515. Causa cadit, qui non probat
id, quod probaturum recepit. Her. pag.
67. Consuetudo.

516. in citatione verba criminalia
ne ponantur sub pœna sefsionis in tur-
ri unius Septimanae. Fol. 70. Her. Si-
gism.

517. Cum pars a duobus citata fue-
rit de eadem re, non tenetur responde-
re, antequam Actores inter se experian-
tur, quis eorum Jus fortius habeat. Her.
Fol. 80. Consuetudo.

518. Si pars citata stans in Iudicio
pro aliqua violentia, et novam violenti-
am fecerit, hinc ipsi potest edi secun-
da citatio, et prioris fieri mentio. Her.
Fol. 80. Consuet. Ter. Cracov.

519. Debitori magnae Summae, vel si quis extra Regnum sit, 18 Septimanae ad solvendum indulgentur. Her. Fol. 128. Kazi. W. Wislicy.

520. Si Evictor onus causae in se non suscipiat, in reum actio est dirigenda, quod si etiam evictor citationem recipiat, Actor tamen principalem non omittit, si videlicet evictor non fuerit solvendo iudicato. Her. Fol. 164. Kazim. W. 1368.

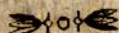
521. Qui ex calumnia alterum invasionis accusat, talis sit infamis, et insuper in facie cauterisari debet. Her. Fol. 223. Albert Petricov. 1496.

522. Ad testimonium contra Judaeos non possunt admitti soli Christiani, nisi sit Christianus cum Indaeo. Her. Fol. 234.

523. Lite pendente, concordiam tentantes, a poenis quibusvis absolvuntur. Her. Fol. 267. Jagello.

524. Qui recipit se ad munimenta, et non probat, causa cadit. Her. Fol. 297. Consuetudo.

525. Si quis violenter rem suam propria auctoritate receperit, cum poena sex Marcarum eandem restituere teneatur. Her. Fol. 518. Kazim. W. 1368.

526. O pozwy powtórne, tam się czynić ma, gdzie pozwy produkują. Kar. 597. Kar. 32. R. 1550. Sig. Aug. Piotrków. Vol. II.

527. Gdzieby Szlachcie drugiego pobili będąc z nim w pozwie, takowy o uби́cie najpierwéy będzie powinien odpowiedzieć, z czego ieżeli się słusznie niewywieǳie, rzecz o którą ubitego pozwał traci. §. 10. Kar. 933. Usus Ducatus Masoviae 1576. Vol. II.

526. Gdyby kto kogo pozwał criminaliter, in causis honorem tangentibus, a gdyby się pokazało, że Citatus potwarznie pozwany był, tedy Actor ma citato 200 grzywien zapłacić szkody, na które Aktor przysięże powrócić, i 12 Niedziel na dnie więzy siedzieć. §. 79. Kar. 693. §. 22. Kar. 1217. R. 1588. Vol. II.

529. Gdy na nieosiadłym Proces przewidziony będzie, ma satisfacere rei iudicatae we dwóch Niedzielach, albo rękoiemstwo stawić ludzi osiadłych, iż zadosyć uczyni rei iudicatae naydałéy do 6 Niedziel, czego, gdyby nie uczynił, ma być iman, i do więzy wsadzony, i siedzieć, póki zadosyć nie uczyni. L. 23. Kar. 1219. R. 1588. Vol. II.

530. Mieszczanie o Dobra ziemskie ad Jus Terreſtre pozywani być powinni. L. 78. Kar. 26. Roku 1611. Vol. III.

531. Crimen est actio contra legem pœnalem. L. 4. §. 21. Kar. 69. R. 1611. Vol. III.

532. Causa vel est criminalis, vel civilis, criminalis vel privata, vel publica. L. 4. Kar. 68. R. 1611. Vol. III.

533. Susceptant przyymuiący ad akta fabrykacyą, capite puniatur, a ktoby fabrykował, causa cadat, w której była fabrykacya, i puniatur pœnis arbitrariis. A komuby to zadano, a onby się z tego nie wywiódł, tedy powinien być extra capacitatem omnium functionum, póki się sufficienter niewiedzie. A kto zada a niedowiedzie, pœna talionis puniatur. Kar. 433. L. 73. R. 1726. Vol. VI.

534. Ktoby mere vexatoriæ sprawe już osądzoną i akwietowaną zaczął, litis expensas ma wrócić, i jeszcze pœna arbitraria ma być skarany. Fol. 433. L. 87. R. 1726. Vol. VI.

535. Drugi raz ex noviter repertis documentis agi non potest. Fol. 436. L. 89. R. 1726. Vol. VI.

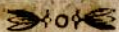
536. Liberi contra Parentes in causis personalibus et Subditi contra Dominos locum standi in Iudicio non habent. Fol. 561. L. 2. Titt. 6. de Processu in causis civ. Jur. Corre. Prussiae Vol. VI.

537. Cautio de stando iudicato, nisi prius ante litem contestatam petatur, post litem contestatam peti amplius non potest. Fol. 564. Jur. Corre. Pruss. Vol. VI.

538. Gdyby vexatorie tylko sub praetextu noviter repertorum strona stronę zapozwała, a niezdalyby się Dokumenta rem evincenta, pars indebite provocans, poena sessionis turris 4 Septimanis et 1000 Marcarum cum impositione perpetui silentii ukarana być ma. A tak Dekretów już więcej nie będzie się godziło wzruszać sub simili rigore. Fol. 222. R. 1768.

539. Gdy powodowa strona co oświadczy przed woznym, ma mieć dwóch Szlachty przy sobie. Zwyczaj Ziemi Krakow. Kar. 467. Her. Polski.

540. Gdyby którakolwiek strona umarła, tedy dzierżącego majątność, przypozywać trzeba. Fol. 630. n. 19. Vol. II. 1563.

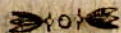

541. O więzłą pars laesa post latum Decretum componere nie może, o wszém każdemu ex civibus agere wolno, a ktoby ją wysiedzieć pro qualitate pœnæ niechciał, albo terminu osiadania omieszkał, rigori Prawa w konstytucyach koronnych ma subesse. R. 1690. Fol. 11. Titt. publica pœna Vol. V.

542. Procesa zaczete lub przyszłe między Polakami, i Cesaarskiego Państwa Obywatelami attentowane byćdź mają in foro rei. 1773. 1775. Fol. 46. toż samo w Rofsyi Fol. 64. w Prusach Fol. 76.

543. Judicii mixti sprawy wszystkie przeniesione do Afsefsoryi w równęy liczbie Dyfsidentów lub Greko - Unitów ile Katolickich Afsefsorów cum Voto decisiyo ac pluralitate Votorum, a w przypadku paritatis Votorum na Sądach relacyynych przez miesiąc co 6 miesięcy w komplecie [przynajmnię 4 osób sądowych z remisysy lub Appellacyi sądzone byćdź mają 1773. 1775. Fol. 58.

544. Procesa in puncto rozwodów i separacyi a Thoro et Mensa dependować mają od Konsystorzów Katolickich, skoro ieden będzie z Małżeństwa Katolik. 1773. 1775. Fol. 59.

545. Żołnierz, gdyby uczynił krzywdę Obywatelowi z służby woyskowej, ma byćdź do Komendy skarżony, gdzie gdyby satysfakcya nienastąpiła, ma byćdź pozwany do Grodu lub Ziemstwa z Appellacyą do Komisysy woyskowej lub prosto na Komisysą 1773. 1775. Fol. 14.

546. Komisysy z poprzedzaiący przez obydwie strony ugody, wyrobione, podług téyże ugody rozsądzone, i w akceptacyą weszłe, chociażby potem od którykolwiek strony zaskarżone i do Sądów wywołane były, powinny zostać in suo iudicato nieporuszone. 1776. Fol. 37.

547. Dekreta komisysyine albo ziemskie Grodowe z remis od Séymu albo z konfederacyi także zjazdowe z mocy wyżey wyrażonych, albo z Dekretów konfederackich, ex seriis partium controversiis finalnie ferowane, i w samęy sprawie pryncypalnęy osądzonęy kompanacyami lub kwitami niewymuszone mi akceptowane; są za niewzruszone. 1776. Fol. 38.

548. Komplanacye i Kwity wymuszone po Komisysach lub Remisach z wiadomością obydwóch stron, lub bez wiadomości jednéy wyiednane, z bó-
iażni

iażni iednéy strony przemocy od drugiéy robione, w czasie naypoźniéy roku i sześciu Niedziel, in actis proprii districtus od daty ugody lub kwitu zaskarżone, za dowiedzeniem téy przemocy, przez świadków lub przysięgę; wzruszone byđź mają, a sprawa o rzecz na którą szła ugoda lub kwit, na nowo sądzona byđź ma, a gdyby zaskarżający niedowiódł téy przemocy i ugoda, lub kwit, na nowo sądzona byđź ma, a gdyby zaskarżający niedowiódł téy przemocy, i ugoda, lub kwit niepokazałyby się uciążliwe dla strony, in pœnam temere vexae, wieżę sześć Niedziel, i 1000 grzywien parti et Iudicio per medium, i powróceniem litis expensarum ab actu zaskarżenia, et praevio moderamine Comprobandarum, condemnari ma, które to kary e converso in Jure victum ściagnione byđź mają, a tego rosprawa ma byđź szukana w rok od oblaty in proprio districtu téy Ustawy. Sub nullitate. — 1776. Fol. 38.

549. Decreta, czyli ex seriis Controversiis lub rozpisowe, lub paritatis Votorum, i na krzywdę trzeciego zmówne, niemniéy kontumacyalne, albo przez osobę mieysce nieprzytomnego Komisarza zasiadającą sądzone na Komif-

missyach, Kondescensyach, w Ziemstwie lub Grodzie, z remis tamże nastąpione, któremi strona uciążona czuć się będzie, wolność wyprowadzenia takich spraw, według rodzaju Juris Regni do Afsefsoryi, a Ziemskich do Trybunału, zatrzymawszy ich exekucyą w tych zaś sprawach Afsefsoryom i Trybunałom, niezważając na żadne przez Séym lub Konfederacyą kogożkolwiek krzywdzące zjednane legalizacye, ani przywiązując się do reguł w Komissyach i Remissach przepisanych, poznania tego wszystkiego moc dana, aby oneż według sprawiedliwości i dowodów rozsądzone były, a iako raz zapadnie Dekret finalny, ad comparitionem partium ex seriis controversiis, lub po iednéy kondemnacie na drugim terminie kontumacyalny w Trybunale, w Afsefsoryi, według opisu, ten już niewzruszony nigdy, i nigdzie zostanie. A gdy zakwestyowany taki Dekret potwierdzonym zostanie, strona czyniąca, podpadnie karze 1000 grzywien, i powróceniu litis expensarum praevio moderamine od aktu zaskarżenia. 1776. Fol. 38.

550. Komissye rozpoczęte albo jeszcze niesądzone, tudzież Remissy do Ziemstw lub Grodów poczynione, nie-
od.

odsądzone mogą być na tychże Komisyjach i Remisach odsądzone, jeżeli strony przez subiekcyę przyymą sobie ten Sąd. Jeżeli takowe subiekcyę przez strony osobiście, lub ich specyalnych Plenipotentów zapisane nie będą, sprawy tegoż gatunku in Foro competenti ultimarum instantiarum rozsądzać się mają. 1776. Fol. 39.

551. Polubowny Sąd w sprawach z Sęymu odesłanych ad respectivas instantias pozwolony w sprawach ziemskich. 1776. Fol. 39.

552. Gdyby wiecéy pozwanych do iednéy sprawy należących było, tedy konwikcyę ich et Bonorum responsioni subjectorum, według Praw dawnych zachowana być ma in Contrarium Rady nieustaiący, rezolucyi 1778. Fol. 8.

553. W domach szlacheckich po miastach pozwy kładzione być nie mają, chyba żeby ów Szlachcie Dóbr ziemskich nie miał albo krzywdę z tego domu uczynił, albo się Prawo tego domu tykało. Stat. Lit. Roz. 3. Art. 49. §. 2. Kar. 109.

554. Gdyby kto przed Sąd rzecz utraconą znowu dochodził u prawa, ma dać stronie 7 kóp groszy, Sędziemu dwie kopy, a Posędkowi kopę. A rzecz

osą-

osadzona ma w swojej mocy zostać. Statt. Litt. Roz. 4. Arty. 25. Kar. 143.

555. Gdyby kilka uczestników o iedną rzecz z kim, czynić mieli, a iedenby chciał czynić, a drudzyby niechcieli, tedy ten, co chce czynić, powinien wszystkich uczestników zapozwać, aby się na termin do czynienia stawili, a gdyby się nie stawili, wtedy już wolno temu iednemu, o rzecz tę wspólną, nie tylko o swoją część pozywać, a pozwany temu iednemu, choćby inszych uczestników nie było, odkazywać, i usprawiedliwić się powinien. Wolno iednak potem, tym uczestnikom, części swoich na dzierżącym dochodzić, byle dawności ziemskiej nie omieszkali. Stat. Litt. Roz. 4. Art. 70. §. 2. Kar. 194.

556. Gdyby kilku braci o iedną rzecz pozywali, a potem przegrali, a potem iedniiby appellowali, a drudzyby się iednali ci, co się nie iednali, co do swojej części mogą appellować. Stat. Litt. Roz. 4. Art. 87. Kar. 105.

TITULUS XXX.

Per quos agere possumus.

557. Procurator, licet habeat sufficiens Procuratorium, inscriptiones tamen nec novas faciat, nec de antiquis quietet, nec pecunias tollat inscriptas sine praesentia sui Principalis seu Actoris. Her. Fol. 289. Sigis. Petricov. 1511.

558. Komornicy cudzych spraw prokurować nie mogą. Jagello Cracov. 1423. Her. Pols. Kar. 2393.

559. In causis do zapisów divisionis, expulsionis, exemptionis rei judicatae, seu executionis, także w Sądzie Ziemskim in quaestionibus haereditariis bez Plenipotencyi własnego Pryncypała, w Aktach Grodzkich zeznaney, nikt stawać nie może. L. 12. Kar. 276. R. 1616. Vol. III.

560. Patronowie i Agenci w Trybunałach mają być Szlachta. Kar. 433. L. 77. Rok 1726.

561. Prokuratorowie za fałsz i oszukiwanie taką winą karani być mają, która o naiažd domowy jest wyrażona. Zygm. w Piotr. 1538. Herb. Pols. 445.

562. Plenipotens Convictus fraudis contra suum Principalem na gardle ma być karany, a sprawa in integrum ma restitui. 1683. Kar. 18. Vol. III. Titt. O nieznoszeniu.

563. Jeżeliby Prokurator Spraw Personarum miserabilium ex officio przyjąć niechciał, takowemu i od innych osób mówienie nie ma być dopuszczone. Stat. Litt. Roz. 4. Artyk. 57. §. 3. Kar. 182.

564. Prokuratorowie zapisów nowych czynić, z starych kwitować, pieczędzy brać nie mogą, oprócz bytności Pryncypała. Zygm. w Piotr. 1512. Her. Pol. 446. Łaciń. Kar. 209. — chyba żeby mu Pryncypał osobliwą dał do tego moc i specyjalną Plenipotencyą. Stat. Litt. Roz. 4. Art. 61. Kar. 185.

TITULUS XXX.

De Judiciis.

565. Commissiones in quibus casibus dentur. Fol. 94. Her. Jagello Giedlna 1433.

566. De honore et securitate Commissariorum. Sigis. Cracov. 1543.

567. Proprio Districtu renuntians, ibi debet judicari, ubi se inscripsit. Her. Kar. 307. Jagello 1423.

568. Qui personas officia publica obeuntes violaverit, criminis laesae Majestatis rei censeatur. Her. Fol. 305. Sigis. Cracqv. 1510.

569. Dekreta Trybunalskie, od nikogo wiołowane i in dubium wokowane bydz nie moga. L. 10. Kar. 169. R. 1613. Vol. II.

570. Dekreta kapturowe presse ad quatuor Articulos facti et personalis injuriae ferowane approbantur. Fol. 570. L. 60. R. 1678. Vol. V.

571. Patronowie, którzy per speciem violatae securitatis albo convulsio- nis Decretorum tribunalitiorum, vel Arianismi, omisa competenti Jurisdictione do Trybunału evocant, 500 grzywnami i siedzeniem wiezy przez 12 Niedziel mają bydz skarani. Fol. 576. L. 89. R. 1678. Vol. V.

572. Corruptenti wolno agere cum corrupto, a iezeli corruptens dowiedzie, corruptus honorem traci, i fit incapax cujusvis functionis, i korupcya oddac powinien cum poena 2000 Marcarum in instanti solvenda. §. 10. Fol. 59. R. 1699.

1699. Vol. VI. Fol. 439. §. 102. R. 1726. Vol. VI.

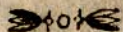
573. W kompromiſsy żaden Depu- tat stante functione wchodzie nie powi- nien sub nullitate judicati. Fol. 423. §. 24. R. 1726. Vol. VI.

574. Nad Vadium simplex nie może sobie Trybunał przysadzać in vim pænarum, partibus iednak injuriatis juxta causarum merita może Vadia przysa- dzać. Fol. 224. §. 32. R. 1726. Vol. VI.

575. Gdyby się Officyaliści więcéy nad Instruktarz wyciągać wazyli, in triplo oddac powinni cum poena priva- tionis ab officio. Fol. 430. §. 55. R. 1726. Vol. VI.

576. Susceptant przyymuiący ad aeta fabrykacyą capite puniatur, a ktoby fa- brykował causa cadat, w której była fabrykacya, i puniatur poenis arbitrariis. A komuby to zadane, a onby się z tego nie wywiódł tego, powinien bydz extra capacitatem omnium functionum, póki się sufficienter nie wywiedzie. A kto zada, a nie dowiedzie, poena talionis puniatur. Fol. 433. §. 73. R. 1726.

577. Patronowie i Agenci w Trybu- nałach mają bydz Szlachta. Fol. 433. §. 77. R. 1726. Vol. VI.

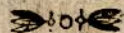
578. Processu obtento powinna być exekucya non obstante contradictione novorum Possessorum, chybaży ich Jura były pierwsze, niżby Process był zaczęty. Fol. 435. §. 85. R. 1726. Vol. VI.

579. A ktoby exekucyi niechciał dopuścić, ma być pœnis pecuniariis karany, i do tego na 4 Niedziel więzy ma być wskazany. Fol. 435. §. 86. R. 1726. Vol. VI.

580. Dekreta, które vim legis sapiunt exekucyi niepodpadaia, wyiawszy, gdyby już in aliqua parte były akceptowane. Fol. 436. §. 88. R. 1726. Vol. VI.

581. Któryby się Sędzia niesprawiedliwie na kondescencyi rozpiął, i iego Sentencya w Trybunale skalsowana była, takowy siedzeniem więzy przez Niedziel dwa, i simplici Vadio capitaneali niereferuiąc się do strony karany być powinien. Strona zaś cujus favore uczyniony będzie rozpis, pœna contraventionis et refusionis expensarum, mere juridicarum, sine moderamine per partem comprobandarum subjacebit. Fol. 67. R. 1768.

582. Rozpisuiący się w ten czas ma tøy karze podlegać, gdy contra documenta, lub aliter obloquentibus inquisi-

tionibus, albo contra Regulam Decreti Tribunalitii oczywiście favorabilis, którego z nich pokazaaby się Sentencya. Fol. 219. Rok 1768.

583. Gdyby zaś ciż Officyalistowie in resolutione Jurium zgodzili się, szczególnie in puncto nakazania terminu Satisfakcyi rozpisali się, mają subefse tøyże pœnalitali, a Sentencya rozpisowa ma być nullitatis. Fol. 220. R. 1768.

584. Sprawy do Trybunału nieina-czëy, tylko przez Appellacyą mają przechodzić sub pœnis evocationis. Fol. 180. R. 1768.

585. *De evocatione Prawa.*

1662. *Kol. IV.* 1678. *Vol. V.* 1726. *Vol. VI.* 1764. 1768. *Fol. 240. Titt. de Evocatione extra Forum.*

386. Stronie według okoliczności, Sądowi zaś iedno Vadium albo 500 grzywien przysądzić można. Fol. 204. R. 1768.

587. Grzywny pro parte Judicii valde miserabili personae można czasem darować. Fol. 205. R. 1768.

588. Ktoby z Palestry drugiego albo trzeciego dnia po przeczytany Dekrecie propter solam elusionem et tentationem Judicii in re decisa, dla przewrócenia lub odmienienia Dekretu illacyą wno-

wnosić ważyć się, i Dekret przemieniać, takowy una cum parte sessione turris ad instantiam alterius partis przez 4 Niedziele i 1000 grzywien karany bydz ma. Przewrócony zaś per illationem in essentiali Dekret ipso facto nullitatis pozycytuemy. Fol. 209. R. 1768.

589. Listów wszelkich instancyonalnych do Trybunału pisać, i w sprawach interesować się zakazujemy, sub pœna 1000 Marcarum ad instantiam cu usvis irrogandarum, tak na piżącego, iako i na tego za którymby pisane były listy. Fol. 210. Rok. 1768.

590. Deputat podczas funkcyi żadnego nie może nabywać Prawa, aniteż dóbr przedawać albo zastawiać, pod karą odpadnienia od tego Prawa, i pod karą więzy 12 Niedziel i 2000 grzywien delatori adjudicandarum. Fol. 211. R. 1768.

591. Deputat podczas funkcyi, kondescensyi, komisyi, kompromissu, ekucyi Dekretów sub nullitate Dekretów odprawiać nie może. Fol. 212. Roku 1768.

592. Żaden Mecenas, póki jest Mecenasem, żadnego nie może mieć executivum officium, iako to: Komornika, Vicesgerenta, Subdelegata, Regenta, a
cóż

cóż dopiero Sędziego, kto takiego doniesie ma mieć 200 grzywien, a doniesiony obydwu Urzędy traci. Fol. 216. R. 1768.

593. Palestra nie ma stron depaktować in honorariis sub abjudicatione a Patrocinio. Fol. 216. R. 1768.

594. Causa in prima instantia non promota, in Tribunali ventilari non potest, sub pœna 500 Marcarum. Extra Provinciam evocans 1000 Marcis punitur. Fol. 217. R. 1768.

595. Dekretów, w których akceptacya zasła wzruszać nie wolno, sub pœna sessionis turris Niedziel 12 et 1000 Marcarum. Fol. 222. R. 1768.

596. Żaden Obywatel drugiego o dobra w iednéy Prowincyi leżące do drugiev Prowincyi o nie, nie pozywał, ani do Sądu naszego o Fortuny w zagranicznych Państwach będące, niepociagał sub pœna 1000 Marcarum ac nullitate Decretorum. Fol. 248. Rok. 1768.

597. Ktoby się przeciwil Dekretowi 100 grzywien płaci, połowica stronie, a połowica do skarbu, a Prokurator tydzień więzy siedzieć ma. Rok. 1578. Kar. 1607. Titt. o Dekretach Trybunału. Vol. II.

598. W Koronie Komisarz podpisy-
wszy list obwieszczaiały gdy nie stanie,
nie przybędzie 100 grzywien płaci, o-
prócz choroby za przysięgą. R. 1588.
Titt. o Komisyach Kar. 1210. n. 9.
Vol. II.

599. Sądy wszelakie aby powaga
trybunalską odprawowane były, i suro-
wość nad występniemi rościągana bydz
ma iako na Trybunale. R. 1611. Kar. 7.
Vol. III. Titt. Opatrzanie bezpieczo-
ści sądowey.

600. Wóznego, gdy Urząd swóy
sprawuie, iezeliby kto ranił, zbił, za-
bił, ma bydz karany iako gwałtownik
bezpieczeństwa sądowego. R. 1578. Kar.
335. Vol. II.

601. Kto Sądu nieuczci, i na stole
się położy, gdzie bywa sądzono: 3 grzy-
winy zapłaci pod winą drugą 14 grzy-
wien. Kar. 452. Vol. II.

602. Kto Sądy zgwałci, taki, iako
gwałtownik pospolitego pokoju na gar-
dle ma bydz karan. Zygm. Krakow. 1507.
H. Pol. Kar. 454.

603. Podczas Sądów, po Sądach 8
dni, przed Sądami 8 dni ktoby bezpie-
czeństwo iadących i wracających się
zgwałcił, iako gwałtownik gleytu kró-
lew.

lewskiego ma bydz karany. Zygm.
w Piotrkow. 1538. H. Pol. 455.

604. Świadków, gdyby strona stro-
nie od krzyża odgroziła iezli wszystkich,
kto odgroził, ma tracić sprawę. 1570.
Fol. 300. Titt. o Wiedzeniu świadków.
Vol. II.

605. Gdzie o 60 albo 300 grzywien,
albo o większą Summę idzie albo temu,
któryby nie był w Królestwie, takowe-
mu na zapłacenie długu 18 Niedziel
idzie. Kazi. W. w Wislicy 1368. Her.
Pol. K. 528.

606. Jeżli Komisarze z Urzędu do
Sprawy wyznaczeni byli, takowym bez
przysięgi wiara dana bydz powinna, a
iezeliby bez wiadomości urzędowey na
Sąd byli wzięci, a która strona nie
przyznawałaby ugody, Sędziowie polu-
bowni mają Urzędownie przyznać przy-
kładem świadków, do czego i Krewni
przyjaciele mają bydz przypuszczeni.
Her. Pol. Kar. 250.

607. Appellacya nie idzie o długi
zapisane, w rzeczach niewątpliwych,
i kedy Statut iasny iest. R. 1569. Fol.
93. §. a te rzeczy etc. Vol. II.

608. Nie idzie Appellacya o spás,
rekoiemstwo, wybranie drzewa, wyło-
wienie ryb, posieczenie łąk, o płoty, o

DECRETA EXECUTIONIS.

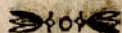
619. Obiaśniając Konstytucyą 1768. 1776. i zachodzące w Exekucyi Procesów trudności ustanowiono.

- 1) Aby strony, tam gdzie Wyrok zapadł, po Dekret ieden Executionis udawały się.
- 2) Na sprawy takie był osobny Regestr Executionis Processus.
- 3) W pisy oddzielnie czynione, i na Wokandę przeniesione w Trybunałach przez Marszałka podpisywane, a w Sobotę każdą koniecznie przywoływane i odsądzane być powinny, nawet w ten czas, chociażby sprawa inna zaczęta była, ta przerywana będzie, i Regestr Executionum do sądzienia wzięty.
- 4) Afseksorya, Komisya skarbową koronną dzień ieden na ten koniec wyznaczy, którego już odmienić nie może.
- 5) W Ziemstwach i Grodach pod osobną feryą Regestr Executionum po skończonéy Kadencyi brany, i koniecznie odsądzony być winien. W sprawach z Starostą własnym, ma się udać powód prosto do

do Trybunału po Dekret Executionis.

- 6) W Trybunale przypożwy na 4 Niedziele w Ziemstwach dwie, w Grodach tygodniu wyznaczają, a pozew nie innego, tylko wniosek o Dekret Executionis obéymować nie powinien. Dobra zawsze do których ma być tradycya wymieniając, ex re inscripti fori Dekret mający, tam gdzie dobra leżą udać się ma. Chociażby obżałowany pozwany, nie stanął, mają Sady Exekucyi pozwolić. Wolno iednak stronie nielegalność Processu zapadłego doprowadzić.
- 7) Oppugnującemu Urzędnikowi wolno uprosić woyskowej Afsystencyi, którą dać winna, i impugnujący tradycyą zapozwany do Sądu, który dał Dekret Executionis, sześć Niedziel siedzieć, i 1000 grzywien zapłacić winien.
- 8) Gdyby komu pomoc woyskowa mającemu Dekret Executionis odmówiona była, do Rady nieustaiący ma się udać.
- 9) Gdyby kto z kupą swawolną naichał spokojną polseksyą, i Officyalista bez Dekretu Executionis tra-

do-

dować odważył się, takowy ma siedzieć in fundo więz 12 Niedziel, i 2000 grzywien zapłacić, gdy zabójby się stał, tę sprawę ma Sąd z Urzędu wziąć rozpoznać podkarą dla Sędziów przepisaną siedzeniem więzy 4 Niedziele i 1000 grzywien, a strona nieupominająca 12 Niedziel więzy in fundo i 2000 grzywien.

620. Pod zaiazd niepodciągaia się Dobra zastawne, dzierżawne z Obligacyi i Transakcyi robotowanych pochodzące iak Prawo 1768. w Artyk. XIII. mówi.

621. 10) Za wyrugowanie woyskowej Afsystencyi więzy 4 Niedziele i grzywien 500, a gdyby raniony był żołnierz, więza 6 Niedziel, grzywien 1000, a gdy zabój popełniony, strona okazyą będąca in fundo więzy 12 Niedziel, 2000 grzywien, za złożeniem Sądu mimo kadencyi, karaną bydz ma, i sprawa rozsądzona, połowa grzywien Wydziałowi woyska, połowa Sukcesorom zabitego ma iść, i ustąpić tcy kwoty nikomu nie wolno.

ii)

11) Officyalista tradycyą uskuteczniający, w rozpoznanie kosztów prawnych wdawać się nie ma. 1784. Fol. 19. 20. 21. 22.

622. Procefs dostatecznie otrzymany, tak ma bydz rozumiany.

1) Po Dekrecie Sądu ultimae instantiae, lub zjazdowego po Dekrecie Ziemskim, Grodzkim, nieappellowanym, finalnie sprawę odsądzaającym, Satysfakcyą, pod rigorem publikaty naznaczającym, na Terminie dosyc czynnym publikata otrzymana, dostateczną będzie konwikcyą.

2) W sprawach expulsionis we wszystkich subselliach, do których takie sprawy sądzić należy, iedna kondemnata, albo gdy więcy pozwanych na iednym, dostateczny Procefs oznacza.

3) W sprawach prostego i rekodaynego długu pożyczanego, dwie kondemnaty na iednym albo wszystkich zapozwanych otrzymane.

4) W Sprawach innych cywilnych, (wyiawszy wyżej wymienione) trzy kondemnaty w iednym Aktoracie

z po-

z pozwów na iednych Dobrach kładzionych otrzymane, są dostateczną konwikcyą, a w przypadku kilku pozwanych, po dwóch suspensach decyzji, Dekret zaoczny następować powinien.

Dekret mający i nakazaną Satisfakcyą ma pierwsze Prawo do Dóbr, iak z Wexlu przed Rokiem 1780 nabytego, z którym do innych Dóbr Dłużnika ma się udawać.

Illegalność Processu tym sposobem ma być rozumiana.

623. 1) Gdy po Dekrecie suspensae decisionis cum comparente ad convictionem disparentis vel recedentis po konwikcyi onego, Decret cum comparente ex seriis controversiis lub in Contumaciis podług wyższego przepisu nie nastąpi.

2) Gdy Sąd nie zapisującego się skondemnuie.

3) Gdy dwóch na szkodę trzeciego dopuszczonym między sobą Processem niepozwanego Dobra inwoluią.

4) Gdy Urzędnicy lub Urzędy zjazdowe rozpiszą się.

5) Gdy przed wyyscieniem czasu relacyi pozwu prawem przepisanego, lub z pozwu in proprio Districtu nieznanego kondemnata otrzymana będzie.

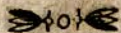
6) Gdy kto extraforanez i extra districtum gdzie zapozwany, żadney nie ma Posessyi, i nie wczasie wakuującym w własnym powiecie Sądów Proces podstępnie otrzymuie.

7) Gdy z Dóbr w iedney Prowincyi tylko mianych w drugięy pozywany będzie, a w przypadku mienia dóbr w obydwóch Prowincyach, ultra praeventionem Fori pociągany będzie.

624. Także, gdy przeciwko Dekretowi extra Provinciam amputata exceptione Fori ferowanemu, Manifest, Pozew i Wpis in ordine prosekucyi pro evocatione produkowany będzie. R. 1784. Fol. 23. 24.

625. Urzędnicy w exekwowaniu Dekretów tradycyi nie będą używani tylko właściwi z każdęy Prowincyi, gdzie dobra należą, R. 1784. Fol. 24.

626. Jeżeliby Wierzyciel z konwinowawszy Dobra Dłużnika w iedney Prowincyi nie mógł znaleźć funduszu,

z tymże Processem może się udać do drugiey Prowincyi, a w takim wypadku iedna kondemnata do gotowego iuż Procesu otrzymana dostateczną będzie konwikcyą, co się do W. X. Litewskiego ściągać ma.

627. Transfuzya, donacya fortuny, o którą rzecz idzie a plenarie convicto, bądź po-zaczetym Procesie uczoniona, lub nova adquisitio nie ma przeszkadzać Dekretowi Executionis. 1784. Kar. 25.

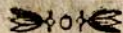
628. Gdyby kto na Panów rad Naszych, albo Urząd Sądowy targnął się i ranił, gardło traci, a gdyby nie ranił, tylko słowy zelżył, do więzienia na 6 Niedziel ma być wskazany. Roz. 1. Artyk. 14. §. 1. Kar. 15. 16.

629. A ktoby kogo w tym przypadku niestusznie wyzwał ma być karany 100 kóp groszy, którey winy połowica stronie, a połowica do skarbu Naszego być ma. Roz. 1. Artyk. 14. §. 4. Kar. 16.

630. Ktoby Sędziego słowy sromocił, ma więzy siedzieć 6 Niedziel. A gdyby ranił, gardłem ma być karany. Stat. Litt. Roz. 4. Artyk. 7. §. 1. 3. Kar. 124.

631. Ktoby kogo przed Sądem słowy nieuczciwemi zelżył, ma siedzieć

wie-

wiezy 6 Niedziel. A ieżeliby pchnął, albo ręką uderzył, choćby nie ranił, ma płacić stronie 12 Rubli groszy, a za winę siedzieć 6 Niedziel. A gdyby korda dobył, choćby nieranił, rękę traci, a gdyby ranił, gardło traci. Roz. 4. Artyk. 62. §. 1. Kar. 185.

632. To samo ma się rozumieć, gdyby sam Sędzia takowy występек popełnił. Stat. Litt. Roz. 4. Artyk. 63. §. 1. 2. Kar. 187.

633. Gdyby w Kompromissie arbitri od Prawa pospolitego, albo Kompromissu Sądem swym uchylili się, tedy Urząd ma rozsądek swój w téy rzeczy według Prawa uczynić, i odprawę dać. Statt. Litt. Roz. 4. Artyk. 85. §. 2. Kar. 209.

634. Gdyby kilku Braci o iednę rzecz pozywali, a potem przegrali, a potem iedniiby appellowali, a drudzyby się iednali, ci, co się nie iednali, co do swojey części mogą appellować. Stat. Litt. Roz. 4. Artyk. 87. Kar. 205.

Warunek dla W. Xięstwa Warszawskiego.

O *E x e k u c y a c h*.

635. 1) Że w W. Xięstwie Litewskim Jurydykcyje sądowe nie mają Executionum Regestru, i Dekretów Executionis niepiszą, lecz Dekretów nie appellowanych ultimae instantiae powinny mieć pomoc woyskową, gdy dla oppugny dopełnić nie będzie mógł exekucyi za uczynionym w Aktach właściwych Manifestem, pomoc woyskową wezwie, który Departament woyskowy odmówić nie może.

2) Departament woyskowy ma mieć osobny Regestr uczynionych wezwań pomocy Urzędników. Urzędnicy exekwujący, którym oppugnowali, kupić ludzi do utrzymania Aktu używać nie powinni.

3) Względem zdarzonego wyrugowania pomocy woyskowej, i stąd wyniknąć mogących uczynków, równy warunek iak dla koronnych ustanowiony.

4) Tóż samo, względem dodania pomocy Urzędnikom Litewskim, Akta

akta exekucyi odbywającym ustanowiono, co do koronnych.

5) Kredytor mający Dekret w koronie zyskany, a nie mając funduszu, udać się powinien do subselliów Litewskich, prawem tamże używanym.

636. Wyrok wypadły nie może praejudicare possepsorom dawniejszym, a in konkursu Kredytorów i praetensorum, potioritas ex prioritatie Juris z Prawa 1588. Vol. II. Fol. 1219. ma być zachowana. Co się, w przypadku brakującego funduszu w W. X. Litewskim, do korony ma stosować. 1784. Fol. 125—126.

637. Jak odbywać Inkwizycye, Kalkulacye, Weryfikacye.

Urzednicy do expedyowania aktu wyznaczeni, ziachawszy na grunt, zakończywszy Actum inquisitionis, pretensye stron do weryfikacyi lub kalkulacyi urzędowey proponowane aby decydowali, to jest wysłuchawszy wniesienia, stron obydwóch świadków wysłuchawszy, na ostatek sami oczami z widzenia o pretensyi przekonywaiąc się rozstrząsnawszy, następnie odsądzą, i decyzyą promulgować będą, appellacyą wniesioną przyymuiąc. Rozsądzoną pre-

pretensją, a nie appellowaną, do linii realnych Pretensyi wpiszą; i tak porządkiem idąc, a żadney nieopuszczając aż do końca odsadzą.

638. Gdyby Urzędnicy rozpisali się, każdy powody sądzenia w akcie zapisze. A tak w linii realne pretensye i nie appellowane zapisawszy, osobom należnym wykonać przysięgę w przytomności strón i Plenipotentów z rotę przepisanej nakaza. Zebrawszy Summy pretensyjne na linii realney wpisane, o termin, i miéysce zapłacenia do Sądu, z którego weryfikacya wyszła odesła. A Pretensye appellowane albo rozpisowe w Summę zebrawszy, do rozsądzania odesła.

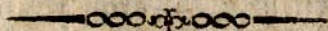
639. Dokumenta zaś wszystkie rachunki stronom, aby mogły sprawę w Sądzie wprowadzić wydadzą.

640. Sąd niewdając się w pretensye przyznane, albo nie appellowane, appellowane same rozsądzi, a stronę niesłusznie appellującą, za każdy punkt 40 kóp groszy Litewskich ukaże, a względem inkwizycyi, i na niéy przyięcia lub odrzucenia świadków. Stat. Litt. Roz. 4. Artyk. 78. 79. zachowaią. Rok. 1784. Kar. 29. 30.

Try-

Trybunał Duchowny W. X. Litewskiego.

641. Stósownie do Prawa 1726. 1764. o Trybunale Duchownym ustanowionego postanowiono, aby Trybunał Duchowny w obrebach swoich zachował się, i Spraw do Juryzdykcyi nie należących nawet ex inscripto Foro nieprzyymował sub nullitate Decretorum, a ktoby ważył się, evocatione zyskiwać takowe Dekreta, pro evocatione wieży górney 6 Niedziel i 2000 kóp groszy Litt. przez połowę sądowi i stronie w Trybunale koła ziemskiego irremissibiliter karany bydz ma. 1784. Kar. 31. 32.

PRZY-

PRZYDATEK

Do Rozdziałów poprzedzających z Geometrii praktyczney X. Ignacego Zaborowskiego.

O wymiarze w sprawach granicznych.

Po wyłuszczeniu nayeścięcy zdarzających się Jeometrii praktyczney działań; za rzecz potrzebną osądziłem uczynić wzmiankę o wymiarze w sprawach granicznych. Wymiar ten acz w istocie swojej nieczem się nie różni, od tych działań, które w poprzedzających rozdziałach wyłożyliśmy; ma atoli właściwe sobie niektóre szczególności, których wiadomość, każdemu w sprawie granicznej pierwszy raz stawiającemu Jeometrze, łatwieysze około pierwiastkowey pracy sprawi krzątanie. Nim zaś do samey rzeczy przyśiąpimy, opiszemi wprzód znaczenie używanych w nauce granicznej wyrazów.

Ho-

Horakie w Nauce Graniczney ma nazwiska Granica? co są granice naturalnemi zwane.

Wszelkie granice podług prawa, linią prostą wyrażać się powinny, tak dalece, że granice prowadzić, czyli co iedno iest, rozgraniczać maietność od maietności, nic innego nie iest, tylko niedzy niemi linią prostą prowadzić, któraby ie oddzielała, i im za przegrodę trwałą, właśnie iakby ściana iaka służyła: stąd też w prawie zwykli nazywać granicę *Linią*, *Scianą*, *Duktem*.

Gdy mówimy, iż podług prawa wszystkie granice w linią prostą prowadzone być powinny; ma się to o tych tylko rozumieć, które ręką ludzką robione bywają: wyłączają się zaś od téy reguły te granice, które z natury nieiako, w ciągu swoim różne zakrety formują, a tém samém w prostą linią nie graniczą: iakie są, wszelkiey wielkości, strugi, potoki, rzeczyska, doły, pagórki i t. d. Granice takowe nazywać zwykli w prawie, *Granicą naturalną*, *Limes*, a czasem nawet *Granicies naturalis*.

Jak

Jak w nauce granicznęj rozumieć się ma ię wyrazy, Angularitas? Acialitas? Collateralitas, czyli Paries i t. d.

Mieysce to skąd zaczyna się iako wa granica, albo też skąd dwie strony rozpiera iące się o granicę; obwód czyli dukt swój zaczyna ią: zowie się *angularitas*, czyli *terminus a quo*.

Którędy dukt swój dalęj ciągną; zowie się *Terminus per quem*.

Gdzie dukt swój kończą; *acialitas*, czyli *terminus ad quem*. Tak *angularitas* iako *acialitas* nazywa się w ięzyku oyczystym *węgielność*.

Ciągłe przypieranie do siebie, albo raczęj ciągle stykanie się z sobą dwóch ścian granicznych sąsiedzkich; zowie się w nauce prawnęj *Collateralitas* czyli *Paries*, ściennność albo ościennność. Dway zaś sąsiedzi, których granice pomienionym sposobem z sobą się stykaią, zowią się ścienniki, *collaterales*, albo ościenniki.

Co są kopce, Scopuli? Jak się wyrazi ią na mappie. Co są kopce narożne, Scopuli Angulares? Węgielne, Aciales? Ścienne, Parietales? iaka ich wielkość, i wzajemna odległość? Co kopiec zwany pospolicie Custos.

Aby

Aby każda granica w ciągu swoim widoczną i znakomitą była, pospolicie Urząd graniczny wysypywa ią zwykły, w różnych odległościach, ziemią, w znakomity pagórek wyniesioną, który nazywać zwykli kopcem, *Scopulus*. Kopce, na mappie wyrazi ią się małemi kółkami, które się tuszem wypełnia ią.

Kopce, które się sypia na początku i na końcu granicy, to iest, *in angularitate* i *acialitate*, zowią się narożne albo węgielne, czyli narożniki, węgielniki, *Scopuli angulares* albo *aciales*. Te zaś które na samęj ścianie, albo co iednoż iest podług ciągu stykaiących się z sobą dwóch ścian granicznych, przyległych sobie, sypane bywaią, mianuią się ścienne *Scopuli collaterales* albo *parietales*.

Kopce narożne, to iest: *angulares et aciales*, bydż wieksze od kopców ściennych powinny, i tyle ich ma bydż usypanych, ile się gdzie dziedzin schodzi, (*concurrentia duarum, trium vel plurium hæreditatum*); czasem zamiast osobnych dla każdęj dziedzin kopców, sypie się tylko ieden znaczny wielkości, (*unus pro tribus* i t. d.) Podobnież miasto kopców ściennych, częstokroć usypuią wał ciągły od zaczyna ią.

iących, aż do kończących ścianę narożników.

Kopce zupełną okragłość przy samej ziemi mieć powinny. Sznur, którego urząd graniczny używa do oznaczenia obwodu czyli okragłości kopców; powinien mieć podług Paciorowskiego, dla narożnych, długości łokci pięć, a dla ściennych łokci 2 i pół. Wszakże można powiedzieć, iż wielkość obwodu kopców, tak narożnych, iako też ściennych iest wcale dowolna, zawsze iednak pod iedną wielkością wszystkie narożne, a pod iedną wszystkie ścienne sypane bywaia.

Ponieważ kopce ścienne, tak iedne względem drugich, iako też względem swych narożników, w rozmaitej odległości, co zawisło od woli i upodobania sądu granicznego, sypane bywaia; przeto dla łatwiejszego natrafienia i odkrycia na potém kopców ściennych dawnością czasu przytartych, częstokroć piérwszy kopiec ścienny, usypuie się w niewielkiej odległości od kopców narożnych; i tento kopiec nazywaia *Custos*.

Gdzie rzeka, struga, potok dwie iakie majątności graniczy, tam podług
pra-

prawa, ieden brzeg owéj strugi, rzeki, potoku, do iednego, a drugi do drugiego dziedzica należy: przeto też i kopce sypane bywaia dla każdej majątności na brzegu iéy własnym, nie zaś z drugiey strony rzeki, inaczéy, ponieważ każda majątność po kopce swe graniczy, znaczyłoby to, że do niéy obadwa brzegi należa, i na tym fundamencie posesor iéy mógłby sobie z czasem i drugi brzeg téjże rzeki przywłaszczyć.

Co i które są znaki graniczne, oczywiste, *signa metallia* zwane? co naciesy?

Ponieważ w dochodzeniu granic, naywięcéy zależy na wynalezieniu kopców, tych zaś kształt powierzchowny zwłaszcza przy nie częstém ich odnawianiu długo trwały byđz nie może, a do tego zdarzaia się częstokroć bardzo wielkie podobieństwa do kopców, przez dawno zastarzałe wywroty drzew; przeto dla gruntowniejszego napotém rozeznania przytartych i nadpsutych kopców od fałszywych, znaki pewne, długo trwałe pod niemi przez sąd graniczny ukrywane bywaia, iako to: żużel, (*Dźmosco*).

moscorium ferreum), szklany zużel z huty (*Dimoscorium vitreum*), szkło (*vitrum*), węgle (*carbones*), cegły (*lateres*); kawałki farfur, lub innych naczyń glinianych, polewanych sztuki, kamienie ludzką ręką w pewną ułożone formie. Proszę w butelce szklaney, (*Milium in lagena vitrea*), w którą też kładą kartę papierową lub pergaminową z wypisaniem na nię roku, dnia, aktu granicznego, i osób przez które był odprawiony, ażeby tak potomność swego czasu, za otwarciem onych urzędowem, miała się czém bronić i zastawiać przeciwko stronie zawistney.

Jeżeli w ciągu ściągany graniczny znajdują się znakomitsze wielkości drzewa, na tych przez sąd graniczny wyrzynane bywają znaki nakształt krzyża, które pospolicie zowią naciosy: *Signa granicialia adinstar crucis efformata*.

Czynność Jeometry w czasie sądowey wizyi duktów, ukazywanych przez strony wiodące między sobą spór o granice.

Jako rozeznanie spraw granicznych od okazania, widzenia i nazwisk gruntów

tów pod rozgraniczenie przychodzących zawisło; tak sąd graniczny na gruncie sporny (*fundus controversus*), zjechawszy, i tamże akt swój ufundowawszy, a potem inne urzędowi swemu przyzwoite prawne formalności, (o których tu mówić nie jest naszym zamiarem) wykonawszy, gdy przystępuje do widzenia duktów, w których spory zachodzą, czyli też gdy nakazuje stronom okazać sobie granicę podług ich dokumentów wytkniętą; na ten czas Jeometa iako współpracownik roboty, nieodstępny być, i zaraz za sądem iść powinien, mając przy sobie *nayprzód*, igłę magnesową iak *naydokładniyszą*, dla opowiedzenia sądowi w całym przeciągu obwodu, czyli na południe, albo na północ, czy na wschód, albo na zachód słońca, a to jeszcze czy letni, czy zimowy, był prowadzony: *po wtóre*, pugilares z ołówkiem, aby nie spuszczać się na swą pamięć, która w podobnych okolicznościach częstokroć zawodzi, notował dla siebie samego, gdzie i iakie miejsca, lub znaki, która strona albo w samym duku, albo też duktowi przyległe, sądowi okaże, i iak ie mianować będzie, aby potem cały od-

odwód granic przez strony pokazany,
z wszelkimi znakami i nazwiskami
mieysc, w miarach należytych na map-
pie odrysował i naznaczył: gdyż do-
broć mapy granicznej na tém zawisła,
aby się we wszystkiem z obwodem zga-
dzała.

139354

RE-